

tornarem a viure tots junts la nostra festa i les nostres tradicions, i lluitarem per a que ningú apague mai la nostra flama.

falla l'albufera
llibret 2025

els valencians i la pólvora

ÍNDEX

Crédits	03
Salutació alcaldesa	04
Pròlec	05-06
Salutació president	07
Salutació fallera major	08-09
Junta directiva i comissió major	10
Salutació president infantil	11
Salutació fallera major infantil	12-13
Junta directiva i comissió infantil	14
Som festa	15
Som falla	16
Som fòc	17
Esbossos falles 2025	18-19
Explicació i relació de la falla gran	20-27
Explicació i relació de la falla infantil	28-35
Secció de festejos	36-37
Premis i guardons 2024	38-39
Amics de l'albufera	40
Memòria d'activitats	41-47
L'albuferí t'informa	48-49
Playback infantil	50-51
Playback major	52-53
Mantenedora de valentina	54-55
Mantenedores d'alba	56-57
Programa de festes	58-61
Exposició 9 dies d'octubre	62-63
"29-Oct-2024" fins ací arribà la riuada	64-65
Albuferencs de l'any	66-67
A propòsit de l'apropòsit	68-69
Saluda falleres majors de catarroja	70
Conta'm -revista lliterària-	71-75
Homenage a anfós ramon	76-85
Esclafit d'humor	86-87
Explosió cultural	88-95
Els valencians i la pólvora -treball d'investigació-	95-143
Tertúlia a lo viu	144-154
Guia comercial	155-194

CRÈDITS

2025

El present llibret ha participat en la convocatòria dels premis de l'associació cultural Casal Bernat i Baldoví 2025: "El Mòle" al millor article d'investigació en el llibret, "Renaixença" a l'us de la llengua valenciana durant l'eixercici faller, i a la distinció "Purna" a l'us de la llengua valenciana en el llibret.

EDITA:

A.C. Falla L'Albufera, Catarroja

Disseny i Maquetació:

AG Nou Art

Assessorament Llingüístic:

Aureli López i Muñoz

LLIBRET DE FALLA:

Portada:

Majo Blasco Ferrer

Pròlec:

Equip Llibret 2025 Enguany,

Joan Josep Villanueva

Artistes Falla Gran:

Enrique i Mario Cardells

Versos Falles:

Donís Martín Albizúa

Artiste Falla Infantil:

Pepe Gómez

Albuferencs de l'any:

Bernat López

Memòria d'activitats:

Joan Josep Villanueva

Exposició 9 Dies d'Octubre:

Ampar Orellano

Mantenedors:

Eva Puchades, Natàlia Raga i

Natàlia Ramon

COLABORACIONS:

Grups de Playback:

Delegació de Playback

L'Albuferí:

Secció d'Infantils

Festejos:

Secció de festejos

Els valencians i la pólvora

Ampar Orellano

Conta'm Revista lliterària de temàtica fallera:

Cristina Raga, Carlos Pérez,

Núria Cubillos, Laia Roche i

Irene Magalló.

Tertúlia a lo viu:

Ampar Orellano

Explosió Cultural

Bernat López.

Homenage a Anfós Ramon i

Garcia

Ampar Orellano

Fotos:

Bernat López i la Comissió

Depòsit Llegal:

V-129-2012

Equip de Publicitat:

Elena Navarro, Enric Villanueva,

Isabel Ramón, Ampar Orellano,

Sílvia Puchalt, Jorge Cabanes,

Juan José Villanueva i Sergi

Gómez.

Coordina:

Secció de Cultura

www.fallaalbufera.com

Imprimix: AG Nou Art

El present llibret ha participat en el concurs de llibrets de la U.A.F.C. de Catarroja. La A.C. Falla l'Albufera no s'identifica necessàriament en les opinions dels seus col·laboradors. La nostra comissió ha seguit beneficiària de la subvenció concedida per la Diputació Provincial de València a les falles 2025.

SALUDA ALCALDESA

Carta oberta de l'Alcaldesa de Catarroja a totes les falles de Catarroja

S'acosta el mes de març, una data en que tot el món faller dona la benvinguda a una de les festes més grans de la nostra Comunitat, les Falles. Enguany, més que mai, vullc dirigir-vos un missatge especial perquè, com be sabeu, el pas de la Dana ha deixat colpejats els nostres cors.

Hem seguit testimoni de com esta riuada s'ha emportat l'ardu treball d'artistes fallers, ha inundat els nostres casals que són el lloc de reunió i celebració de cada una de les falles

del poble i hem vist com centenars de vestits i trages de seda es danyaven en el pas de l'aigua i el fanc. La tragèdia ha truncat molts ensomis, pero també nos ha demostrat que és possible alçar-se encara, en més força.

Vullc traslladar el meu més sincer agraïment a totes les persones que, a pesar de ser afectades directes, vos heu implicat en oferir el vostre suport al veïnat, treballant en els casals de manera encomiable i donant cobertura i repartiment a les necessitats més bàsiques durant les primeres setmanes despuix dels fets ocorreguts.

Ara, nos trobem en un temps de reconstrucció en el qual necessitem que treballem en nosatres des de la participació i doneu veu a la gent del poble. És moment d'ajudar-nos a fer ciutat.

Encara que nos trobem en esta realitat, volem que l'ilusió i l'esperit faller brille com sempre. Este 2025 prepararem i adaptarem cada acte per a que totes i tots pogau gojar plenament i siguen uns dies de molta emoció, música i pólvora.

De nou, gràcies de tot cor per representar al nostre municipi en alegria i dedicació. La passió que mou les nostres falles, el compromís dels nostres artistes, i l'entrega de totes les comissions, són una prova de la fortalea del nostre municipi.

Des de l'Ajuntament vos acompanyarem en cada celebració perquè, a pesar de l'adversitat i les dificultats, pogau tindre les millors festes del món, sé que tots junts ho conseguirem i eixirem avant.

Lorena Silvent i Ruiz
Alcaldesa de Catarroja

PRÒLEC 2025

No resulta gens fàcil escriure este pròlec que ha d'encapçalar el nostre llibret d'enguany. Com sabeu la comissió va ser durament afectada per la barracà del passat 29 d'octubre.

Quan feia alguns dies que havíem rebut la màxima distinció que otorga la Junta Central Fallera a una comissió, el "bunyol d'or en fulles de llorer i brillants" pels 45 anys de la fundació de falla.

Estàvem preparant en total il·lusió la presentació de les falleres majors: l'apropòsit, el fi de festa, el decorat i l'organització.

El dissabte anterior el grup de playback havia guanyat el primer premi en el concurs de Benetússer.

Part del monument gran estava ja en Catarroja i teníem el llibret enllestit i en marxa.

No nos podíem imaginar la desgràcia que nos anava a passar, en la vesprada d'eixe dimarts 29 d'octubre. En pocs minuts l'aigua i el fanc del barranc s'emportà part de la nostra història i desaparegueren fets malbé molts dels bens que durant els quaranta cinc anys tenia la falla.

La UAFC i la junta de presidents de les falles de Catarroja, decidiren que en el 2025 es celebrarien les falles en Catarroja. Aixina que a pesar de les grans dificultats i manques que tenim, la comissió ha fet front, i dins de les nostres possibilitats ha preparat un programa de festes i activitats, en elles no podia faltar el llibret, que ja l'havíem escomençat a planificar i realitzar. Serà un llibret llimitat i sense ingressos per publicitat per respecte als comerços que ho han perdut tot i que en molts casos eren col·laboradors del nostre llibret.

En est eixercici, la comissió ha contractat als artistes fallers Mario i Enrique Cardells per a realitzar la falla gran, debuten en la nostra comissió i el monument que plantaran porta per lema "A l'aigua patos". Per al monument infantil repetix l'artista Pepe Gómez, i la falla portarà per lema "Insectilandia"; un any més el poeta fester encarregat de fer-nos l'explicació i relació de lo que conté la falla serà Donís Martín, i els nostres llibrets participaran en els concursos del Regne de València de la Societat d'Amadors de les Lletres Valencianes Lo Rat Penat. El tema monogràfic d'enguany és "Els valencians i la pólvora".

Tema al qual ya va estar dedicat en l'exposició 9 dies d'Octubre, en el treball d'investigació realitzat per Ampar Orellano a on desenrolla tota la vinculació de la pólvora en els valencians, en especial les nostres festes com són les falles, les fogueres, les gayates, els moros i cristians i qualsevol altra festa valenciana en la qual no pot faltar mai, eixa mescla de sofre, carbó i nitrat que és la pólvora. Ademés, inclou l'homenage que de forma molt especial li dediquem al que fon nostre poeta, Anfós Ramon, en l'any del centenari del seu naiximent.

La tertúlia a lo viu, encara que realitzada molt més tart de lo que és habitual degut a la barrancà, també va estar relacionada en la pólvora i molt particularment a la cordà de Paterna. Tinguérem com a convidats especials a membres de les penyes de la cordà de Paterna.

Les valencianes són una classe de balls tradicionals i que van acompanyats de música i cant, una de les peces diu:

L'any de les Barraques
Se m'emporta la barraca
No plores més Maravilla
Que en quatre pals ne tens una atra

El tio Maravilla era una persona molt coneguda en Les Barraques, segurament la cançó fa referència a l'any 1897, quan el barranc va inundar lo que hui és el barri de Les Barraques, i a on vivien humils peixcadors i jornalers. Les seues vivendes eren autèntiques barraques de palla i fenc, que quedaren totalment desfetes per la nomenada barrancà de la Magra. La solidaritat provinent dels industrials catalans del textil i de l'Ateneu Mercantil de València va fer que les barraques destruïdes es convertiren en cases senzilles i en un nou barri. En agraïment ad esta ajuda l'Ajuntament va posar els noms de: Tarrassa, Sabadell, Barcelona i Ateneu Mercantil als carrers d'eixe barri, carrers i noms que hui en dia encara perduren. Tots sabem que en "quatre pals" no anem a tornar a lo que teníem abans, pero com els nostres antepassats del barri Les Barraques en 1897 o les generacions que vixqueren l'atra barrancà, la de 1957, en unió i l'esforç de tots tornarem a ser la falla L'Albufera.

Torna a ser un honor immens poder dirigir-me a vosatres com a President de la nostra comissió en este llibret tan especial.

Est any ha segut, sense dubte, un camí ple de reptes. Les circumstàncies inesperades que hem viixcut en el nostre poble nos han posat a prova, alluntant-nos d'allò que coneixem com a un eixercici faller normal. Pero si alguna cosa caracteriza l'esperit dels valencians i, concretament el dels fallers, és el de la superació i la resiliència.

Alba, Valentina i Jonàs seran els companys inseparables d'este marvellós viatge, i els que, junt a mi, duran en molt d'orgull i estima el nom de la nostra comissió per tot arreu. Ells gojaran de les falles de Mario i Enrique Cardells i de Pepe Gómez en la nostra benvolguda Plaça de la Llongeta i els seus èxits seran els nostres. Molta sort.

I precisament sort és la que tenim per formar part de la Falla L'Albufera. Units eixirem més forts que mai. Faig extensiu a totes les delegacions i seccions de la falla pel gran esforç d'estos mesos, reconeixent en estes línies el treball de la Secció de Cultura en este magnífic llibret. És el reflex de quí som i de tot lo que compartim.

En estima i determinació, vos convida a mirar avant. Les Falles de 2025 nos esperen, i estic segur que junts conseguirem fer-les inoblidables.

En tot el meu afecte,

El vostre President,
Javier Pérez i Toledo.

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT 2025

Javier Pérez i Toledo.

Alba

Ramón Martí

Fallera Major 2025

Estimats conveïns.

Com a fallera major de la meua falla, tinc el plaer de convidar-vos a participar de tots els actes que la nostra comissió nos ha preparat per a les falles de 2025.

No és necessari que vos explique, perquè tots hem viçcut, el fatídic dia 29 d'octubre i lo que han segut estos últims mesos per a tots nosatros.

Que este llibret aplegue a les vostres mans, és la conseqüència de l'esforç i treball de tota una comissió, que molt a pesar de lo sofrit i les pèrdues materials a les que nos hem enfrontat, han sabut remontar, resorgir del fanc, mirar al front i pensar que la nostra festa, i les seues falleres majors, mereixen eixe esforç i molt més.

Som conscients de que hem d'estar tots junts, colze en colze, i seguir preparant en molt de carinyo tot lo que teníem previst.

Per això vullc posar de manifest tot el meu carinyo i admiració per esta gran comissió, la que m'ha vist nàixer, créixer i que m'ha concedit el gran honor de proclamar-me la seua fallera major.

Companyers i amics fallers, el vostre caliu farà sense dubte que per a mi siguen unes falles molt especials. Estar rodejada de tots vosatros, la meua família fallera, m'ajudarà a viure junt a Valentina, Jonás i Javi, tot lo que en molta ilusió esperàvem.

Alba Ramón Martí
Fallera major 2025

A LA FALLERA MAJOR 2025

*Nos portes pel teu nom la llum d'aurora
que donarà claror al nostre dia
regales el plaer i l'alegria
que torna a l'Albufera encantadora.*

*Ofrenes la virtut que nos honora,
nos portes la bellea i l'harmonia,
inspires les cançons i poesia
servint-nos de genial embaixadora.*

*El teu retrat serà com la garlanda
que enguany vas a lluir en eixa Banda,
l'imatge de virtuts i mèrits grans.*

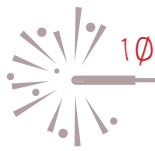
*Alba és el nostre orgull i nostra glòria,
Senyera que proclama la victòria
que ofrena Catarroja als valencians.*

Donís Martín Albizúa

Alba Ramón Martí

Comissió Major EIXERCICI 2024-2025

Alabau Raga, Francisco

Alba López, Javier

Albiach Diego, Carmen

Albiach Diego, Julia

Alcoy Moreno, Abel

Aranda Prieto, Rafael

Arcos Obiol, Susana

Ballester Raga, Lucia

Borja Pelayo, Maria

Borja Pons, José Juan

Caballer Molina, Víctor

Cabanes Ferrer, Jorge

Carramolino Ramos, Rosa

Castillejo Cuesta, Pedro

Chiner Morellà, Silvia

Chirivella Tamarit, Francisca

Chulvi Ruiz, Natalia

Cubillos Juan, Marta

Cubillos Juan, Nuria

Cubillos Perpiña, Juan Vicente

Domingo García, Noelia

Esteban Lahoz, Silvia

Estivals Alapont, Elisa

Estivals Alapont, Marta

Estruch Catalá, Ruth

Esturch Catalá, Frida

Ferrer Gea, Maria Isabel

Fortea Chirivella, Carmen Dora

Fortea Lozano, Juanví

García Barrera, Verónica

García Blasco, Blas

García Arcos, Alba

Gassó Martínez, Maria Amparo

Gil Jiménez, Ana

Gómez Pérez, Pablo

Gordón Giménez, Pilar

Gradolí Guarch, Paula

Gradolí Lluch, Antonio

Gradolí López, Maria Pilar

Grancha Carramolino, Marc

Guarch Lorenzo, Maria Elena

Herrero Pons, Alba

Hervás Mascarell, David

Llorens Del Pozo, Carla

Lloria Carramolino, Aitana

Lloria García, Teresa

Llovet Mon, Amparo

López Ferrer, Àngel

López Gassó, Bernardo

Lozano Morellà, Carmen

Lozano Morellà Álvaro

Marcelo Rodríguez, Sara

Martí Alepuz, Ana María

Martínez Conde, Daniel

Monzó Labrandero, Sandra

Moral Ferrer, Àngela

Moreno Carmin, Juanma

Moreno García, Salvador

Moya Torres, Javier

Muñoz Blanch, Carla

Nácher Navarro, Ana

Navarro Mestre, Héctor

Nieto Marti, Antonio

Niño Ávila, Noelia

Ojeda Ruiz, Jose

Orellano Alapont, Vicent

Peinado Olmos, Rosa

Pechuan Jorge, Ximo

Pechuan Santamaria, Maria

Pelayo Bort, Laura

Penella Salvador Daniel

Perea Mocholí, Manuel

Pérez Nácher, Carlos

Peris Aguilar, Adrián

Peris Borja, Maria

Pons Puchalt, Carmina

Pons Puchalt, Cristina

Poveda Gimeno, Robert

Puchalt Guillem, Silvia

Quiles Catalá, Antonio

Quiles Catalá, Laura

Raga Claverol, Candela

Raga López, Cristina

Raga Rosaleñ, Natalia

Ramón Fortea, Vicente

Ramón Mascarell, Quique

Ramón Soto, Maria Isabel

Riera Peris, Israel

Roche Olmos, Laia

Rodriguez Gómez, Ainhoa

Rodriguez Muñoz, Maria

Rodriguez Muñoz, Rocio

Rubio Martínez, Álvaro

Ruiz Valero, Yazmina

Sánchez García, Elena

Torralba Costa, Carmina

Verdeguer Vicente, Jose Manuel

Vila Torromé, Iván

Junta Directiva

FALLERS PERPETUS

Agustí Gradolí I Pons

Enrique Ferrandis I Alapont

Genoveva Pelayo I Chardí

José Miguel Carramolino I Ramos

Francisco Raga I Baixauli

Francisco Vicent I Ramón

Agustina Sargues I Almarche

Maria Mercedes Pelayo I Bort

JUNTA DIRECTIVA 2024-2025

Secretaria

President:

Javier Pérez Toledo

Secretària:

Amparo Raga Orellano

Vicesecretària 1a i delegada de comunicació:

Maria José Blasco Ferrer

Vicesecretari 2n – Archiu:

Miquel Verdeguer Mesado

Delegat d'infraestructures:

Antonio Miguel Pérez Sánchez

Secció d'economia

Vicepresidenta d'economia:

Maria Pilar Nácher Jorge

Tesorera:

Remedios Ferrer Sanjuan

Contadora:

Teresa Lloria García

Vicecontadora:

Sara Bernabeu Sanz

Subdelegat d'economia:

Manuel Moral Cañas

Secció festejos

Vicepresidenta de festejos:

Sandra Rey Acosta

Delegada de festejos:

Maria Ángeles López Sargues

Delegats de juvenils:

Andrea Molina Clariano, Izan Román

Monzó i Irene Magalló Royo

Delegats de playback:

Miquel Verdeguer Mesado i Àngel

Martínez Huertas

Delegats de playback infantil:

Hugo Estarlich Fortea i Daniel Martínez

Pons

Secció infantils

Vicepresidenta d'infantils:

Isabel López Gassó

Delegada d'infantils:

Susana Vicent Hervás

Subdelegats:

Sandra Villegas Raga, Maria Isabel

Sergio Gómez Cuallado, Lorena Vidal Sorrentino,

Pepe Clérigues Gradolí, Elizabeth

González Cárceles

Secció cultura

Vicepresident de cultura:

Sergio Gómez Cuallado

Delegat de falles:

Àlex Estarlich Fortea

Delegats de presentació:

Sergio Gómez Cuallado, Àlex Estarlich

Fortea, Maria José Blasco Ferrer, Miquel

Verdeguer Mesado, Izan Román Monzó,

Javier Pérez Toledo

Delegats de llibret:

Bernat López Galiana i

Amparo Orellano Alapont

Delegats de protocol:

Miguel Àngel Rei Acosta,

Natàlia Raga Martí

Delegat de publicitats:

Enrique Villanueva Sepúlveda

Subdelegats:

Nuria Juan Muñoz, José Antonio Raga

Almudever i Juan José Villanueva

Sepúlveda

UAFC

Delegada de UAFC:

Elena Navarro Sanleón

Hola soc Jonás, el vostre president infantil i tinc el plaer de dirigir-me a tots els chiquets i chiquetes de la nostra comissió en este el nostre llibret.

Soc conscient de la gran catàstrofe que hem patit els Catarrogins en els últims mesos.

Sé tot lo que hem perdut. Tot lo que s'ha endut el fanc, pero lo que també sé... que lo que no s'ha pogut emportar és la meua il·lusió per tirar avant en el meu càrrec com a "PRESIDENT INFANTIL DE LA MEUA FALLA"

Sé que la meua família fallera me donara el suport i l'afecte per a que el nostre any siga inoblidable.

Vos demane des d'ací a tots els fallers i falleres que junt a la gent del nostre barri, aprofitem la nostra festa per a gojar de cada acte faller.

Estic segur que viurem junts moments molt especials per al recort.

***¡ Vixca la falla l'Albufera,
i per sempre Vixca València !***

Al President Infantil

*Enguany vas a ser, Jonàs
el President Infantil
que va a mostrar un estil
que al menut marque el compàs.*

*El teu ferm i digne pas
i el teu esperit gentil
és reclam del teu perfil
que mai pot tindre fracàs.*

*En la Falla l'Albufera
tu portaràs la bandera
que al falleret aglutina.*

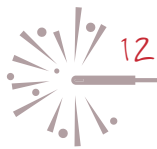
*Tu seràs el nostre orgull
perque dins del cor te bull
la passió catarrogina.*

Donís Martín Albizúa

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT INFANTIL 2025

Jonás Alcoy Niño

Valentina Puchades Vicent

Fallera Major Infantil 2025

Hola chiquets i chiquetes, tinc el plaer de dirigir-me a tots vosatros com a la vostra fallera major infantil. Ser fallera d'esta comissió és un orgull que vullc compartir en els fallerets i falleretes de la meua falla, i gojar de tots els actes que nos preparen les diferents seccions de la nostra comissió. Molt especialment en est any en el que: El "marró" dels nostres carrers no impediran que disfrutem dels diferents actes que en pocs dies ya tenim ahí com la crida, la cavalcata del ninot, la plantà, l'ofrena,i tot lo que se prepara en el nostre casal. Est any més que mai, necessitem estar tots junts, i hem de saber valorar tot lo que representa ser faller. Per això vos anime a no perdre-vos res de lo que en molt de carinyo nos prepara la comissió major. Ells i nosatros sabem que si estem tots junts passarem unes falles inoblidables.

*Valentina Puchades Vicent
Fallera Major Infantil 2025*

A LA FALLERA MAJOR INFANTILS 2025

*Com la més bella coloma
admirada al seu volar
L'Albufera et va a gojar
i en tu el seu amor empoma,*

*Seràs del poeta ploma,
de l'aigua clara, el juncar,
del rossinyol, el cantar
i de les roses, l'aroma,*

*Enguany compliràs la gesta
d'encapçalar nostra Festa
com nostra infantil Regina,*

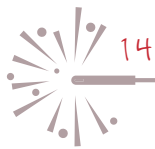
*Seràs per sempre lloada
i en Catarroja aclamada
pel teu títol: ¡Valentina!*

Donís Martín Albizúa

Valentina Puchades Vicent

COMISSIÓ INFANTIL

EIXERCICI 2024-2025

Pérez Nácher, Jorge
Lozano Blasco, Elena
Herrero Pons, Sara
Alabau Chiner, Cesc
Alfonso Carmin, Kirenia
Blasco Urbano, Josep
Casañ Marzal, Vicent
Corcoles Palomeque, Maria
Cortes López, Marta
Delgado Verasategui, Daniela
Duato García, Lourdes
Esteban Grau, Paz
Forteza Sánchez, Juan Vicente
Garrigues Sánchez, Ana
Giner Sandemetrio, Maria
Lloria Carramolino, Álvaro
Lozano Blasco, Jaume
Martínez Sanleón, Danna
Molina Rubio, Jorge
Montero Hernández, Gonzalo
Muñoz Blanch, Berta
Nieto Villegas, Noa
Nieto Villegas, Pau
Ojeda González, Lucía
Peramos Comos, Hugo
Puchades Vicent, Jimena
Rico Errer, Luis
Rodríguez Fernández, Ana
Rodríguez Fernández, Blanca
Rodríguez Fernández, Nicolás
Rosaleñ Blanco, Andrés
Sánchez Ávila, Ángela
Sargues Navarro, Elionora
Simó Pérez, Logan
Urbano Roche, Mireia
Verastegui Nicolai, Noa
Verdeguer Esteban, Irene
Vicent Monzó, Ana

Junta Directiva INFANTIL

PRESIDENT

Jonás Alcoy Niño

Vicepresident primer:

Javier Solves Vidal

Vicepresident segon:

Eric Roche Olmos

Secretària:

María Córcoles Palomeque

Tesorera:

Emma Cortés López

Contadora:

Àngels Casañ Marzal

Delegat:

Lluc Lluch Raga

SOM Festa

SOM FOC

SOM Falla

A L'AIGUA "PATOS"

ENRIQUE I MARIO CARDELLS

a l'Aigua Patos

FALLA GRAN
per Donís Martín Albizúa

PREFACI

Enguany tenim un lema prou valent
que ens ficarà en remull a desacatos
utilisant la veu que és molt corrent
per a donar eixida: ¡A l'aigua, "patos"!

¡A l'aigua "patos"! és una expressió
donant ànim a algú per a llançar-se
be-siga en un briós escabucó
o en una acció en que pugui complicar-se.

I clar, parlant de l'aigua en que se viu,
la Falla tractarà les peripècies
moltes relacionades en l'estiu
i alguna on prendrem bany d'atres espècies.

Vorem escenes tretes de la platja,
que tenen abundants complicacions
on molts volen fruir com a ventaja
per a acabar d'allí fins els collons.

Des de tornar-te foll per a aparcar
a estendre el parasol i la tovalla,
buscar un lloc barat per a dinar,
l'esplai ya no és de gòig, és de batalla.

Damunt si et trobes una companyia
que en lloc de ser cordial dona pel sac,
te fas en el potorro de sa tia
o acabes d'embolic i bac en bac.

Si trobes un bon lloc i estància amena
pots vore que en els jocs dels teus chiquets
jugant jugant te fan perdut d'arena
i fet una empanada de granets.

Puix be, de tot això i de noves modes,
de mòvils i de cult aüricular,
i taules de windsurf on t'acomodes
enguany en nostra Falla els pots trobar.

Voreu molt material per a un examen,
mil classes de bikinis i de tanga,
topless on es lluix tot el "tetamen"
i "eslips" que apenes tapen la betanga.

I tot açò ho tindrem en quatre dies
on baix el crit que diu. ¡A l'aigua "patos"!
potser que ensomiant en alegries
anem a acabar tots com uns moniatos.

EL REMAT I EL COS CENTRAL.- SÓN DE PLAJA... ¡ES NATURAL!

Enguany tenim en la Falla els impactes coloristes que conformen tres banyistes al remat i cos central són unes chiques "monfssimes" en banyadors de disseny on nos mostren tot el seny que té la moda actual.

Tenen la bona presència de figura estilisada molt ben feta i molt cuidada que es deixen per a lluir, són image de la moda de la doctrina "influencer" naixcuda per a convèncer als "pljos" fent-la seguir.

És una tècnica nova que és eixemple d'una idea d'opinió o de la bel·lea que vol marcar nou sentit. És l'ensomi d'una fama que pertot el món hui roda per a crear una moda d'un "estatus" de profit.

Ací teniu a les tres sense frè ni suspicàcies com si foren les tres gràcies on la mar és l'element porten un "tanga" minúscul que no tapa pits ni figa i per baix un fil s'abriga dins les galtes de ponent.

Voreu, puix a les banyistes lluir la millor image dins del microscòpic trage que dona molt atractiu, són mostres de les portades i donaran molta enveja sobre tot a qui planeja ficar el baix en caliu.

Així, aspirants a models van buscant d'eixa manera l'embolic i la quimera d'un "influencer" astut i han fet gran ad eixa indústria que en els seus autorretratos se llancen... ¡A l'aigua "patos"! i fer-se en el més cregut.

HI HA QUI ES LLANÇA A L'AIGUA "PATOS" EN TRIBU I EN CARROMATOS

Quan se fa el crit de: - "¡Allà va!"- que el nostre estiu els arenga, la gent se torna huracà de turba a la babalà on no hi ha crist que s'entenga.

No veus lliure un tros d'arena, tot el món, en l'ofensiva deixa la playa tan plena, que per a entrar passes pena puix no cap... ¡ni la saliva!

En l'escena se raona: voreu que en l'espai d'un pam, hi ha una multitud fartona fins el seu carro en la zona, i el burro pegant el bram.

La gent que ocupa eixe lloc no sap lo que menja allí perquè se forma tal bloc que en quan u es meneja un poc s'engul el braç del veí.

Allí es sofrix als chiquets cegant d'arena al jugar, als venedors d'amulets i als parasols tan juntets que no et deixen ni passar.

Allò és una gran "quadrilla", cadascú té lo de tots: ràdios a tota pastilla, els plats de "l'ensaladilla" i la "llimonà on the rots".

Allí pot algun turiste
trobar-se en una desfeta
perque com tinga un "despiste"
li pot filar un "artiste"
que allí me'l deixa "en porreta".

Com no queda lliure un tros,
l'evacuar té un rar "talante",
si u vol quedar-se en repòs,
s'ajoca, buida el seu cos...
!i a qui li caiga... que aguantem...!

El fruit que ací s'explica
més gràfic ya no pot ser:
allò és una rebolica,
on la gent se sacrifica
¡per acabar feta... "mer..."!

L'ESCENA ACÍ NOS RETRATA A UN "PATO" FENT DE PIRATA

Hi ha molts "patos" sense mar
que irriuen fins a que esclates
puix no paren de sonar
convertint-se en uns pirates.

Són els "patos" telefònics
que criden en tot moment
i estan deixant-nos agònics
per total acossament.

Te van cridant a tothora
i varies voltes al dia
deixant-te el desig que aflora
de tocar-li "això" a sa tia.

I per més que els insistim
el que d'ells no volem res
ells no paren en el clim
explicant el seu procés.

Criden si estàs en la taula,
si estàs dormint o fent sesta
dins del treball o en una aula
tot els val per a l'enquesta.

No els importa en eixe atac
si et trobes de vacances
el cas és donar pel sac
i de tocar-te els "això".

Siga Movistar o Orange,
Jazztel, Yoigo o Vodafone
eixos "patos" són falange
que fa que el mon s'encabrone.

UNA SIRENA S'OFEGA EMIG D'ESTA MAR "DE PEGA"

Les sirenes, en pavor,
contemplant la mar d'estiu,
la miren com vomitiu
plens de llum i color.
Van mirant plenes d'horror
lo que la mar ha deixat
quan s'havien aviat
de viure dins tots els dies
mirant tantes porqueries
van el el cos apretat.

Veuen a dolls de turistes
(¡vegés a vore d'a on són!)
com sa mare els dugué al món
i imitant a les coristes.
Veuen les plages com pistes
de "surfing" i "ultra-llaugers"
i parasols i somiers
i a la gent menjant "tortilles"
i a nanos fent "mondonguilles"
i a mil negres baraters.

Veuen la mar tota bruta
d'andronjes sens depurar
que no paren d'amollar
a "cagallons" fent la ruta.
Veuen surar de matuta
taques de l'oli i de brea
i quan puja la marea
cóm recull l'arena el rastre
deixant-la feta un empastre
que provoca diarrea.

Veuen propet de la vora
eixèrcits de telliners,
deixant fondos com merders
treballant tots junts a l'hora.
Veuen fer a gent de fòra
lo que no fa en son país:
des de fer l'escampadís
tirant fins la lleterola
a netejar-se la sola
o ficar-se a fer un "pis".

Llibret 2025

Veuen com fan l'animal
les barques de fòra-borda
montant mes follons que l'horda
que assaltà Guadalcanal.
Veuen a gent anormal
fent el gamberro en esquí
i al peixcador clandestí
tirant rets per totes bandes
arreglant condons, llandes
o algun "tampax" submarí.

No es estrany, puix, els seus rostres
plens de recel i d'esglai
i casi al bort del desmai
quan veuen les costes nostres.
Les sirenes veuen mostres
que el futur els va a deixar
i si així van a quedar
deixant-les en plena histèria,
és per la ronya i misèria
que hui trobem en la mar.

EN L'ESTIU HI HA PEIXCADORS EN CANYA D'OBSERVADORS

Hi ha peixcador que faena,
sense canya i molta vista,
i en l'estiu es desenfrena
quan admira l'art que ofrena
qualsevol plaça nudista.

Allí no cal "cicerones"
a dir les coses com son,
allí no cal que raones
quan veus que van les persones
com sa mare els dugué al món.

Allí troba ferramentes
que en el cos demanen guerra,
i també a moltes valentes
en les molles macilentes
que van arrastrant per terra.

Allí pot vore a bledanes
talladetes de bon mos
i a un grapat de sangrantanes
en la pell com les persianes
que li fiquen mal el cos.

Allí pot vore trabucs
de mil tamanys i calibres:
"en forma", móllets, caducs,
"enroscaets" com els cucs
i fets un manoll de fibres.

Allí va qui poc l'importa
posar tot lo seu al sol,
i el que mirant, se conforta
i el que creu que la té morta
i de pronte empina el vol.

I tal èxit ha tingut
la peixca de la carn fina
que hi ha "gorrilla" golut
cobrant a qui va al debut
deu euros... ¡més la propina!

És, en fi, la gran peixquera
per plages que la mar banya
que a tot peixcador altera
perque per baix la "pernera"
sempre se li alça la canya.

LA SIRENA HA REPLICAT EL TRACTAMENT D'IGUALTAT

La sirena se rebela
contra l'idea que es basa
fer de la dona tutela
com "Regina de la casa".

És títol estrafalari
que no se pot resistir
perque patix un calvari
pijor que quan va parir.

Quan ve el dia, la faena
que sa condició l'obliga
li carrega una condena
que li està tocant la f....

La condena a l'infortuni
d'alçar-se pronte del llit
i montar-li el desdejuni
al melsut del seu marit.

Després ha de despertar
als chiquets a colps de sola
fer-los llet i l'almorzar
i portar-los a l'escola.

Al tornar, chafa la plaça
per a la compra del dia
que és pijor que anar de caça
puix allí li entra agonia.

Torna a casa del mercat
en el moneder mig buit
si no troba a un desgraciat
que li'l furta en un descuit.

Ya tancada en la presó
com diu ella a la vivenda
comença una atra sessió
de sa malaïda agenda.

Frega, agrana, plancha, renta,
guarda i ompli llavadora,
fa els llits i de tanta espenta
pert tot el lleu la senyora.

Si no eren pocs canyarets
ademés ha de cuinar
i tornar a pels chiquets
perque és l'horà de dinar.

Quan té la taula parada
s'ha d'oir la pobra esposa
-“¡Este menjar no m'agrada,
yo vullc menjar atra cosa!”

I després el segon acte,
alça taula en uns minuts
puix li queda el temps exacte
per dur a escola als menuts.

Torna, frega i fa repàs
de la roba de la muda
i en no-res, en un “plis-plàs”
pels nanos de correguda.

Monta en l'acte la berena
i com no té prou tocatés
en els fills té atra faena:
fer deures de “llengua” i “mates”.

Després els prepara els banys
i fa el sopar per a tots
gita als fills sempre en reganys
i al fi acaba pegant bots.

Quan es creu tranquila ya
ve el marit i li reballa:
-“¡Chata, fes-me un entrepà
que hui tinc Junta en la Falla!”-

Per fi a solés i desfeta
cau al llit sense energia
i es desvela tota inquieta
puix pronte vindrà atre dia.

En resúm, tot el bon viure
que a la pobra dona grava
la fa de tot... manco lliure
i en lloc de Regina... ¡Esclava!

DINS DE L'AIGUA, NI ELS PINGÜINS VOLEN ESTAR ALLÍ DINS

Els pingüins se manifesten
perque els hòmens els molesten
el seu hàbitat normal
i han vist a la raça humana
molt més bèstia i més marrana
¡i molt més irracional!

I és que l'home tot fanàtic
provocant canvi climàtic
fa molt negre el seu futur,
perque a espais, abans a soles;
va explotant, chafant com moles
i la fauna viu molt dur.

Els pingüins, en etiqueta
van perdent fins la chaveta
per la caca que les plou
i és un fet que determina
que l'espècie no germina
perquè no ponen ni un ou.

Nostre món està “girulo”
pel soroll que fa eixe rulo
del progrés que el va absorbir
i ara als “Polos” els explota
mentres fica en la picota
moltes vides a extinguir.

L'animal de la colònia
no pot viure en parsimònia
i el seu viure es torna greu,
puix perdent tot el seu rito
va rodant com un porrito
pegant voltes per la neu.

Davant d'eixa gran brutea
que provoca una pobrea
que els fa viure molt picor,
tots els animals polars
supliran els avatars
¡emigrant a l'Ecuador!

ESTA ESCENA NOS CONCRETA PERQUÉ ESTÀ ACÍ ESTÀ POLLETA

Diuen d'un jove que un dia
quan passejava en la platja
se parà en sec dient: - "¡Vaja!
¿Qué és eixe punt que lluita?"-
S'acostà a l'anomalia
trobant-se sorprès de pronte
en una llàntia de conte
de les de "Mil i una nit"
que el va deixar ajopit
sense marca que el confronte.

Agarrant la llàntia bruta
là va voler netejar
i en el sacseig va brotar
un fum que es tornà voluta.
Eixe fum va fer transmuta
convertint-se en la figura
d'un geni de gran altura
que es va enfrontar al donzell
contant-li el seu viure vell
dins d'una presó tan dura.

El jove dms d'este assunt
davant d'eixe gran begart
estigué a punt d'un infart
i se va cagar damunt.
Mes el Geni digué al punt:
"-No tingues en mi temor,
perque eres el meu Senyor
que m'has lliurat d'un castic
i des d'ara yo te dic
que soc el teu servidor"

- "Vaig a donar-te el desig
d'allò que tu-me demanes,
d'allò que tingues més ganes
per valió's o per caprig."-
El chic, pillat d'entrèmig,
ya curat del seu pantaix,
com era curtet de baix
va demanar al segon:
"-¡La polla més gran del món
que a on se fique tinga encaix!"-

Dit i fet, l'aparició
manà a un artista de falla
la polla de més gran talla
que voreu d'exposició.
Clar que ací es fa explicació
que la "polla" que ací es mou
el diccionari la cou
com la pollastre enorme
feta d'un tamany deforme
que no ha post encara un ou.

*Això sí, només la mous
la voràs damunt dels ous*

ÉS EL COCODRIL VORAÇ D'UN URBANISME INCAPAÇ

En este vert cocodrill
que contempleu en l'escena
se nos mostra el lleig estil
que s'ha tret algun edil
a un tràfic que dona pena.

Un desbarat de colors
els veus omplir cada illeta
despistant als conductors
creent que els indicadors
els han fet en la bragueta.

Voreu el fum de pintures
que mostren distintes zones
són com les assignatures
d'unes noves estructures
que nos toquen... les hormones.

Destaca ací la pintura
de senyals de color vert
com la moderna postura
d'imitar a la natura
per a semblar desconcert.

Potser tot un episodi
circular per Catarroja,
¿No es podria alçar un podi
i a qui es creu l'àngel custodi
dir-li més que a pel de foja?

I eixe taronja recent
que ha tret eixe allumenat
limitant l'aparcament
solament al resident
¿No ho aurà tret un bufat?

¡Això sí! Qui viu en zona
de pintura tarongina
té bula allà a on estaciona
perque la llei que sanciona
li dona gràcia divina.

I entre tota eixa amalgama,
els grafitis en parets,
carrils bici fets en trama
i els patinets en derrama
¡Catarrogins, estem nêts!

Ací els autos als final
se'ls ficarem a on nos càpia
perque entre un tràfic brutal
i el "marro" municipal
tindrem que entrar en teràpia.

I és que esta Movilitat
és un llau de cabres soltes
puix la tàctica actual
per l'acció municipal
fa pegar voltes i voltes.

ENTRE ABANDÓ I OMISSIONS "NAUFRAGUEN LES TRADICIONS"

Ací enfonant-se en la mar
podreu vore un nou "Titànic"
en un naufragi vesànic
de tradicions a evocar.

Són les pràctiques perdudes
en el pas de nostra Festa
recordades com la resta
d'unes costums molt volgudes.

Noves modes culturals
junt a innovacions festives
hui prenen atres derives
en els actes actuals.

Eixes pautes renovades
pels preus o invents més segurs
fan que entrén en el concurs
mesures exagerades.

En la "plantà" s'accentua,
puix ya no se planta "al tombe"
i en la por a una hecatombe
cada remat s'alça en grua.

La tradició de la traca
correguda pel carrer
hui la veus quiet...,
nugada a paret o estaca.

Hui són poques comissions
les que monten disparades
o facen les despertades
en els petarts i trons.

Abans en cada migdia
es fea un passacarrer
i ara veus que el món faller
del casal no ix ni sa tia.

¿I les falleres? ¿Qué has dit!
s'han juntat en la comanda
de no ficar-se la Banda
perque estropeja el vestit

¿I Ara?.. ¡Che, si serem burros!
els bunyols de carabassa
ya no els suquem en la fassa
¡Ara priva sucar churros!

En resum, el nou procés
remou la festivitat,
preguem que l'identitat
no es perga i acabe en res.

ENGUANY L'AIGUA ES TORNA FANC D'UN SUNAMI COLOR SANC

Fa molts anys que ací el riu Túria
va deixar en la penúria
a moltíssims valencians,
s'endugué cases, collites,
carreteres, ponts i fites
i també cossos humans.

Sense cap de prolegòmens,
per la suma de fenòmens
i pel ploure molt intens,
pel Poyo vingué riuada
que ens deixà terra anegada
i el desastre més immens.

Puix be, aquella trista història
que guardem en la memòria
s'ha tornat a repetir
i en est últim mes d'Octubre
nova desgràcia insalubre
nos ha tornar a sumir.

Una malaïda Dana
i uns governs cridant-se a andana
nos han deixat inundats
per la riuada més forta
que ha deixat al Sur de l'Horta
gents i pobles ofegats.

Un autèntic descontrol
va regalar desconsol
a uns pobles en desesper
i uns Governes fent uns teatres
se culpaven uns als altres
deixant la casa per fer.

No va ser fins l'última hora
que a les ajudes de fora
les llimitaren a entrar
amparant-se en unes normes
i en uns protocols deformes
que s'obligaven guardar.

Un Cap central tragicòmic
i un altre Cap autonòmic
jugaren ací al pimpom,
aquell esperant demanda
i el d'ací menjant a banda
fent pecat que no té nom.

Mentrimentre gent fotuda
demanava a crits ajuda
se'ns rebre molt de cas
i els poders en entelèquia
com un cagalló per séquia
suraven tocant-se el nas.

Gràcies a uns extraordinaris
eixèrcits de voluntaris
botant-se òrdens superiors
pogueren donar el trivi
d'ajuda, consol i alivi
front a uns danys devastadors.

Davant de tanta carronya
tot el poble s'avergonya
d'un poder sense actitud
que d'esquerres o de dretes
s'han d'anar a fer punyetes
per deixar-lo tan fotut.

Hui Catarroja desperta
bruta, ofegada i coberta
per enderrocs i de fanc,
i en el Barri Les Barraques
només trobes que machaques
que te fan gelar la sanc.

Els veïns estan que trinen
pels mijos que patrocinen
d'un dormit Ajuntament
pùix no saben a qué esperen
els treballs que recuperen
tot lo que ha perdut la gent.

Potser que esta gran ruïna
la prenguen com a rutina
que ens dugué desgràcia i mort,
per això ací es fa homenage
a la gent que en molt corage
va compartir nostra sort.

És la veu endolorida
d'un desastre que convida
no oblidar lo que ha passat
i quan vinguen nous comicis
recordem als pontificis
que en tant poder... ¡l'han cagat!

COROLARI

Voreu que en "¡A l'aigua "patos"!
que la Falla desenrolla
se planta des d'una "polla"
fins a un fum de descatos.
Tots ells són part dels "boatos"
que nostre estiu determina
i entre la part femenina
chafardejos i follons
ací plantem els... "raons"
de Falla Catarrogina.

Insectilandia

FALLA INFANTIL
per Donís Martín Albizúa

ACLARIMENT

Enguany, volgut falleret,
tenim un lema especial
puix la Natura és un dret
del nostre cicle vital.

El vas a tindre en la Falla
que és un monument d'encomi,
tindràs en ell la troballa
d'un escenari d'ensomi.

Ací podràs admirar
la bellea de les flors,
les palometes volar,
i a donyets i els seus tesors.

Voràs un esclat de vida
que la bellea procura,
on flora i fauna et convida
gojar de nostra natura.

Vas a viure l'emoció
d'un món tot ple de bellea,
provocant la sugestió
per la bondat que recrea.

Vingau a gojar despai,
com camina un caragol
tranquil i sense desmai
com quan trau la molla al sol.

Vingau i voreu l'encant
que està en perill verdader.
¡Passeu! vos està esperant
l gogeu del seu plaer.

PREFACI

Encara que en la memòria
trau més bichos que Noé
la Falleta té atra història
traent de forma il·lusòria
Natura a la virulé.

L'excusa són els menuts
que sempre volen jugar
a sovint entretinguts
buscant insectes perduts
per a jugar o caçar.

Basant-se en eixa afició
dels chiquets per eixos bichos
l'artista nos dona opció
de fomentar diversió
fent dels insectes caprichos.

Els caprichos tenen nom
i ací nos planta un mostrari
omplint-nos de gom a gom
dos temes per a tothom
d'Insectilàndia i d'Herbari.

Voreu ací un fum d'insectes:
des de formigues jagantes
a minúsculs fent trayectes
i també flors molt selectes
creixcudes entre les plantes.

La falla, puix, té l'ingeni
d'un món natural i orgànic
que en un artístic conveni
nos mostra en comú prosceni
tot un gran jardí botànic.

En ell ensomis i jocs
se tornen en un misteri,
el jardí nos dona els tocs
que en classes de pedagocs
no arriben al magisteri.

Serà una Falla didàctica
per cuidar el mig ambient
i esperem que siga pràctica
conseguint en eixa tàctica
fer un món més excelent.

**ENGUANY NOSTRE COS CENTRAL
ÉS D'UN SAVI UNIVERSAL**

En el cos central figura
l'imatge d'un gran botànic
que en el seu treball titànic
estudià nostra natura.
Cavanilles feu mesura
ple de sàbia erudició
de flora d'esta regió
recorrent tots els parages
de camps, vegues i bosques
als que donà percepció.

La figura excepcional
del Botànic Cavanilles
ve a cobrir les gasetilles
d'àmbit intel·lectual.
És figura universal
de la ciència valenciana
que investigant nos desgrana
l'estudi de la botànica
dins de la precisió orgànica
que en la Ciència es recomana.

La seua passió científica
la va plasmar en estudis
que han significat preludis
d'una utilitat magnífica.
Molta exploració específica
sobre matolls i planters
varen ser els seus llores
d'una ben guanyada fama
com autor d'un gran programa
d'obra, estudis i quefers.

Deixa constància en la Falla
de sa virtut i docència
explicant la seua ciència
per una amena contalla.
Assentat en tronc treballa
portant lupa en una mà
com instrument talismà
de vore forma i color
per ampliar el valor
del camp i mont valencià.

**CAVANILLES NOS CENSURA
QUAN EMBRUTEM LA NATURA**

Cavanilles ací explica
tot el mal que s'està fent
per l'abandó de la gent
i el mal que al camp embolica.

Crida a la conservació
del mig ambient i espècies
reprovant les peripècies
que el bosc i el camp té a montó.

Bosc, camp i mont hui en dia
qui faça un recorregut
vorà en ells molt d'espai brut
que li donarà agonia.

Diu el mestre en gest amarc
que monts i prats són de conya
perque estan tan plens de ronya
guanyant a un comú... ¡ de llarc !

En ells s'oferix la mostra
de matalafs i somiers,
bacenilles i pichers
i pellams plenes de costra.

Se pot admirar també
clots de llíquid abrasiu
les botelles de lleixiu,
plàstics i bosses de te.

N'hi ha allí donatius organics
de gossos y de persones
¡l'antologia de "mones"
mes brillants de culs hispànics!

I també estufes, estores,
"cleenex", "dodotis", coixins,
miges taules, balancins
i chassis de llavadores.

I també mostra completa
de sobres de construcció
que s'aboca en camió
per qui se fa una caseta.

L'espai lliure és un museu
com no existix atre igual,
de vergonya nacional
i com a tal no té preu.

És lògic que Cavanilles
se cabregi d'eixa traça
del desprofit que amenaça
tot el fum de pacotilles.

I des d'ací fa una crida
per guardar nostra natura
pura i neta que assegura
que és nostre segur de vida.

**LA FLORA TÉ PROPIETATS
QUE ACÍ VOREU A GRAPATS**

Enguany la paraula "Flora"
la voreu molt per ací
perque en ella s'incorpora
nom de deïdat seductora
que procedix del llatí.

Diu la mitologia
que era la deïdat romana
que en el seu do protegia
les flors i jardineria
i primavera galana.

Hui és el nom a referir
a les flors, plantes i arbusts
als que també hem d'afegir
als arbres que han d'existir
i els decorats de bon gust.

Hui nos parla ací el botànic
d'un món tot ple de color
i que eixe terme romànic
és com un regal messiànic
que en les flors mostra l'amor.

Ací nos parla de plantes
de moltes diversitats,
les seues virtuts són tantes
que ací nos mostren becantes
les seues grans propietats.

La Melissa i Valeriana

relaixen fent bona gana.

Són Galà i Dama de Nit

un perfum molt distinguit.

Prenent Cola de Cavall

te depura amunt i avall.

El Gesmil és un bon heralt

olora i puja ben alt.

Si t'adornes en Romer

tindràs amor verdader.

Un Capoll dona "guapura"

al mascle que es creu figura.

Si veus a Planta Carnívora

fuig ben llunt perquè és omnívora.

La Pomera nos subleva

va fer caure a Adam i Eva.

Si jugues en un Narcís

al cul tens un compromís.

Una flor d'amor recent

no és atra que el **Pensament**.

L'Espígol digestions talla

si vas al camp de Mestalla.

Si vols gasos expulsar

pren-te **Fenoll**...! a cagar!

Hui conquistar el Llorer

ho fa fins un femater.

Maria Llussia i Camomila

evita el pet que refila.

La virtut que té la Menta

és que alça allò que contenta.

Prenet Tila i Valeriana

dorms com una sangrantana.

Quan la pell se degenera

refrega en **Aloe Vera**.

I si el vers t'ha fet patir..

¡Pren Melissa!... ¡l a dormir!

És el conjunt d'animals
que habiten regió concreta
de cada part del planeta
i ací estan en pla fester.
Estan fent la reunió
per a organitzar la Festa
que monten en la foresta
montada en goig i plaer.

Ogres, elfs, donyets i bruixes
i animals de terra i d'aire
trauen ací el seu donaire
per la gran festa de l'any.
Tots ells se posen d'acort
oblidant tota cacera
celebrant la Primavera
on ningú se troba estrany.

S'ha d'advertir a qui mire
que la Falla no té escenes
està de figures plenes
tant de flors com d'animals.
Se configura un conjunt
d'una Fauna en plena festa
cantant al ritme d'orquestra
viure en espais naturals.

Estan exhibint-se al públic
que és amant de la natura
i que animant-los procura
que recuperen l'espai.
Es eixe espai en que naixen
se crien i evolucionen
abans de que els arraconen
a on no deuen estar mai.

Voreu a moltes espècies
d'una fauna bella i rica
que en eixe món reivindica
la llibertat que mereix.
La capturada per trampes,
per caceres o safaris
es mostra en uns santuaris
on viure no és lo mateix.

Ací la voreu sense orde
fent vida mollà i tranquil·la
que a la Primavera enfila
vivint la festa com pot .
I miren a un món de fòra
per resignada indolència
tenint completa evidència
que ací dins són un ninot.

**TAMBÉ, COM ÉS NATURAL
VOREU FAUNA ORIGINAL**

Una molt diversa fauna
pulula pel monument
per a fer de complement
en hàbits lliures i toscs.
Fauna és un nom que origina
mitologia romana
per ser deesa germana
de l'esperit rei dels boscs.

L'ARTISTE ENS DEIXA PRESENTS ALS CLÀSSICS CINC ELEMENTS

Fa la Falla alegoria
d'exposició i d'energia
de l'orige dels colors.
Se basa en els elements
de l'aigua, foc, cel i terra
refermant els seus valors.

Són estats de la matèria
concebuts com una artèria
que rega el món natural.
Venen a ser organismes
en tots els seus mecanismes
que marquen la carta astral.

L'aigua és la font del planeta
que en el beure se concreta
dins de les fases fluents.
De principis adaptables,
conformistes, maleables
que inclús se tenen solvents.

Terra és fet consolidat,
ferm, potent i arraïlat
i element de nutrició.
Senyora i mare Natura
que al rebre un cos assegura
total reintegració.

L'Aire son vols dissipables,
gaseosos, transportables
expansibles i subtils.
Vent que manté com factor
"l'hàlit vital creador",
el vol i els perfums pensils.

El Foc dona l'energia,
claritat i calor, i
expansió i vitalitat.
Furor, coratge, efusió,
espargiment i expansió,
salut i fertilitat.

Quatre en diferent proposta
sense saber la resposta
que hem de donar els humans,
sobre tot quan hui en dia
n'hi ha un quint: la Tecnologia
que se nos va de les mans.

L'AIGUA EN EL MÓN NATURAL ÉS L'ELEMENT PRINCIPAL

L'aigua és fonamental i dona vida,
no s'ha de demostrar
se beu, renta, refresca i fa aclarida,
nos banya i ve a regar.

L'aigua és una riquesa imprescindible
que té un cicle cobert,
sense ella el món seria insostenible
tornat en un desert.

Ocupa les tres quartes parts del món;
núvols, mars, neus i rius.
per ella lo cremat se recompon
com àngel dels sers vius.

Pero quan ve l'estiu i el sol apreta
convida a prendre el bany
ya siga en mar, en riu o en la pileta
o en qualsevol estany.

En l'aigua es guanyen coses desijades:
la set és principal,
el beure dona forces apagades
com un fet primordial.

És l'aigua l'element que més se busca,
la necessiten tots,
milacre en la natura seca i brusca
que fa nàixer rebrots.

En l'aigua se transforma la natura
donant vida i plaer
i és cert eixe principi que assegura
que és l'element primer.

L'AIGUA EN LA FALLA ÉS UN EIX QUE EN MOLTS REFRANS APAREIX

Lo que **"està més clar que l'aigua"**
serà no tindre una escena
perque la Falla està plena
de flors i d'animalets.
I en el conjunt de ninots
lligats en una amalgama
no voreu en el programa
gens d'aigua en els lleterets.

L'aigua nos dona molts títols
que parlant portem als morros
com **"ha caigut l'aigua a chorros"**
o **"ve com l'aigua de maig"**.
Tots naixem d'un **"trencar aigües"**
o **"traem l'aigua en cistella"**
i parlant **"l'aigua es garbella"**
destarificant fins l'empaig.

El **"portar-se el gat a l'aigua"**
se diu del profit en sorna
i **"aigua que passa no torna"**
"ni es dona aigua a l'enemic".
"Fer més por que una riuà"
"no et fies de l'aigua mansa"
"ya tornem en l'aigua en dansa"
o **"en Agost l'aigua et fa ric"**.

A voltes **"l'aigua estancada
deixa la mola parada"**
"això ya és aigua passada"
o **"anem tots en l'aigua al coll"**.
L'empresa **"fa aigua"** i s'afona,
"aigua corrent vol la gent"
i **"aigua freda i pa calent"**,
et fa **"anar llauger del moll"**.

Com voreu l'aigua del tema
és molt més que una paraula
viu en el camp, en la taula
i en la Falla que s'ha fet;
cada frase es representa
com l'aigua que ens dona vida
i que sempre és consumida
perque **"el beure no fa set"**.

L'ELEMENT QUE VEUS ÉS FÒC CREMA, CALFA I DONA JOC

Com Element que es postura
que en nostres festes perdura.
parlarem també del fòc
que en esta Terra la Flama
sempre és reina del programa
i ho sap fins el més bajoc.

És un succés obligat
en nostra Comunitat
on tot el poble és afí.
Mostra el gran poder que encén
que es torna en un santiamén
en sorpresa del veí.

Ballant i fent volantins
el fòc se presenta dins
com entranyable tesor,
és l'esperit que acarona
perque en les Falles blasona
les flames dins nostre cor.

També és el gran element
que nos calfa l'aliment
per a que pugam menjar.
És mesura en la paella
i indispensable en graella
per a torrar l'almorzar.

Pero el fòc, si no se cuida
pot deixar la terra buida
de tota vegetació
d'arbres cremats tronc i fulles
convertits en les despulles
be per descuit o intenció.

Deprengam l'assignatura
que gràcies a la Natura
pot viure el món dels humans.
¡Cuidem-la com do millor
defenent-la en tot amor
com si fórem dos germans!
(Perque el fòc indispensable
potser mortal implacable.)

**LA NOSTRA VIDA S'AFERRA
A L'ELEMENT QUE ES DIU TERRA**

És la terra l'element
que al nostre món alimenta
i damunt d'això sustenta
tots els passos de la gent.

El seu substrat és vital
per a mantindre la Flora
i de sostindre a l'hora
el pas del món animal.

Terra nos mostra el valor
donant-nos vida i corage
i d'adornar el paisage
donant-li llum i color.

Ella es cobrix en tapís
de boscs, de llacs i montanyes,
s'ompli de cases, cabanyes
de ciutats i llocs d'enchís.

Quan plou prou, s'ompli de fang
i de tolls que els chiquets chafen
i les montanyes s'embafen
de neu cobrint-les de blanc.

¡l qué dir quan ve l'estiu
en jocs que es fan en l'arena
o tirant-se-la a l'esquena
o banyar-se en platja o riu!

Terra fomenta el passeig
per a totes les persones
en mil varietats de zones
gojant del sol o l'oreig.

És el més gran Element
que nostra vida depare,
perque la Terra és la mare
de tot qui es diu ser vivent.

**L'AIRE EN RACHA FORTA
EN UN BUFIT SE'T EMPORTA**

En l'aire es troba lo antic
que en fortes raches aventa
puix com un vent se presenta
volant formant embolic.
Se nos mostra com repic
d'ímage de llibertat
bufant sense voluntat
ni límits ni espais que el marquen
en els núvols que li embarquen
que es desfan quan ha parat.

Porta dins als avions,
fulles, branques i pinoches
cacherulos i milloches,
nuvols i torrellons.
Dins d'ell se monten tifons
i tormentes tropicals
volen en ell animals
al ritme de ses espentes
"ales delta" i "parapentes"
i tot tipo de pardals.

Voreu que tot lo que és vent
porta tota una amalgama
d'una molt diversa gama
siga Llevant o Ponent.
L'aire ve a ser l'Element
que enfadat, quan bufa fort,
no dona pau ni confort
si t'emporta per davant
i te pots anar volant
sense destí ni aeroport.

Així que tingau cuidat
en eixe aire fort quan bufa
puix pot pegar-te una chufa
que te deixe despullat.
El vent té la propietat
que en tota gràcia i donaire
te pot fer el gran desaire
i si és massa lo que apreta
o be deixar-te en porreta
o com poc en cul a l'aire.

COROLARI

Heu comprovat que la Falla
nos ha donat molt de sí
motivat pel gran juí
que Cavanilles detalla.

Ell nos ha fet la contalla
per un curs molt docte i fi
ensenyant-nos el camí
per on la Ciència treballa.

Ha inclòs també als Elements
desgranant els fonaments
de nostra vida actual.

És just, puix, fer-li lloança
per eixa gran ensenyança
del nostre món natural.

SECCIÓ FESTEJOS

SALUDA

Un any més i ya en són 46, des de la secció de festejos i gràcies a l'oportunitat que any darrere d'any nos brinda la secció de cultura, volem dirigir-nos a tots els fallers i col·laboradors per a agrair-vos el vostre suport en totes i cada una de les activitats que hem preparat a lo llarg de l'any.

Recordant el lema fundacional de la falla que es titula "L'Albufera, Festa i Cultura", volem fer us d'este lema per a dir lo que seguim fent els fallers de l'Albufera, no només som clau per a obrir la festa i les nostres tradicions, sino per a continuar fomentant-les, per a no perdre mai l'esperit faller.

Enguany, el nostre esperit s'ha vist novament quebrat per la fatídica barrancada, pero com l'au fènix, hem sabut remontar de les nostres cendres.

Seguim notant la falta de la que fon el pilar de la nostra secció, pero tots els components hem treballat incansablement per a que el seu esperit inagotable estiga sempre present.

¡Bones Falles 2025!

PREMIS I GUARDONS 2024

Menció Especial Premi EL MÒLE
a l'artícul d'investigació en el llibret 2024,
otorgat per l'associació cultural Casal Bernat i Baldoví.

Quart Premi de les falles grans.

Quart Premi de les falles infantils.

LLIBRET

Premi Extraordinari Regne de València
de Poesia, Secció Infantil de Lo Rat Penat.

Tercer Premi Regne de València
al millor llibret de falla en el seu conjunt.

Nové Premi Excma. Diputació de València
Poesia Secció Regne de València de Lo Rat Penat.

Distinció "Purna",
otorgada per l'associació cultural
Casal Bernat i Baldoví a l'ús de la llengua
valenciana en el llibret.

Menció especial Narrativa Fallera Jove
al millor relat en llengua valenciana en el llibret.

ACTIVITAT FALLERA

Primer Premi Creus de Maig.

Primer Premi concurs Playback de Benetússer

Millor direcció, montage musical, història, decorat, vestuari, i ballarí, concurs Playback de Benetússer.

Primer Premi al millor disfràs President Major.

Campeons de Pàdel torneig faller Festes de Sant Miquel.

Millor decorat infantil premis concurs Playback Picassent.

Millor interpretació Major premis concurs Playback Picassent.

Segon Premi Playback Major concurs de Picassent.

Quart Premi Fi de festa de presentacions falleres.

Quarts Voley torneig faller Festes de Sant Miquel.

Quarts Fútbol torneig faller Festes de Sant Miquel.

Quint Premi Cavalcata del Ninot Major.

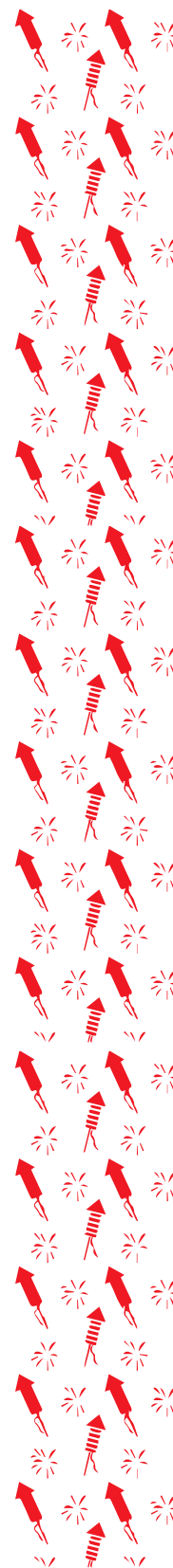
Sext Premi en el concurs de Playback Infantil de J.L.F.

Sext Premi en el concurs de Playback Major de J.L.F.

Sext Premi de Presentacions falleres.

Sèptim Premi Cavalcata del Ninot Infantils.

AMICS DE L'ALBUFERA

Vicente José Mompó Aledo

President de la Diputació de València

Lorena Silvent i Ruiz

Alcaldesa del M.I. Ajuntament de Catarroja

Miquel Verdeguer i Mesado

Regidor de Festes

Pilar Jorge i José Nàcher

María Dolores López i José Luís Urbano

Pilar Blasco i Blas García

Ana Jiménez i Víctor Gil

Mª Carmen Muñoz i Joaquín Ramón

Florinda Català i Antonio Quiles

Hortènsia Boil i Ismael Rives

Mª Carmen Asins

Maruja Diego

Elisa Rosaleñ

Juan Francisco Puchades

Granja Rinya

Agustí Gradolí "Materials de Construcció"

MEMÒRIA D'ACTIVITATS L'ANY DE LA BARRANCÀ

GINER

Dia 5 de giner, els nostres representants participen en la cavalcata del Reis de Catarroja. I un any més els reis d'Orient visiten el casal de l'Albufera per a entregar els regals als membres de la comissió.

El divendres 19, nos vestim tots de color de rosa per a l'exaltació de les nostres Falleres Majors, Lucia Ojeda Fallera Major Infantil i Carla Llorens, Fallera Major. Tornàrem a viure per part del quadre artístic de la comissió, L'apropòsit de la presentació, en este cas titulat "Barbie Falleril Land". En acabar la presentació donàrem pas als nostres grups de playback que representaren, l'infantil "ENCANTO" i el major "REGRESO AL FUTURO" i com a final en homenage a Mercedes Pelayo, representàrem "I will survive" del musical Priscilla, que tantes vegades va representar Merce..

FEBRER

El dissabte 10 de febrer, presentàrem el llibret, en el saló de plens de l'antic ajuntament de Catarroja. El llibret d'enguany està dedicat a "l'història del paper" además dels tradicionals espais que engloba un llibret de falla, destaquen els versos de l'explicació i relació de la falla a càrrec del poeta festiu Donís Martín, els esbossos dels monuments i la revista lliterària de temàtica fallera. Entre atres aportacions, el llibret trasllada a les seues pàgines una interessantíssima tertúlia "A lo viu". En acabar férem el dinar homenage als Amics de l'Albufera, com és ya tradició.

El dilluns 19 membres de la secció de cultura, assistiren a l'acte de l'inici de l'any d'Anfós Ramon, en el centenari del seu naiximent.

El 21 de febrer els nostres representants, arreplegaren la recompensa del Bunyol d'Or en fulles de llorer i brillants col·lectiu pel 45 aniversari de la nostra comissió, l'acte es va celebrar en el saló de plens de l'antic Ajuntament de Catarroja.

MARÇ

El divendres 1, per la vesprada assistirem a l'acte de la Crida, que va ser ajornat a causa de l'incendi de Campanar, anàrem junt a totes les falles de Catarroja, i a on les Falleres Majors de Catarroja Itziar Tomàs i Claudia Selma donaren l'esperat i tradicional crit de "Ya estem en Falles" des del balcó de l'Ajuntament en la Plaça Major.

El dissabte 2, la comissió va participar en la Cavalcata del ninot en acte organitzat per la UAFC, junt a les demés comissions falleres de Catarroja, gran participació i treball tant en majors com en infantils, lluint els disfrassos confeccionats per la comissió. I a on les comissions demostraren les seues habilitats de crítica a través dels seus disfrassos. Per la nit tinguérem sopar del mes en el Casal per a comentar les diferents comparses i anècdotes sobre la Cavalcata.

El diumenge 3 a les 12h, els nostres representants en passacarrer es dirigiren al casal jove, per a l'inauguració de l'exposició del ninot de les falles de Catarroja, que est any estrenava ubicació. Els nostres ninots realitzats pels nostres artistes Pepe Gómez i Juane Cortell, varen ser del gust del públic en general i encara que no foren elegits reberen gran quantitat de vots del públic.

El dissabte 9, anàrem a la mascletà de València. Visitàrem l'exposició del ninot. A les 22h sopar i gran nit de charanga i concurs de disfrassos.

El diumenge 10. A les 12h disfrutàrem del XIX Concurs de Paelles, que tingué una gran participació i molt bona organització.

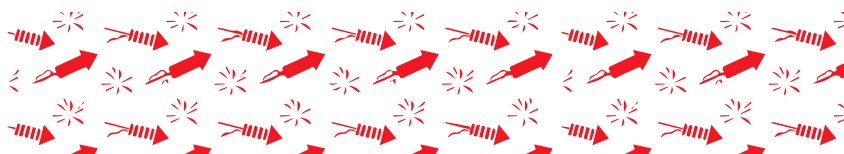
El dimarts 12, escomençàrem a traure el monument faller.

El dimecres 13 escomençà l'alçament del cos central del monument gran, baix la direcció de Juane Cortell i el seu equip.

El dijous 14 de març nos desplaçàrem en bus a València per a visitar les principals falles.

El dia 15, dia oficial de la plantà, pel matí tradicional almorzar, seguidament continuàrem treballant els baixos de la falla "Pantomina show", parant per a dinar en el casal, de vesprada va ser la tanda per a la falla infantil, Pepe Gómez, va plantar la seua falla infantil "Holi Run". A les sis de la vesprada i com va sent tradicional, la comissió obsequià a tot el barri en una degustació de chocolate i bunyols. Férem el tradicional sopar de la "plantà". Al final i en acabar de posar els cartells, els ornaments i les tanques, i ja en la matinada del dia 16, culminàrem la nit en la tradicional agranà donant per finalisada oficialment la plantà de les falles de 2024.

El dia 16 de març, primer dia de falles pel matí rebérem als jurats que calificaren els monuments, tinguérem almorzar en el casal, a les 14h dinar en el Casal, a les 16,30h els infantils participaren en

el XLV concurs de dibuix Falla L'Albufera. Per la vesprada en la plaça Major es repartiren els premis de les falles i els concursos, els nostres monuments guanyaren el quint en la falla gran i el quart premi en la falla infantil, a continuació férem el passacarrer dels premis pels carrers del barri. Per la nit sopar en el casal, al finalisar el mateix s'entregaren les recompenses de la JCF als fallers que els corresponia, també hi hagueren intercanvi de regals i premis, i a les 24h. Discomòvil "Barbie night" a càrrec del DJ Fran Cervera fins les 4 de la matinada.

Dia 17 de març, a les 11h passacarrer de visita protocolària a les restants comissions falleres del poble de Catarroja. A les 17h parc infantil i berenar infantil, en acabar tingueren activitats oferides per la fallera major infantil Lucia i el president infantil Javier, a continuació es varen impondre les recompenses de la JCF, als fallers infantils. I per la nit sopar ofert per la fallera major Carla i entrega de les recompenses de la comissió major, a continuació Discomòvil a càrrec de Fran Cervera.

El dia 18 de març, a les 14 hores dinar en el casal, a les 17h, concentració en el casal per a anar a l'ofrena de flors a la patrona de València la Verge dels Desamparats. I ya per la nit en acabar el sopar en el casal ballàrem en la gran discomòvil de les falles del 2024 "Neon Party night".

El dia 19 de març dia de Sant Josep, a les 9 típic almorzar faller. A les 11h taller de manualitats per als infantils. A les 12h, els nostres presidents i les nostres falleres majors Lucia i Carla, junts a fallers de la comissió, assistiren a la missa en honor de Sant Josep en l'iglésia Archiprestal de Sant Miquel, una vegada finalisada la missa nos dirigírem al Parc de Paluzié per a escoltar i sentir la mascletà del dia de Sant Josep, en acte patrocinat per la UAFC junt a les atres comissions i les autoritats de la Vila de Catarroja. A les 14,30h dinar en el casal, la tradicional paella del dia de Sant Josep. A les 17h Unflables per als infantils. I ya en acabar l'últim dels sopars d'infantil cremàrem la falleta infantil "Holy Run" en presència de Lucia, fallera major infantil i de Javier president infantil, com a protagonistes. Per a finalisar la jornada en la cremà de la falla gran "Pantomima show" a la qual li va prendre fòc la fallera major Carla en presència dels nostres presidents Alex i Javier i dels demás membres de la comissió. Donant aixina per finalisades les falles del 2024. ¡Vixquen les falles del 2025!

Dissabte 23, festa de l'Apuntà per a les falles del 2025, unflables, berenar infantil, bou mecànic, tardeo, quint i tapa, jocs de taula i sopar.

El dilluns 25 de març, en junta general, és elegit Javier Pérez Toledo president de la A.C. Falla l'Albufera de Catarroja per a l'exercici 2024-2025.

ABRIL

El 3 d'abril, s'anuncien els artistes fallers per a l'any 2025, que seran Pepe Gómez, que renova com artiste de la falla infantil i els germans Enrique i Mario Cardells que realisaran la falla gran. Dissabte 13 d'abril, nos reunirem un any més en els amics de l'Albufera, en el SOPAR de la VACA.

El dissabte 20 anàrem en bicicleta al Port de Catarroja, activitat que va ser ajornada en març, allí almorzàrem i els infants tingueren jocs tradicionals valencians, l'excursió com sempre, fon tradicional i festiva. Pero també reivindicativa demanant la millora del recint del Port de Catarroja i del Parc Natural de l'Albufera, com a us públic.

MAIG

El dissabte 4 plantàrem la Creu de Maig, dedicada a "la floració del Japó" recorregut per un menut racó japonés en elements típics del país nipó, el dissabte tinguérem berenar infantil i taller, sopar del mes i música. El dumenge 5 tinguérem música a mig dia, quint i tapa, paella i per la vesprada anàrem al Palau de Vivanco a recollir el premi de la Creu de Maig 2024, finalment obtinguérem l'esperat durant tants anys **PRIMER PREMI**. Els nostres representants feren acte de presència el mateix dia en la processó de la parròquia de "Maria Madre".

Dumenge 12 de maig, tornàrem a complir en la tradició i un numerós grup de fallers feren la pelegrinació fins a la Plaça de la Mare de Deu de València, en el dia de la patrona.

Dumenge 19 de maig, els nostres representants assistiren a la processó de la Festa de la Mare de Deu dels Desamparats, que va recórrer els carrers del nostre barri.

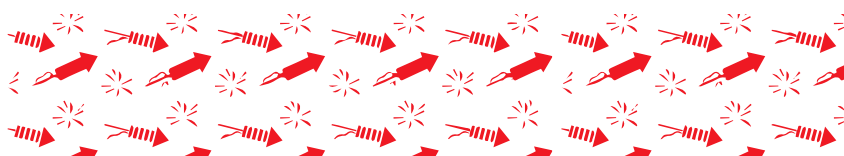
25 de maig, nit de sopar i de monòlec de Piter Pardo. Espectacular, divertida, maravillosa... aixina ha segut la nit que nos va oferir la secció de festejos de la nostra comissió. Extraordinari ambient, immillorable companyia, en una gran nit en tot el barri de Les Barraques.

JUNY

El 5 de Juny els nostres representats fan acte de presència en l'entrega dels Premis del Casal Bernat i Baldoví. Recollírem els següents premis: Menció especial de Narrativa Fallera Jove, per a Carlos Pérez Nácher, Menció Especial Premi Mòle per "Història del paper en València" d' Ampar Orellano i la distinció purna a l'us de la llengua Valenciana en el llibret.

7 de juny els nostres representants i la secció de cultura, va assistir a l'homenage a Anfós Ramon en el Centenari del seu naixement en el saló d'actes de Lo Rat Penat. La nostra fallera

i delegada de cultura Amparo Orellano va participar en una breu ponència bibliogràfica del que fon el nostre poeta durant 30 anys. 16 de juny, les nostres falleres majors i els presidents, feren acte de presència en València per a participar en el BESAMANS de la Mare de Deu junt als membres de la UAFC i les demés falles de Catarroja. I ya per la vesprada participaren en la processó de Sant Antoni pels carrers del barri del Raval de Catarroja.

17 de juny, els nostres presidents i falleres majors, el nostre poeta Donís Martín i una representació de la delegació de Cultura, assistiren a la llectura dels llibrets premiats per Lo Rat Penat, en el nostre cas el premi extraordinari infantil Regne de València.

28 de juny chiquets i majors disfrutarem de la cavalcata de Sant Pere.

29 de juny, dia de Sant Pere, el barri de les Barraques celebra el seu patró, participem en la missa i en la tradicional passejada pel barri del Sant, en acabar la missa, al sò de l'himne del Barri "la gamba de les Barraques". Els nostres representants per la nit, feren acte de presència en la processó pels carrers del Barri de Les Barraques. En acabar la processó, sopar en el carrer de Sant Pere i Navarra, a continuació firmàrem els contractes dels dos monuments en presència dels nostres artistes Pepe Gómez artista infantil i Mario i Enrique Cardells artistes de la falla gran.

El 30 de juny i coincidint en el dia del gos tinguérem, durant tot el dia activitats, pel matí en la plaça, castell aquàtic unflable, quint i tapa, per a dinar els nostres cuiners com mana la tradició, feren dos espectaculars paelles, per la vesprada jocs de taula i berenar.

JULIOL

Dia 9 de juliol visita protocolària al taller dels nostres artistes fallers Mario i Enrique Cardells.

AGOST

El mes d'agost encara que tanquem per vacances, les seccions de secretaria, economia i monuments segueixen treballant per al bon funcionament de la comissió. Ademés, en moltíssima calor, transportàrem part dels ninots de la falla gran.

SETEMBRE

1 de setembre només en acabar de tornar de les vacances, participem en els jocs deportius de la UFAC quedant Campeons en Pàdel, quarts en fútbol i quarts en Volei.

3 de setembre els representants de la comissió fan acte de presència en la presentació del llibre de Festes Majors, en el saló de plens de l'Ajuntament de Catarroja.

Divendres 6 de setembre, el nostre grup de playback infantil participa en el número "L' hotel dels monstros" en el concurs de play back de les festes de Sant Miquel, obtenint el sext premi. Al dia següent va ser la tanda del grup de play back major en l'estrena de "La Corona de Sharjah" obtingueren el sext premi.

22 de setembre, els nostres màxims representants assistiren a la processó del Santíssim Crist de la Pietat de Catarroja i al finalitzar al tradicional Cant de la Carchofa.

Els dies 26 i 27 de setembre participem en el concurs de play back de Picassent.

El dia 28, les nostres Falleres Majors Lucia i Carla, junt al nostres presidents i molts dels membres de la comissió participaren i disfrutaren de la Cavalcata de Sant Miquel que va recórrer els carrers de Catarroja.

El dia 29 de Setembre dia de Sant Miquel, patró de Catarroja, a mig dia acodim a la mascletà en el parc de Paluzié. Ya per la nit les nostres falleres majors i presidents acompanyen a Sant Josep i a Sant Miquel en la solemne processó del dia de Sant Miquel, patró de Catarroja i que recorre els carrers del barri històric de la població.

OCTUBRE

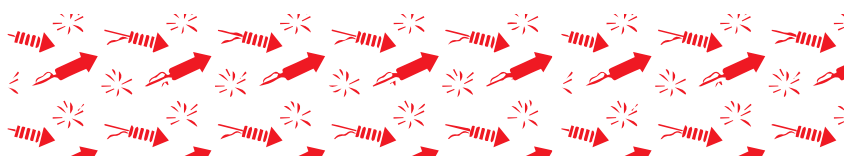
Dies 3 i 4 d'octubre participem en el concurs de play back de Paterna.

El dissabte 18 va quedar inaugurada en el Palau de Vivanco l'exposició "9 dies d'octubre" magnífic treball de la secció de cultura, est any dedicat a "Els valencians i la pólvora" i "Anfós Ramon, 30 anys de llibrets fallers en la Falla l'Albufera". L'exposició va estar oberta fins al 26 d'octubre i va rebre la visita de numerós públic a lo llarg del temps que va estar oberta.

També el dia 18 es realisà la Proclamació de les noves Falleres Majors, nit d'emocions i sentiments. Les que han segut fins ad este dia les nostres falleres majors Lucia Ojeda i Carla Llorens, donaren el relleu de la màxima representació de la comissió, a les que seran des d'este dia, les noves Falleres Majors de la Falla L'Albufera, Alba Ramón i Valentina Puchades. També es produí el relleu en la presidència infantil, Javier Solves va cedir el càrrec a Jonàs Alcoy. Seguidament sopàrem en el carrer i acabàrem en una discomòvil en el Casal.

El divendres 18 d'octubre, els nostres representats assistiren a l'Exaltació de les Falleres Majors i les Corts d'Honor de Catarroja 2025. Enhorabona a Cel i Carla i al president infantil Ximo.

El dissabte 26 d'octubre participem en el concurs de Play Back que organisà la Falla Lepanto de Benetússer, i el nostre grup obté el Primer Premi.

Dia 29 d'Octubre, és el dia més trist en els 45 anys d'història de la comissió, per la vesprada el barranc se n'ix i inunda tota la població, l'aigua ve pel carrer de Sant Pere a poc a poc i arriba a la plaça de la Llongeta. La nostra comissió resultà molt afectada, en el nostre casal situat en el carrer de Sant Pere el nivell de l'aigua supera el metro cinquanta, i ho destrueix tot. Perdem la nostra història, el nostre patrimoni, també perdem tot el decorat dels números del play back, el decorat que estàvem preparant per a la presentació, els panells de l'exposició dels 9 dies d'octubre i part del monument faller que ya el teníem en Catarroja. Molts fallers ho han perdut tot, i han salvat la vida de milacre, pràcticament la totalitat dels membres de la comissió han tengut danys materials, i en Catarroja es conten 25 morts. Durant estos dramàtics dies els nostre casal rep gran quantitat de voluntaris que nos ajuden en les tasques de neteja, una vegada net i desinfectat el casal, este es convertix durant uns dies en punt de repartiment i logística per a ajudar a la gent del barri de les Barraques.

NOVEMBRE

17 de novembre, havia de ser el dia de l'exaltació de les nostres falleres majors. Els nostres representants Alba, Valentina, Jonàs i Javi reberen una sorpresa de part de tota la comissió, va ser un acte en la plaça de la Llongeta curt, pero molt intens i emotiu. En l'emoció a flor de pell per part de tots.

DECEMBRE

Dumenge 22 celebrarem la tradicional tertúlia "A lo Viu", en una data poc habitual degut a la barrancà, enguany l'hem dedicada a "la cordà de Paterna" assistint Aureli López, Jorge Ochando, directiu de l'interpenyes de Paterna i Daniel Ochando tirador de corda d'infantils i juvenils, com sempre, abans degustarem un excelent arròs en perol guisat per Paco Alabau.

Dilluns 23, la comissió organirà una entrega de joguets per als chiquets del barri, en el casal. Els joguets nos arribaren per part de diverses associacions de tota Espanya que mostraren la seua solidaritat.

Dissabte 28, un nutrit grup de la comissió Infantil anàrem a Ibi, a on descobrirem el màgic Museu dels Joguets. Coincidirem en la festa dels Enfarinats, en la que, a colp de petarts i farina, els insurgents conseguixen rendir a la població baix el seu mandat. Nos convidaren per a que els chiquets i chiquetes de Catarroja oblidaren estos dies de fanc i pols. ¡Un dia inoblidable!

I entre ensajos de l'apropòsit, fi de festa i la reconstrucció de decorats per a la exaltació de les nostres Falleres Majors 2025, Alba i Valentina, despedirem est anómal i difícil any 2024.

¡EXTRA, EXTRA!

***Aci està de nou L'Albuferí
i Clar que sí!
i Un any ple d'aventures
falleres!***

*Tambe participem com sempre
en la cavalcata de Sant Miquel,
a on repartim chuches per tota
Catarroja.*

Arriba Octubre i una tempestat gran, la dana, nos va posar en dificultats, i en Catarroja patim la "barrancà" pero, tots treballarem en equip per a arreglar-ho tot i seguir avant.

17 de novembre: Era el dia de la nostra presentació, i encara que no podíem fer-la per les circumstàncies, no volguérem deixar a soles als nostres amiguets Valentina i Jonás, així que els preparàrem una sorpresa.

28 de desembre: Anàrem a Ibi, a on descobrírem el màgic Museu dels Juguets. Nos convidaren per a que els chiquets i chiquetes de Catarroja poguérem oblidar un poc estos dies de fanc. ¡Un dia inolidable!

En Giner, estem a punt per a la gran presentació de les nostres ¡falleres majors! Serà el colofó perfecte per ad est any ple d'emocions.

I encara queda lo millor !!Les Falles!! la plantà, els berenars, els sopars, l'ofrena... ¿Qué te pareix? ¡Un any espectacular!

Un any més la nostra comissió ha creixcut i hem donat la benvinguda a uns nous membres:

**Andrés,
Kirenia,
María,
Paz i
Lourdes.**

¡Benyínguts a la vostra Família Fallera!

*22 de març: ¡Quin dia tan genial!
botàrem i riguérem sense parar
en els unflables, menjàrem un
bon berenar d'orchata i fartons, i
nos apuntàrem de nou a la falla.
¡Aixina escomencà la diversió!*

20 d'abril: Finalment va arribar l'esperada excursió al port de Catarroja, que vàrem aplaçar per la pluja.. ¡Barquetes, bicicletes i moltes rises!

1 de maig: Fi de semana a tope en la ¡Creu de Maig! Plantem una creu preciosa i... ¡guanyem el primer premi! Som els millors, ¿a que sí?

28 de juny: participàrem en la cavalcata de Sant Pere. ¡Quina festa en els carrers de Les Barraques!

1 de juliol: Celebrem el Dia del Gos en unflables d'aigua, una holy run plena de colors i un dinar deliciós. ¡Diversió sense parar!

*Despuix de les vacances per a
recarregar piles... continuàrem...*

6 de setembre: Demostrem el nostre art en el Playback Infantil. ¡Representem a la nostra falla com a autèntiques estrelles!

SECCIÓ PLAYBACK INFANTIL

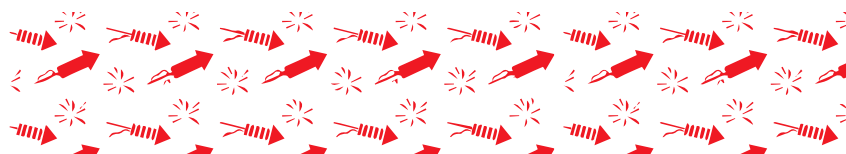
Nos agradaria dedicar unes paraules a un projecte que nos ha permés descobrir la màgia que hi ha darrere de cada espectàcul que es presenta al públic.

Tot va escomençar d'una forma inesperada, quan de repent nos va eixir l'oportunitat de dirigir este número que nos transporta directament a una zona recòndita de Romania, concretament Transilvània. Allí, es conta l'història d'un intrèpit explorador que acabarà transformant-se en dragó, despuix de que una imponent dragona es creuara en el seu camí.

Este playback ha donat la volta a la terreta, deixant la seua essència en

els concursos de Catarroja, a on conseguírem el 6º premi. Picassent i Paterna, a on nos otorgaren el premi especial al millor decorat infantil i Benetússer, a on els més menuts de la comissió gojaren del tancament d'est ensomi.

Açò no haguera segut possible sense l'imprescindible ajuda d'un incontable grup de persones. Agrair des dels maquilladors que han donat vida als monstros, passant per l'equip de transport i montage del decorat, que nos transporten a Transilvània en temps recort, fins als encarregats de vestuari, que han fet possible que els chiquets lluïsquen dalt de l'escenari com es mereixen. Volem mencionar

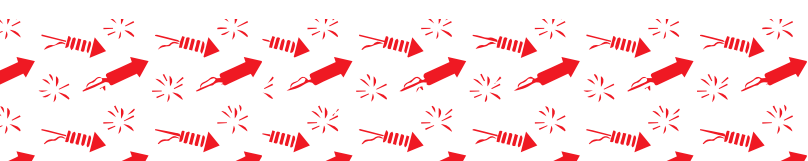

especialment el treball d'Àlex Estarlich, en el modelatge i la pintura del decorat tan espectacular d'enguany.

Per últim, i lo més important, no nos podem oblidar de la gran implicació de tots els chicotets membres d'est increïble grup de playback, puix sense ells i les seues immenses ganes de fruir i ballar dalt de l'escenari açò no haguera segut lo mateix.

Finalment volem convidar a tota la comissió infantil a unir-se junt a nosatres a la nostra següent aventura. ¡Vos esperem!

La delegació de playback infantil.

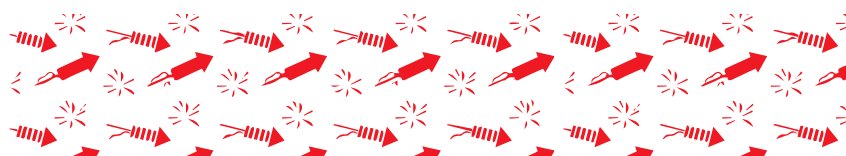
SECCIÓ PLAYBACK MAJOR "La Corona de Sharjah"

Enguany, com a delegats de playbacks, hem viscut una experiència única en el número "La Corona de Sharjah". Des del primer dia, este projecte nos ha unit més que mai: hem ensajat sense parar, hem rist fins a no poder més, hem superat moments d'estrés i, además, hem tengut algun que atre desacort. Pero tot açò nos ha fet créixer com a grup i com a família. Els esforços de tot l'equip han donat fruits, i estem immensament orgullosos dels reconeiximents que hem rebut en els diferents concursos:

Sant Miquel: sext premi

Picassent: segon premi i millor interpretació grupal

Falla Plaça de Lepanto: primer premi i una llista de guardons que mai oblidarem: Millor vestuari, millor història, millor montage musical, millor decorat, millor direcció i premi al millor ballari per a Hugo Estarlich, ¡enhorabona!

Rebre el primer premi en la Falla Plaça de Lepanto ha seguit un ensomi fet realitat. Sempre hem admirat ad esta comissió pels seus playbacks impecables, i tindre el seu reconeiximent és tot un honor per a nosatres. Pero res d'açò haguera segut possible sense l'implicació de cada u de vosatres: els que heu estat sempre darrere, carregant (i aguantant) decorats, cosint vestuaris, maquillant i montant, i als que heu donat la cara en l'escenari, deixant-vos la pell en cada actuació. Vos devem est èxit.

Si en algun moment no hem estat a l'altura, vos demanem disculpes. La nostra intenció sempre ha segut que gojàrem totes i tots junts de cada u dels moments que hem vixcut. Gràcies de tot cor. Ha segut un plaer compartir este viatge en vosatres. Pero açò no s'acaba ací... ¡encara queda molt per ballar, actuar i ensomiar junts!.

***Els delegats de
Playback Major.***

MANTENEDORA DE VALENTINA**Eva Puchades Ramón**

Falleres majors en el vostre permís.

Sra. Alcaldesa, Dª Lorena Silvent i components de la corporació municipal, Falleres Majors de Catarroja, Presidents i membres de junta local, Falles del nostre poble, familiars, amics, senyores i senyors, bon dia.

Valentina, ¿a que no t'esperaves que yo ocupara est espai, actuant com a la teua mantenedora?.

La veritat és que ni yo m'ho acabe de creure. Tu be saps que les falles i yo no nos duem molt be, puix tant de soroll, eixa activitat frenètica que se respira en aplegar falles i encara diria més, casi tot l'any als que viviu en intensitat esta festa, no va massa en mi. Per lo que t'ha d'haver resultat molt estrany escoltar com els presentadors dien el meu nom per a ocupar este càrrec, omplint en paraula estos moments que se dediquen única i exclusivament a glossar la figura de les falleres majors.

Pero te vullc contar un poquet lo que passà.

Farà dos o tres mesos, ta mare, la meua cunyada, la dòna de l'únic germà que tinc, en una conversació que tinguérem en una de les poques ocasions en que per motius de treball puc vindre a Catarroja, molt sériament me digué: "la presentació de la chiqueta està ya ahí i he de propondre un nom per a fer la seua manutenció en eix acte"

Considere que ningú millor que tu, pot desenrollar eixa tasca, además cóm eres l'única tia directa que té, ¿Quí millor que tu per a parlar-li a la teua neboda?

Fon tan directa que no deixà lloc per a que yo poguera rebatre-la en cap d'argument, i el resultat és evident, estic ací, i molt orgullosa per a poder glossar a la meua chiqueta.

Sí i dic la meua chiqueta, porque fores la primera en aplegar ad esta família que desijava molt tindre una bebé entre els braços. Encara recorde l'emoció al vore la teua careta per primera volta, no puc saber lo que sent una mare quan veu per primera vegada a la seua filla i poder acaronar-la, porque no tinc chiquets, pero sí que puc dir que com a tia, me vaig sentir la persona més feliç del món al poder tindre't al braç.

Quatre anys més tart, la família augmentà en el naiximent de Jimena. ¡Dos germanes!, ¡qué bonico! I conforme va passant el temps te dones conte que diferent sou l'una de l'atra.

Fa quatre anys, en 2020, tots saben que fon un any per a no recordar. El dia 14 de març quan les falles ya estaven la majoria en el carrer, casi montades, eixe bichet, "el covid", obligà a quedar-nos a tots en casa molt més temps del que esperàvem i que no volíem estar.

Yo al ser mestra, deixí el meu treball i torní a casa per a fer junt a la meua família la quarantena, pero com ton pare i ta mare no tingueren més remei que seguir treballant en tot el risc que allò comportava, decidiren els dos que fora yo, "la tia Eva", la que me fera càrrec del vostre recapte i al mateix temps donar-vos classe, sobre tot a tu Valentina, per a que aprofitares el temps estudiant les matèries corresponents al teu curs.

Tots el matins vos baixaven al meu pis, ¡quina responsabilitat!, havia de fer de pare i mare i además de tia, eixercint la professió de mestra. Pero no saps lo be que ho passàrem juntes. Tants dies seguits convivint me donà l'oportunitat de conèixer-te des de tots els àmbits de la teua personalitat.

Dolça, carinyosa, intel·ligent, treballadora, pero també un poc vergonyosa. I aixina continues i espere que tots eixos atributs t'acompanyen sempre.

Hui te veig ací dalt, assentada en el tro de fallera major, lluint les millors gales, en un saber estar i tot adornat pel millor somriure que nos pots regalar i me done conte que en poquet de temps, se nos escapa eixa chiqueta per a convertir-se en una adolescent.

Segura estic que creixeràs en els mateixos valors que ara tens, pero en responsabilitat, en criteri propi i independència per a ser una dòna capaç de ser ama del seu propi destí.

En este viatge estàs molt ben acompanyada, tens al teu costat a una maravillosa fallera major, Alba, que segur farà lo impossible per a que les dos juntes

recordeu est any tan especial.

El teu president infantil, Jonàs, el major valedor de la seua fallera major infantil. Els dos sou la representació, l'imatge amable de la vostra falla i tots junts baix l'atenta mirada del vostre President Javier.

Als quatre, vos desige que l'il·lusió que hui se reflexa en les vostres cares estiga sempre present en tots

els dies en que representareu a la vostra comissió tant major com infantil. Un grapat de persones que en molta dignitat formeu la Falla L'Albufera.

La meua felicitació a tota la comissió per tindre tan bons representants. I a vosatros Juan i Susana, donar-vos la més sincera enhorabona per tindre una filla tan maravillosa, pero sobretot per tindre en la vostra casa a la Fallera Major Infantil de la Falla l'Albufera, ---

MANTENEDORES D'ALBA RAMON

Natàlia Raga i Natàlia Ramon

G.- Falleres majors, en el vostre permís. Il·lustríssima Alcaldesa, na Lorena Silvent, corporació municipal, Falleres Majors de Catarroja, Carla i Cel, Presidents de Junta Local, comissions falleres del nostre poble, senyores i senyors, bon dia.

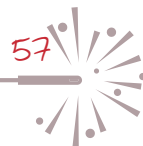
Fa ya uns mesos que esperem este dia, el qual s'ha allargat més de lo que pensàvem per les circumstàncies que han ocorregut en el nostre poble. La nostra il·lusió, nervis, ganes i el carinyo han segut els ingredients necessaris per a escriure i llegir açò hui, i esperem estar a l'altura de lo que Alba es mereix.

A.- En primer lloc, creem convenient presentar-nos a tots vostés, per a que sàpien qui són les mantenedores de la nova fallera major de la nostra falla. Soc Natàlia Raga, i des de sempre he format part d'esta gran comissió, passant per les distintes seccions: infantils, juvenils i aplegant a la comissió major de la que forme part des de fa més de 9 anys i orgullosíssima d'estar hui ací com a mantenedora de la meua benlloguda amiga.

G.- Molts dels que esteu acompanyant-nos, segura estic de que sabeu qui soc, pero per als que no, vos diré que soc, Natàlia Ramon, i vaig ser fallera major de la meua falla durant tres anys seguits a causa del Covid. Va ser complicada la situació d'aquell temps, a l'igual que és la d'ara, pero com diu una de les cançons més mítiques d'u dels teus cantants preferits, "Show must go on", l'espectàcul ha de continuar, i en molt d'orgull puc dir que ostentí el càrrec en totes les meues ganes, alegria i amor. Eixe orgull es multiplica i multiplica quan pense que hui estic ací per a glossar a la nostra fallera major, de qui tinc la gran sort de ser germana.

A.- Poder parlar-li a la meua amiga, en la que he compartit veïnat, coleje, la festa de Sant Pere, patró del nostre barri "Les Barraques", que celebraren els nostres pares quan només teníem 3 i 4 anys, i per supost l'experiència de ser fallera des de l'infància de la Falla l'Albufera, és una alegria que mai haguera imaginat que fora real. Crec que no t'imaginaves que seria yo l'elegida; pero estic tan contenta de fer-ho, d'acompanyar-te, de que el temps passe i tu i yo continuem juntes, sent amigues, d'eixes que pots contar en els dits d'una mà.

G.- Hui vullc que siga el meu cor el que parle per mi. Eres molt més que una germana, eres la meua amiga, la meua confident i una inspiració per a mi. A lo llarc de la nostra vida, hem compartit rialles, llàgrimes d'alegria i un grapat de recorts que guarde en molt de carinyo. Des de chicoteta has segut un eixemple de dedicació i passió per les nostres tradicions. No a soles representes la bellea i l'elegància sino també l'espírit més genuí dels fallers.

A.- Eres una amiga lleal, sempre disposta per a recolzar-me en els moments en que ho necessitat i aixina m'ho has demostrat durant l'últim any en el que he estat preparant l'oposició, com també saps compartir les meues alegries fent-les pròpies. En quina alegria comunicaves a tot el món que yo havia aprovat i ya tenia plaça.. No saps lo que tot açò representa per a mi en la nostra estreta relació d'amistat.

En nom del nostre grup de amigues i de les nostres "xinetes", vullc donar-te les gràcies per aparéixer en les nostres vides, quedar-te, i voler-nos tant.

Alba, de totes és la més aventurera, sempre organisant viages i plans diferents per a fer. El seu saber estar l'ajuda a elegir per a cada ocasió cóm anar vestida a la perfecció. Tenim tants moments vixcuts juntes que podria passar-me hores i hores contant-los-els. Per a mi és la meua millor amiga. Alba, tenim un gran tesor en tu, ¿veritat Natàlia?

G.- I tant de tesor. En la nostra família, hem passat dos anys en un poquet de tranquilat, pero ara tindrem la casa plena de vestits, corregudes amunt i avall, actes, nervis, planificacions i paciència. La paciència que els nostres pares han tingut, tenen i tindran en les dos. Sempre nos han recolzat en totes les nostres decisions, nos han ajudat a tot lo que fera falta i sempre han estat per a nosatros, fent que mai nos faltara de res, i tant els ha agradat tot este tràfec que inclús han acabat apuntant-se a la falla.

Germana, les seues ganes, esforç i carinyo sempre estan presents. Tu més que ningú ho saps. ¡ Quina sòrt de mare!, i ¡quina sòrt de pare!, tenim.

A.- I ¡quina sòrt d'amiga! Vullc donar-te la més sincera enhorabona ací, davant de tota la gent, davant de la gent que te vol, de gent que hui té la pell de gallina al vore't, de gent que s'alegra per tu i té tantes ganes de compartir el teu any. Des de hui eres història viva de la

teua falla i passes a formar part del grup tan important de L'Albufera que són les seues falleres majors. Hui és el principi d'una etapa preciosa.

G.- En el teu regnat vas a viure moments inoblidables, d'eixos que pareix que passen en un obrir i tancar d'ulls. Quan eres feliç el temps pareix que passa més ràpit, aixina que disfruta cada moment i guarda'l, guarda'l com si fora un tesor, en eixes caixetes com tu tens costum. Sempre estaràs recolzada per la teua família. Te vullc molt i estic junt a tu per a acompanyar-te en esta maravillosa aventura.

A.- No podem deixar passar este moment sense dedicar unes paraules de felicitació a Valentina i Jonàs que són la màxima representació de la comissió infantil i per supost al nostre President, Javi. Vos desigem que l'unió que existix entre vosatros i en les vostres famílies, servixca per a que vixcau unes falles, molt, molt, molt especials.

G.- I per acabar, felicitar a la comissió de la falla L'Albufera, per l'acte tan emotiu que haveu preparat per a la presentació de les nostres falleres majors, i vos desigem que les falles de 2025 siguen espectaculars.

Gràcies per la vostra atenció i

¡Vixca la nostra benvolguda falla!

PROGRAMA DE FESTES FALLES 2025

15 DE FEBRER DISSABTE

A les 17 hores Excursió
a l'exposició del ninot de
València. – organisa­da pel
grup de Jovenils.

22 DE FEBRER DISSABTE

A les 11 hores ARREPLEGÀ
pel barri acompanyats pel
tabal, dolçaina, i les nostres
falleres majors i presidents.
A les 12 hores Quint i tapa,
barra i música al carrer.
A les 14 hores Dinar paella.
A les 18 hores la *CRIDA*,
concentració en el casal per
a acodir a la Plaça Major.
acompanyats de charanga.
A les 21.30 hores Sopar
d'entrepà en el casal: "*Sopar
del mes per als majors –
CRIDA PREFALLES*".
A partir de les 00h. anirem a
l'orquestra organisa­da per la
UAFC en la Plaça Major.

23 DE FEBRER DUMENGE

A les 12:30 hores Missa en
l'iglésia de Sant Miquel en
sufragi dels difunts de la
nostra família fallera.
A les 16.30 hores Excursió
a la *CRIDA de València*
- organisa­da pel grup de
Jovenils.

1 DE MARÇ DISSABTE

A les 17 hores *CAVALCATA
DEL NINOT*, concentració en
el carrer de Sant Pere per a
acodir a la cavalcata del ninot,
acte organisa­da per la UAFC, a
on les comissions demostren
les seues habilitats de crítica
a través dels disfrassos que
han elaborat durant tot l'any.
A les 22 hores Sopar en
el casal "*Nit del ninot*" per
a comentar les diferents
comparses i possibles
anècdotes.

2 DE MARÇ DUMENGE

A les 12 hores *Inauguració de l'exposició del ninot* a on es pot admirar part del treball i sàtira que cada artista ha elaborat per al seu monument. Obertura al públic del 3 al 10 de Març.

8 DE MARÇ DISSABTE

A les 10 hores tradicional *EXCURSIÓ AL PORT EN BICICLETA*.

A les 12.30 hores. *Excursió a la Mascletà de València* – organitzada pel grup de Jovenils

A les 18 hores. *Visita a l'Exposició del Ninot*.

A les 21 hores *Sopar d'entrepà per als infants*.

A les 22 hores *Sopar d'entrepà per als majors i a continuació CHARANGA - CONCURS DE DISFRASSOS*

9 DE MARÇ DUMENGE

A les 12 de migdia de nou el **CONCURS DE PAELLES** en la plaça de la Llongeta.

L'inscripció per a 10 persones serà de 30 € i esta es deurà de realitzar en la secretaria del casal en l'horari de loteries.

La comissió facilitarà els ingredients, inclòs l'aigua i el devantal per al cuiner. més 1 litre de cervesa.

Amenisat en un tardeo de discomòvil a càrrec de DJ dQb.

***BASES DEL CONCURS DE PAELLES:**

Solament se permet l'elaboració de la paella en els ingredients admesos per la D.O. PAELLA VALENCIANA. Oli, sal, pollastre, conill, bajoca, garrofó, pebre roig, safrà, tomata madura rallada, aigua

i arròs D.O València.

Extres opcionals que podrà aportar el concursant: "pato", romer i caragols. L'inclosió d'un altre ingredient provocarà la desqualificació.

**Es donaran tres premis a l'elaboració, incloent un correcte socarrat (no cremat ni fumat).*

Tardeo de 17 hores a 20 hores en DJ dQb

En acabar anirem a arreplegar els nostres ninots a l'exposició del ninot.

10 MARÇ DIMARTS

Durant el dia traurem falla a la plaça de la Llongeta.

13 MARÇ DIJOUS

A les 8 hores **PLANTÀ** del centre de la falla gran "A L'AIGUA PATOS" pels artistes Enrique i Mario

Cardells junt al seu equip.
A les 10 hores Tradicional
almorzar per a tot aquell
que prèviament s'apunte.

14 MARÇ DIVENDRES

Per la nit, a les 20.30h.,
Excursió en bus per les
falles de València **SEMANA
FALLERA**

15 MARÇ DISSABTE

A les 10 hores **PLANTÀ
OFICIAL** del nostre cadafal
gran "**A L'AIGUA PATOS**"
pels artistes Enrique i Mario
Cardells i el seu equip.

A les 14 hores **Dinar en el
casal faller.**

A les 18 hores

CHOCOLATÀ per als veïns
del nostre barri de Les
Barraques.

A les 18 hores **PLANTÀ
DE LA FALLETA INFANTIL,**
"**INSECTILANDIA**", pel
nostre artista infantil Pepe
Gómez

A les 21 hores **Sopar dels
menuts.**

A les 22 hores **Sopar de la
comissió major.**

En acabar de sopar

Rematarem la Plantà
dels nostres monuments i
TRADICIONAL AGRANÀ.

16 DE MARÇ DUMENGE

A les 14 hores **Dinar en el
casal**

A les 16 hores **XLVI
CONCURS DE DIBUIX**

A les 18:30 hores Arreplegà
de Premis. Eixida des de la
Plaça de la Llongeta

A les 21 hores Sopar
d'infantils.

A les 22 hores Sopar de la
comissió major.

A les 23 hores Discomòvil
infantil.

A les 24 hores Discomòvil
en **DJ RAFA POUS "Pool
Party"** fins les 4.00h.

17 DE MARÇ DILLUNS

A les 11 hores Passacarrer
i visita a les distintes
comissions de la nostra
vila acompanyats de la
charanga.

A les 14 hores Dinar en el
casal.

A les 18 hores. **BERENAR
OFERIT PER LA FALLERA
MAJOR I PRESIDENT
INFANTILS.**

A continuació entrega de
Bunyols de la comissió
infantil.

A les 19 hores. Activitats
oferides pels nostres
representants infantils.

A les 21 hores. **SOPAR DE
LA COMISSIÓ INFANTIL
OFERIT PER LA FALLERA
MAJOR I PRESIDENT
INFANTILS, VALENTINA I
JONÁS.**

A les 22 hores **SOPAR
DELS MAJORS OFERIT
PER LA NOSTRA FALLERA
MAJOR ALBA,** i entrega de
bunyols a la comissió major.

A les 23 hores. Discomòvil
infantil.

A les 24 hores Discomòvil
en **DJ dQb "X Party"** fins les
4.00h.

18 DE MARÇ DIMARTS

A les 14 hores Dinar en el
casal.

A les 18 hores **OFRENA**
concentració en el casal i
plaça de la Llongeta

A les 21:30 hores Sopar
d'infantils.

A les 22:30 hores Sopar
dels majors.

A les 23 hores. Discomòvil
infantil.

A les 24 hores Última
discomòvil en **DJ ADRIÁN
MARTINEZ "Neon Party
Night"** fins les 4.00h.

**19 DE MARÇ, DIMECRES
DIA DE SANT JOSEP**

A les 9:00 típic *Almorzar*
faller del dia de Sant Josep.

A les 11:30 hores Taller de
manualitats per als infants.

A les 11 hores *Passacarrer*
per a arregar a les
nostres Falleres Majors i
assistir a la missa en honor
al nostre Patró Sant Josep
en l'iglésia de Sant Miquel
de Catarroja.

A les 12 hores Solemne
missa.

A les 14 hores, *Mascletà* en
el PARC DEL SECANET

A les 14:30 hores Dinar
en el casal, en este dia
degustarem el gran plat
de la cuina mundial:
la Tradicional paella
valenciana. D.O.

A les 17 hores Unflables per
als infants.

A les 17.30 hores *BINGO*
FALLER

A les 21 hores Sopar per als
infants.

A les 22 hores la comissió
infantil encapçalada pel
President Infantil JONÁS

i la nostra Fallera Major
Infantil VALENTINA,

procediran a botar-li fòc al
monument infantil, i serà
en eixe moment quan la
falleta que porta per lema
"INSECTILANDIA" farà
l'honor a l'últim acte, *LA*
CREMÀ.

A les 22:30 hores Sopar
dels majors.

En acabar, prepararem el
nostre monument gran i
esperarem als bombers,
aixina *la nostra fallera major*
ALBA i el nostre President
JAVIER, acaronats per tota
la comissió, encendran la
traca final que botarà fòc al
monument gran "*A L'AIGUA*
PATOS" complint el ritual del
fòc, i donant per finalisada
la festa de les falles de
2025, i en tota la força que
nos quede llançarem el
tradicional crit al vent de la
matinada...

¡VIXQUEN LES FALLES DE
2026!

EXPOSICIÓ 9 DIES D'OCTUBRE

Complint el compromís en la cultura de la nostra comissió, aplegat el mes d'octubre preparem la tradicional *Exposició 9 dies d'octubre*, que enguany inaugurarem en la vesprada del divendres dia 18.

L'exposició conté la relació en el tema principal del nostre llibret 2025 dedicat a "*Els valencians i la pólvora*" i com a tema local i aprofitant l'any del centenari del seu naixement, "*Anfós Ramon, 30 anys de llibrets en la Falla l'Albufera*".

El tema principal nos explica de forma gràfica, ¿Qué és la pólvora i qué representa en la societat valenciana? Tema que tractarem en més profunditat en el nostre llibret, analisant distints aspectes del descobriment que marca un abans i un després, una fita important tant per a la societat militar com per a la civil.

En el segon, nos hem volgut unir als molts homenajes que s'estan fent en el nostre territori per a celebrar, l'any del centenari del naixement, de la figura més rellevant en la poesia satírica dels llibres de falles i també en la lliteratura valenciana; posant de manifest eixos 30 anys de relació professional i humana en la nostra comissió per lo que sempre li estarem agraïts.

A l'acte han acodit la nostra Alcaldesa i regidors del molt il·lustre Ajuntament, les falleres majors i presidents de junta local, i representants de les comissions falleres del nostre poble. Ademés contem en la presència del nostre benvolgut Aureli López, de Jorge Ochando i son fill Daniel Ochando, els tres són paters, directament involucrats en la pólvora, en les espectaculars "coetaes" que celebren tots els anys en el mes d'agost. També estaven entre nosaltres "els Amics de l'Albufera" i amics i seguidors incondicionals de les nostres exposicions.

Transcorregueren els dies en tranquil·litat, rebent gran quantitat de gent com és habitual, fins que el dissabte dia 26 en acabar l'horari de visita, la desmontàrem i tancàrem la porta de l'exposició, fins al pròxim any.

I dic que transcorregueren en tranquil·litat, perquè ningú nos esperàvem que tres dies més tart, la naturalesa desbocada canviara totalment l'aspecte del nostre poble i la vida de moltíssimes persones. L'aigua s'ha emportat moltes coses i el fanc ha deixat inservibles les poques o moltes que nos quedaren, però lo que no ha pogut arrebatarnos és les ganes de revivre i de complir en els nostres compromisos en el món de la cultura i de les falles. En molt d'esforç hem decidit anar avant i el nostre compromís és que el pròxim any, la falla L'Albufera torne a obrir les portes d'una nova Exposició "9 dies d'octubre".

Moltíssimes gràcies a tots els que sempre esteu al nostre costat.

“FINS ACÍ ARRIBÀ LA RIUÀ”

29 d'octubre de 2024, units per l'adversitat

Document gràfic de l'afectació destructora de la DANA en el Nostre casal i dels danys sofrits pels nostres ninots de falla preparats per al 2025.

No hi ha comentaris, les imàgens valen més que mil paraules.

Fallers de l'Albufera; només una màxima, un crit tots a una veu:

NO HI HAN FALLES TRISTES:

¡¡ TORNAREM !!

¡¡ EL FANC NO HA DE PODER EN NOSATRES ¡¡

Falles i Entitats que nos prestaren la seua inestimable ajuda:

Falla El Canet de Cullera

Falla Lo Rat Penat de València

Falla L'Empalme de Burjassot

Agrupació de falles de La Seu - La Xerea - El Mercat

Foguera L'Entra al Poble de Sant Vicent del Raspeig

Voluntaris i donacions de Fuengirola.

Voluntaris i donacions d'Euskadi.

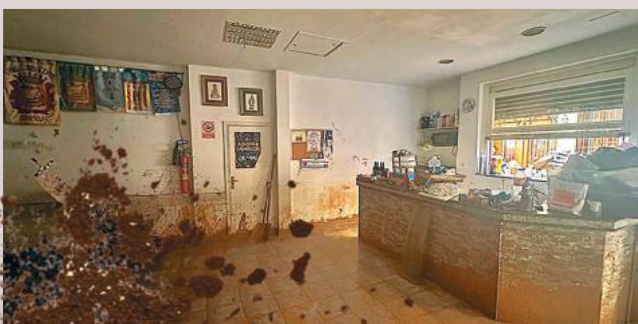
Empresa "Palacios"

Empresa "Baixens"

Empresa "Tecnicarbon"

Fundació L'Horta Sud

ALBUFERENCS DE L'ANY 2025

Dedicat als damnificats per la DANA i a tots aquells que, front a l'adversitat, mostraren lo millor de sí mateixa.

Des de l'Associació Cultural Falla l'Albufera de Catarroja i en nom de tots els que formem part de la gran família Albuferenca, volem, en primer lloc, traslladar el nostre més sincer condol a totes les persones que han perdut als seus sers volguts com a conseqüència dels terribles efectes de la DANA.

Són extremadament doloroses les pèrdues humanes i també són duríssimes les conseqüències materials que ha comportat esta catàstrofe, provocant una situació d'extrema gravetat i de primera necessitat a decenes de mils d'afectats.

Una realitat que hem pogut constatar en primera persona.

Gràcies als mils de voluntaris que des del primer dia, vos heu acostat als pobles afectats per a poder col·laborar. Coes de persones de totes les edats i de tots els llocs, agricultors en els seus tractors, bombers i policies en el seu temps lliure... tots disposats a treballar sense descans per a poder ajudar a recuperar una miqueta del benestar que esta catàstrofe sense precedents nos ha arrebatat.

La vostra disposició a intervindre sense previ avís ha segut una lliçó i un testimoni del caràcter i dedicació que teniu per a ajudar als demés.

Destacar també l'ajuda dels servidors públics, forces armades, i de les forces i cossos de seguretat desplaçats als nostres pobles.

Gràcies per la vostra generositat i pel vostre valor. Perque sou molts els que heu fet un autèntic mil·acre.

La vostra ajuda ha segut crucial.
Heu format part d'un operatiu que s'ha convertit en un gran treball en equip en un resultat increïble.

Les gràcies són tan enormes que no nos alcancen.

L'imatge més reveladora és de que **JUNTS**, som capaços de tornar a escomençar.

¡¡ I ho farem !!

GRÀCIES PER TOT I PER TANT, SOU UNS ÀNGELS PER AL POBLE.

Des de la nostra associació, no hem pogut més que agrair el vostre esforç otorgant-vos la nostra més alta distinció colectiva com:

ALBUFERENCs DE L'ANY 2025 A:

A les Forces de Seguritat de l'Estat, representades pel Capità Don Juan de Dios Serna Gilbert, Tinent Don Antonio Monroy Lebrero, que foren els primers en aplegar a prestar treballs humanitaris, abdós de la UME, i els catarrogins, Sargent 1º Don Jose Luis García Pallarés de la UME, i el Comandant de l'Eixèrcit, Don Fernando Gabriel Costa Fernández.

I a tots els voluntaris que varen vindre a servir generosament, i contribuir al renàixer del nostre poble.

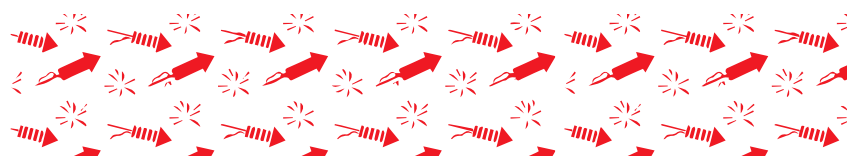

A PROPÒSIT DE L'APROPÒSIT 2024: PINK

"Des de mitat del segle XIX fins a la fi de la Guerra Civil espanyola en 1939, l'extraordinària popularitat del sainet valencià (comèdies, entremesos, apropòsits...) se degué a la vibrant i inagotable producció de noves obres capaces de representar el món dels valencians com cap altre gènere ho feu abans.

Les històries que contaven, traslladades del carrer al paper i a l'escenari per dramaturgs valencians, donaven veu a personages que abordaven complexes qüestions sociopolítiques contemporànies que estaven succeint en escenaris de temps i espai valencians.

En estes obres, en les seues versions originals, les trames encapsulaven sistemes d'expressió simbòlica modelats per la classe social, l'ideologia, els idiomes, el parentesc, les creències, la construcció social i el

capital cultural, ya que, el marc fictici oferit a l'audiència se percebia com a una realitat imaginable.

Infravalorat des de l'inici de la dictadura, est extraordinari gènere dramàtic ha segut i continua sent criticat com a "lliteratura de poc valor" i somés a actes de violència cultural degut a narratives politisades d'exclusió.

Cal revalorisar la fructífera producció d'autors que articularen l'importància de la vida quotidiana en les seues trames teatrals. Estes obres dramàtiques escrites per autors valencians per al públic valencià i representades en teatres valencians, són una contribució fonamental al capital cultural del poble valencià i a la seua identitat.

Fragment apropiat del llibre *The Valencian Sainet. Drama and Socio-Cultural Identity (1845-1939)* treball d'investigació de la Dra. Olga Celda (King's College London) sobre els sainets valencians recentment publicat per la prestigiosa editorial acadèmica Peter Lang.

SALUDA DE CEL I CARLA FALLERES MAJORS DE CATARROJA 2025

Estimats amics i fallers de L'Albufera, és tot un honor com a Falleres Majors de Catarroja, el poder deixar plasmades en les pàgines del vostre llibret estes paraules que en tant de carinyo i afecte escrivim.

Vos convidem a mirar les nostres Falles del 2025 en esperança i en la certa que lo millor està per arribar.

Es moment de tornar a escomençar, de caminar tots junts com a la gran família que sou cap al mes més esperat de l'any, tenint l'oportunitat de viure intensament tot lo que la nostra benvolguda festa nos té preparada.

Gojar de la vostra gent i de les nostres tradicions, mai pergau l'essència que com a comissió vos fa únics.

Esperem crear recorts especials al costat de tots vosatres, especialment de *Valentina, Alba, Jonás i Javi*.

Enguany, una part de nosatres, estarà en el cor del barri de Les Barraques.

Un fort abraç i ¡Bones Festes Falleres!

CORT D'HONOR INFANTIL

Lucía García i Salvador
Zohuy Verdeguer i Moltó
Alba García i Tarazona

CORT D'HONOR MAJOR

Miriam Valverde i Alapont
Salma Moad i Sahli

FALLERA MAJOR INFANTIL

Cel Rodrigo i Puig

PRESIDENT INFANTIL

Ximo Núñez i Hervás

FALLERA MAJOR

Carla Chardí i Ramón

PRESIDENT MAJOR

Pepe López i Nàcher

JUNTA DIRECTIVA

UAFC 2025

PRESIDENT

José López Nàcher

VICEPRESIDENTA

Eva Soler i Puchades

VICEPRESIDENT 2º

Mario Sánchez i Codoñer

VICEPRESIDENT 3ª

Sergio Torres Rodríguez

VICEPRESIDENT 4º

Boro Hervás i Romero

SECRETARI

Martin de la Cruz Tamayo

VICESECRETÀRIA

Natàlia Hervás i Romero

TESORERA

Rosa Vergara i Pérez

DELEGACIÓ DE PROTOCOL

Maria Peris i Costa

Yolanda Miret i Burguera

Milagros Clavijo i Delhom

Raquel Pérez i Miret

DELEGACIÓ DE FESTEJOS

Raül Valverde i

Alapont

Sara Alquézar i

Miravalles

Alba Campos i Ginestar

Sabrina Rodríguez i Chisbert

RETS SOCIALS I COMUNICACIÓ

Clara Orient i Moral

Paola García i Cases

DEPORTS

Miguel Collado i Ramón

JOCS DE TAULA

Elena Navarro i Sanleón

CONTA'M

REVISTA LLITERÀRIA DE TEMÀTICA FALLERA

Nº 3 MARÇ 2025

¿FALLERS D'HONOR O AMICS DE L'ALBUFERA?

Per Carlos Pérez Nácher

Provablement si estàs llegint est article saps més o menys lo que és un faller d'honor, pero yo no vaig a parlar només d'açò, vas a llegir més allà de lo que són, M'agradaria explicar com poden existir fallers tan volguts per una comissió que s'arriben a considerar amics. Pero abans d'arribar fins ahí hem

d'escomençar pel principi: un faller d'honor és una persona a la que la falla ha nomenat com a tal, una persona que a pesar de no ser completament un membre de la comissió, la recolza ya siga econòmicament, de manera colaborativa o culturalment. ¿Qué vol dir tot açò? Be, un faller d'honor no és un simple càrrec o títol dins d'una comissió, és un faller especial en una història pròpia que l'ha portat fins a on està.

Els fallers d'honor acodixen a actes com algun sopar de gala o la presentació, no són membres molt actius de la comissió.

En la semana fallera no solen estar molt presents o en sopars que es realisen a lo llarg de l'any faller.

Est és el cas de moltes falles, pero considere que la meua és l'excepció. En la meua falla, els fallers d'honor són amics de tota la comissió i aporten eixe bon humor i energia positiva que mai hauria de faltar

en una falla. Casi sempre estan presents en el casal, ya siga des d'un sopar del mes fins a una proclamació. Fins ací arribava el meu coneiximent dels fallers d'honor. Com pots vore no era suficient com per a fer un article sencer, pero no em vaig desanimar i vaig buscar idees sobre com conseguir informació per a poder contar-vos-la.

Despuix de molt de pensar, vaig decidir que no podria escriure'l a soles, necessitaria l'ajuda de persones que em pogueren transmetre que és ser faller d'honor de primera mà. I aixina va ser com em vaig reunir en sèt dels fallers d'honor més antics de la meua comissió.

A pesar de la difícil situació en la que nos trobàvem tots, i la majoria d'ells vivint fora de les seues cases, nos vàrem poder juntar en el nostre casal per a poder contar-nos tant lo que era l'objectiu, parlar sobre els fallers

d'honor, com saber com havíem vixcut l'últim mes. Va ser una vesprada molt entretinguda plena de rialles i anècdotes, ya que pràcticament tots havien escomençat a ser fallers al mateix temps.

Els primers foren Pili i Blai, un matrimoni que està present en la falla des de casi l'inici d'esta, deixant la seua planta baixa "el taller de Blai" per a realisar

varietat d'actes, com pot ser el sopar de la vaca, del que parlaré més avant.

Poc despuix s'incorporaren Pilar i Pepe, un matrimoni en una joyeria molt pròxima al casal que col·laborava en la comissió sempre que els ho demanaven i la falla no va dubtar en fer-los fallers d'honor.

Uns pocs anys més tart s'uniren al grup, molt numerós en aquell temps, Ana i Víctor. Mai havien estat ni havien pensat en apuntar-se a una falla, pero la seua filla opinava diferent. Despuix de ser alguns anys de la falla en amics va decidir presentar-se a fallera major infantil de Catarroja. A Ana i Víctor els paregué una bona idea, ya que no pensaven que poguera ser l'elegida, pero passat un temps arribà el dia en que fon escollida.

Ana no s'ho pensà i li digué a Víctor "si anem a viure les falles que siga de la millor manera" i des d'eixe dia viuen les falles com a fallers d'honor.

Lola i Pepe varen viure una situació similar. No havien segut fallers mai, només els seus fills ho eren. Un dia la seua filla preguntà si podia ser fallera major infantil de la seua comissió, Lola i Pepe es sorprengueren pero no ho dubtaren en cap moment, a l'igual que Ana, si la seua filla anava a ser fallera major infantil no s'ho podien perdre, aixina que la falla els va fer fallers d'honor per a que pogueren viure tots els actes junt a la seu filla.

Des-d'eixe moment s'han apuntat i s'han borrrat gran quantitat de fallers d'honor. Han hagut impediments, problemes o alguna que atra discussió, com és normal en qualsevol comissió. Pero estos fallers d'honor han continuat com a tal des del primer dia, vivint tots els actes junts i de primera mà.

Actes com el Sopar de la Vaca, un acte que no és

només un sopar. El seu oríge es remonta als inicis de la falla. Tot escomençà quan una vaqueta arribà al casal, o moltes vegades al taller de Blai.

Allí molts chiquets i jovenets jugaven en ella, ya siga a torejar-la, perseguir-la, etc. En acabar la semana fallera, la vaca es portava a un carnicer, el qual s'encarregava de preparar les tallades de carn per a poder fer el sopar. Esta és una tradició antiga que òbviament ha canviat en el pas del temps. Actualment el sopar es continua realisant, pero sense jugar prèviament en una vaqueta, perque pot ser perillós. Els entrepans també es segueixen fent en el taller de Blai, i no els fan uns fallers qualsevol, són els fallers d'honor els que s'esforcen per mantindre la tradició anant a comprar gran quantitat de menjar, cuinant durant tot el dia, preparant i enrollant els entrepans.

Segons ells diuen "ho tenim tot perfectament organistat", i aixina és, cada u té clar lo que ha de fer i es coordinen com un gran equip sempre en una actitud positiva entre ells.

Els fallers d'honor no només es queden ad eixos sopars repartits per tot l'any, també estan molt presents en la semana fallera, a on tenen la seua pròpia taula. Encara que no es solen quedar fins a tan tart com els fallers més jóvens, són dels primers que estan pel matí, almorzant, dinant i cóm no, sopant allí. És en este tipo de sopar a on es pot vore la bona harmonia que n'hi ha entre ells, ya que sempre tenen algun dolcet que han comprat o fet ells mateixa per a poder-lo compartir en els seus amics, ya siga dins de la seua taula, o si tenim sòrt, en tots el fallers.

Per tot açò, el títul de fallers d'honor se'ls queda chicotet, perque per a nosatres són molt més, són els nostres "Amics de l'Albufera".

¿A ÓN ESTÀ LA MUSA?

Per Cristina Raga

No sé si a vosatres també vos passa pero despuix de lo sofrit el 29 d'octubre no em puc concentrar ni per a llegir un llibre que tant m'agraden, només lligc que whatssaps, instagram o facebook, no veig ni la tele, només per a vore alguna série de netflix, pero em dorc a l'inici de cada capítul, hi ha vegades que ho escomence 3 i 4 voltes i al final decidixc avançar al següent sense haver aplegat a acabar l'anterior.

Imagineu-vos esta situació en plena preparació de la presentació de les falleres majors i en tot el cacau que tenim, que si ve el pèrit, que si envia este paper, que si ve la grua, que si arreplega el coche de lloguer, uf... és que són tantes coses, pero a tot açò cal sumar-li la por, eixa por instalada en el cos, perque la por encara no se n'ha anat.

Menys mal que el guió de l'apropòsit ya me'l sabia abans de tot el caos, bo me'l sabia més o menys, perque ya te dic yo que ara crec que haguera necessitat un teleprompter, pinganillo o varis apuntadors darrere del backstage, perque no me puc concentrar. No vos puc avançar el resultat d'est acte com ha segut perque escric estes línees semanas abans de la seua representació pero ya vos contaré en pròxims episodis com va ser, segur que ix alguna anècdota que contar, perque estem tots igual de descentrats. Inclús per a escriure estes línees no sabeu lo que m'està costant perque la musa m'ha abandonat, la meua musa, la meua creativitat, la meua inspiració, me sent a soles, buida, pero al mateix temps plena de turbulències. ¿A ón està la meua musa?, m'adolix dir-ho pero crec que la meua musa s'ha ofegat en el fanc. Necessite que m'ajudeu a trobar a la meua musa, i vos vaig a donar detalls per a que pugau buscar-la.

La meua musa és una musa de contrasts, igual es disfrassa d'humor irreverent, atra volta es vist d'elegància sublim. Esta musa no té rostre, pero sí se materialisa en la purna d'inspiració que m'impulsa a crear eixos personages en l'escenari, que em guia en eixes paraules en paper que mostren el meu més profund pensament. Ella té un caràcter canviant, sap adaptar-se als temps, du ya molts anys en actiu, i a les noves corrents artístiques, pero sempre m'és fidel mantenint la meua essència.

Sap allò que m'inspira i em fa gojar, d'igual forma és molt conscient d'allò que em fa incomodar.

És la meua guia en la busca de la perfecció, el meu far en el que es reflectixen les meues emocions més profundes, el desig de superar els meus propis límits. Ella és la raó per la que una escena es torna màgica, per la que les paraules cobren vida i el personage es convertix en alguna cosa més que una simple interpretació. Sense la

meua Musa em sent desorientada, com si la meua energia creativa haguera desaparegut.

Pero no em sent a soles en açò, compartim la desconcentració, compartim pensaments recurrents, compartim monotema, i al mateix temps compartim el silenci. En este silenci impost, tracte de comprendre el perquè. ¿Acàs la musa es va ofegar perque les meues emocions varen ser massa intenses per ad ella? ¿O va ser perque vaig deixar de creure en mi mateixa? Pero, encara que la musa s'haja ofegat, potser encara hi haja esperança. Tal volta lo que necessite no és trobar-la de colp i repent.

Igual este buit és l'impuls a trobar una llibertat artística que mai vaig imaginar, igual és el punt de partida cap a una reinvenció.

VIURE I SENTIR CADA INSTANT

Per: Irene Magalló, Laia Roche i Núria Cubillos.

Sincerament la nostra idea principal no tenia res a vore en l'actual, pero nos pareixia casi obligatori parlar sobre este tema degut a la relació que li trobarem en el tema principal del llibret 2025.

29/10/2024 una data que sense dubte quedarà marcada per a sempre en el cor i la ment dels catarrogins i catarrogines, a banda per supost del restant de la gent afectada per esta barbàrie, la qual ya que no es podia haver evitat, un avís a l'hora adequada sí podia haver salvat la majoria (per no dir totes) de les ànimes que quedaren soterrades baix el fanc despuix de la gran riuada-barrancada.

Despuix de parlar entre nosatres, nos adonàrem de que totes havíem tengut la mateixa sensació, estàvem angoixades i encara no som capaces d'assimilar la rapidea en la qual l'aigua s'ho emportà tot com si en conte de coches d'aproximadament dos tonellades, es tractara de plomes menejant-se en un suau bufit de vent. Nos pareix casi impossible cóm va canviar el curs no sols d'aquella nit, sino de les semanas i dels mesos vinents, de fet sense anar més llunt, en el casal dos dies més tart teníem prevista la celebració de la nit d'ànimes en l'objectiu de passar-ho de lo més be, per no parlar de la tan esperada presentació, a on els nostres màxims representants per ad est eixercici tindrien el seu dia acaronsats per la seua comissió.

Encara que no poguérem celebrar-la com Deu mana, vàrem traure eixe esperit que tant nos destaca als fallers de la nostra comissió, en estes circumstàncies pensàrem en donar-los una chicoteta sorpresa a Valentina, Alba i Jonàs, per a recolzar-los i que saberen que la seua gent està ahí, el 17-11-24 dia en que s'anava a celebrar com be hem dit abans la nostra volguda exaltació.

En moltes llàgrimes en els ulls estos acontenyiments nos feren donar-nos conte de l'efimeritat de les coses, donem per supost que va a haver un demà igual que hui, per això fem plans a llarc determini, pero, ¿qué ocorre quan tot desapareix, en la mateixa velocitat en la que la pólvora restant d'un masclet s'esfuma o pren dins de la capsula a causa del fòc que rosega la mecha?

D'atra banda, ara apreciem tots els moments el doble de com ho féem abans d'esta data, i mirarem al passat en més enyorança, en més ganes de tornar a la normalitat i poder continuar avant. Avant just com haguérem fet si res haguera passat, escomençant per la presentació la qual aniria seguida del nostre vi d'honor, i que donaria l'entrada al tan esperat nou any faller.

Uns mesos més tart seria el lloc de les prefalles en la crida, la cavalcata del ninot i òbviament la gran nit de la charanga. Tot seguit nos donaria començ a la semana fallera, la plantà, els premis, l'ofrena i la cremà. Finalment es faria l'apuntà i els playbacks, per a seguidament tornar a escomençar este cicle, el qual donem per fet que sempre serà igual, recurrent sempre el seu curs.

Pero coses com estes, com la dana, nos fan adonar-nos de lo ràpit que açò pot canviar i lo poc que ho apreciem.

Nos passem tot l'any esperant la gran semana fallera en tantes ganes, que abans de que pugam enumerar la de coses que fem, esta mateixa ya ha acabat. Volem que el dia de la charanga no se centrem únicament en la música de la nit sino també en el ratet que estem preparant-nos les amigues totes juntes, volem que el dia dels premis no nos alcem a soles pensant en l'event que tindrà lloc en la plaça, volem que gogeu de cada instant, del dinar, del ratet d'estar al sol despuix de dinar, del camí de la carpa a la plaça, i ya per últim el gran event, volem que el dia de l'ofrena no pensem sols en oferir-li el ram a la nostra mare de Deu, sino que sigam conscients de cada pas que donem fins a arribar, i un llarguíssim etc.

És per això que convidem a tot el qui haja acabat de llegir este chicotet text, que es pare a pensar en lo que té, a quí, a donar abraços un poquet més llargs i apurar un poc més visites a casa dels yayos. Vos convidem a ser conscients de cada conversació i rialla en els amics, i perquè no, també a compartir algunes llàgrimes. Perque els valencians ara més que mai, som tan de "veïnat" com d'almorzarets, per això hem sabut fer-li cas al nostre benvolgut himne, el qual nos diu "valencians en peu alcem-se", i aixina ho hem fet, perque com be hem escoltat a lo llarc d'estos mesos, "Sols el poble, salva al poble".

Falla L'Albufera

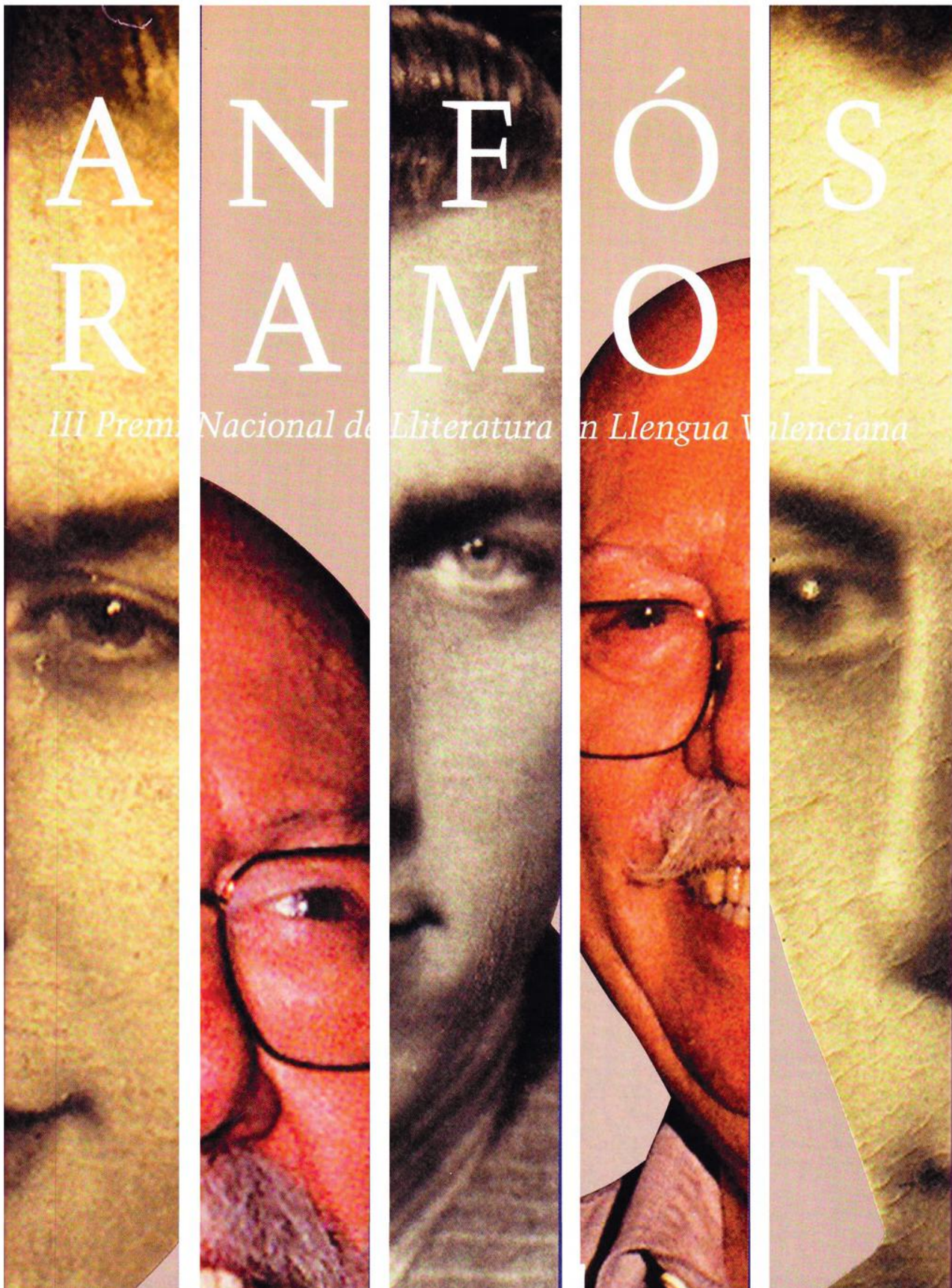
Llibret 2025

HOMENAGE A ANFÓS RAMON I GARCIA

Per Ampar Orellano

A
R
N
A
F
M
Ó
O
S
N

III Premi Nacional de Lliteratura en Llengua Valenciana

El dia 28 de març de 2024, se complia 100 anys del naixement d'Anfós Ramon i García. Gràcies a l'esforç de Lo Rat Penat, se conseguí declarar-lo "el seu any".

Molts han segut els homenages que entorn a la seua figura s'han anat fent en tota la geografia valenciana i com no podia ser d'atra forma, el dia 7 de juny fon Lo Rat Penat el que li dedicà el seu homenage.

L'organizador de l'acte pensà en mi per a fer una ponència parlant de la seua persona i la veritat que me vaig sentir molt orgullosa de poder parlar de la persona a la que sempre he admirat i volgut.

Ell fon nostre poeta durant 30 anys i el que nos donà prestigi en el món faller del cap i casal. Per eixe motiu hem volgut unir-nos als homenages per lo que transmet lo que vaig llegir en Lo Rat segons he dit adés.

*Qué emocionant és reunir-nos en el saló Constantí llombart, u dels millors poetes d'espardenya de la Renaixença Valenciana, per a oferir-li just i mereixcut homenage a Anfós Ramon i Garcia, el poeta més guardonat en llengua valenciana, en l'any del centenari del seu naixement.

Parlar de la seua obra lliterària nos ocuparia molt més temps del que hui disponc, per lo que m'he decantat per parlar de la persona, puix com ya fa cent anys del seu naixement potser no siga tan coneguda com ho és la seua obra.

En el número 5 del carrer de Tomasos, en el cor del popular barri de Russafa, el dia 28 de març de 1924, veu per primera volta la llum Anfós Ramon i Garcia. Naix en el sí d'una família humil i és el segon dels 6 germans, Vicent, Anfós, Maria, Rosa, Fernando i Lola. Els 6 fills que tingueren el matrimoni format per Maria Garcia Isidra i Vicent Ramon Verdeguer.

Maria dedicada a la casa i als fils i Vicent, empleat de l'Ajuntament de València, en el cos de bombers, en un sou molt baixet, (7 pessetes al més), que els feren passar dificultats per a dur avant als 6 fills.

Des de la distància dels anys, Anfós ho recorda en enyorança i molt de carinyo i se sent molt cómodo contant-me la seua infància. I és que la meua relació en ell escomença en l'any 1983 quan accedix a ser el nostre poeta i des d'eixe moment la Falla L'Albufera escomençà a ser coneguda en el cap i casal gràcies a la seua ploma. En total fon 30 anys el nostre poeta i en l'any del 25 aniversari decidírem dedicar el nostre llibret a la seua vida i obra. Per eixe motiu me reuní en sa casa i en el despachet, ell en la cadira davant de l'escribania o buró i yo al seu costat en una gravadora estiguérem raonant dos vesprades a on me contà tota la seua història de primera mà, i que hui els estic transmetent.

Els seus recorts se remonten a quan apenes tenia 4 anys i anava a les mongetes del coleje D. Juan de Dios Montañés, que dirigia el capellà i les mongetes s'encarregaven dels parvulets. Sor Juanita, que era castellana i Sor Rosario, una valencianota d'Alboraya, foren les encarregades, de que els chiquets en una aula i les chiquetes en una atra, deprengheren a llegir i escriure.

HOMENAGE A ANFÓS RAMON I GARCIA

Al 7 anys escomençà en la parròquia a preparar-se per a la primera comunió i fon el retor D. Antonio Femenia i Cabrera el responsable de l'ensenyança del catecisme. També s'apuntà a l'Escolania de Sant Valero, junt a tres escolanets més. Els quatre se distribuïen per setmanes, i al que li tocava havia d'acodir a la primera missa de les 6 del matí. La curta edat d'Anfós feia que sa mare l'acompanyara a la parròquia ad eixes hores quan el cel encara estava fosc, perquè a Maria li feia por deixar anar a soles al chiquet.

Als 9 anys, ingressà en el colege dels Escolapis, en la placeta de les Escoles Pies, que eren d'ensenyança gratuïta. Allí se quedà fins als 11 anys. Tres cursos d'ensenyança escolàpia que li aprofitaren de molt més avant.

Corria l'any 36, la situació era molt crítica i l'economia molt més, per lo que li buscaren un treball en casa d'un companyó de son pare, chòfer del cos de bombers i que además tenia un establiment de màquines de cosir en el Tossal, a on també feen reparacions.

Paper d'esmeril en mà per a llevar el rovell a les màquines o sumergint en sosa càustica les peces per a netejar-les de greix, escomençà Anfós el seu primer treball que pronte se voria truncat per l'escomençament de la Guerra Civil. Per lo que se quedà en casa sense eixir.

Sa mare, Maria, era molt catòlica, arrimada a l'iglésia i zeladora de l'imatge de la Miraculosa i li inculcà des de molt menut les seues creències religioses a son fill.

Criat en coleges religiosos, escolanet en la parròquia de Sant Valero i membre de la congregació dels Lluïsos de Sant Lluís Gonsaga i de la Mare de Deu, li creà en el barri, fama de "Beat". S'havia d'anar en cautela puix els temps no eren massa propicis. A pesar d'això, totes les vesprades acodia a casa del capella D. Daniel per a practicar en la màquina d'escriure.

Contava en 14 anys d'edat, en plena guerra civil, i com la necessitat apretava, li conseguiren un carnet de la CNT i el col·locaren en un taller confederat que hi havia en el Camí Real de Madrid enfront de Macosa, al mig de l'horta. Un taller que funcionava en totes les màquines que s'havien requisat, a on se feen caixes de fusta per als obusos i uns somiers de campanya per al Ministeri de la Guerra. Anfós estigué treballant en l'obradora fins al 28 de març de 1939, (el seu natalici) puix se posà fi a la guerra.

Era difícil trobar treball i son germà que havia estat llogat en la nòria d'una fira i que en casar-se s'establí pel seu conte, li buscà un treball de feriant en Palma de Mallorca. Allí hi havia tota classe de menjars i trobà una fonda "Can Blau", a on per 5 pessetes tenia pensió completa i pronte se posà al dia de les carències que havia patit en València.

El treball només durà un més, embarcant-se cap a València i de nou a buscar faena. Tingué sort de trobar-la en una empresa del camí del Grau dedicada a fer carrosseries per a camions, que li durà vora tres anys, fins que una bona amiga de

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

casa li propoqué anar de dependent, que acceptà de bona gana i en 18 anys fins que se n'anà a la mili fon dependent de la torroneria "Casa Galiana"

En l'any 1945 s'incorporà al servici militar com a recluta en el CIR número 8, el Campament de Rabasa en Alacant, en la companyia mixta de camions antitanques i ametralladores antiaèrees, (que només ne tenia una). Pronte el sargent de la companyia preguntà quí tenia estudis. Els estudis de contabilitat li serviren de molt i al dia següent ya estaven en la Plana Major, uns en "observació" i uns atres (entre ells Anfós), en "transmissions". Morse en totes les seues rames, llums, persianes, banderes, etc. Era com si li hagueren donat un premi. Com la faena no apretava, per a entreindre's escríu una cançoneta a modo de paròdia sobre la cançó "Tatuaje" que prone se feu popular. En l'any 47 despuix de dos anys i mig de mili, fon llicenciat.

De nou s'incorpora a la vida civil i tornà a la Torroneria Galiana com a dependent pero además s'encarregava dels contes i dels temes burocràtics. Passat un temps, la situació era cada volta més insoportable, desavenències i amenaces laborals posaren fi a la relació laboral que durà 23 anys.

Pero quan una porta se tanca una finestra s'obri i el seu amic Enric li propon entrar de comptable en la seua empresa. Els seus estudis de contabilitat en l'escola d'Artesans, més els d'una acadèmia privada del carrer del Pòpul en la plaça de la Mercè

i l'ajuda incondicional de son tio Donís que també era comptable, feu possible que en acabar el mes de prova se quedara com a comptable de l'empresa Bur-Ben que a lo llarc del temps passà a ser com de la família Castellano. Despuix de 25 anys de treball, el 28 de març de 1989 obtingué la mereixcuda jubilació.

---Quan se parla d'Anfós, tota la gent coincidix en dos valors importants en la seua vida: La Religió i la Pàtria.

Pero yo crec que ad eixe binomi li falta un tercer valor per a que quede equilibrat, tant o més important que els dos primer i és: "El gran amor que sempre sentí per la seua dòna, Rosa".

Per a parlar de la seua faceta amorosa, nos hem de retrotraure a la seua joventut. Com ya he comentat, Anfós s'educà en un coleje religiós i sa ferma formació religiosa el dugué a formar part de l'Adoració Nocturna, Des de chicotet coneixia a Rosa que vivia en el carrer de Carles Cervera, en l'encreuament del carrer de Tomasos i per les galeries de les cases se veïen. Coincidí en moltes ocasions en les chiques que pertanyien a Acció Catòlica. En el centre parroquial se reunien chics i chiques i Anfós per necessitat havia d'anar a diari per a punchar-se calci i vitamines per una lesió pulmonar que patí, a Deu gràcies sense més conseqüències. Un grupet de tres amics solien acompanyar a les 3 chiques que vivien en el barri, sempre darrere d'elles i guardant la distància. En pla d'amics, passejaven els jóvens des del carrer de les Barques, Sant Vicent, La Pau, fins al carrer de Comèdies, camí d'anar i de tornar que era lo

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

que en aquells temps s'estilava.

Pero el 27 de juny de 1948 eixiren junts d'una reunió i l'acompanyà fins a la porta de sa casa i allí li demanà relacions, que Rosa acceptà de bona gana. Des d'eixe moment formalisaren la relació que durà 4 anys justets, puix el 27 de juny de 1952 i en l'Iglésia de Sant Agustí se donaren el "sí vullc" davant de Deu i a la vista de tots els convidats.

En l'espai dels 4 anys de relacions, com a nòvios, el dia 27 de cada més, li escrivia un poemeta, recordant-li lo enamorat que estava d'ella i que els guarda com a un tesor.

Rosa que treballava en la Comandància Provincial del Moviment, en casar-se tingué que deixar la plaça puix la Falange no permetia que les dones casades treballaren. Passats uns anys un nou decret feu possible el seu reingrés, per lo que estigué treballant en Govern Civil fins que se jubilà.

De l'unió d'Anfós i Rosa naixqueren 3 fills: Anfós-Manuel, Gemma i Jordi-Vicent, els quals passats els anys augmentaren la família en nets.

Una família que ha omplit la seua vida. Una dona que compartí en ell cada moment d'alegria, de pena, d'angoixa, de felicitat...en un segon pla, pero sempre al seu costat, compartint i congratulant-se com si foren propis, tots els guardons que son marit conseguí a lo llarg dels 53 anys de vida matrimonial, que aplegà a la fi en la mort de Rosa el dia 26 de decembre de 2005.

Encara que se n'anà la mitat de sa vida, en la serenitat que donen els anys, sentint-se acaronat i volgut pels fills i nets i en el recort venerat de sa volguda Rosa, Anfós seguix escrivint i recollint premis, guardons i reconeiximents, a la llabor poètica, de l'home senzill del poble, màxim exponent i referent viu de la poesia valenciana.

I si be he dit que me centrava més en la persona, és necessari, encara que siga breument, recordar també al poeta.

--¿És la seua obra, sempre en Llengua Valenciana?:

Algunes persones poden pensar que sí, pero si han estat atents a la primera part, Anfós ya se feu popular en les cançonetes-paròdies fent la mili. I recorden els poemes a la seua dona cada 27 de juny durant 4 anys, i además poemes que solia dedicar a events com casaments o naiximent de fills del grup d'amics que sempre eixien junts i fon el poema dedicat als naiximent dels bessons que tingué u dels matrimonis el responsable d'escomençar la seua trayectòria jocfloralesca. Tingué tant d'èxit que els mateixos amics l'animaren a concursar en els Jocs Florals de Lo Rat Penat. Tota esta producció fon escrita en llengua castellana.

--¿I cóm és la seua conversió a la llengua valenciana?

L'esperit de valenciania i novament l'influència de son tio Donís, que mentres estigué en la mili li escrivia en valencià, feu que se plantejara sériament escomençar l'estudi autodidacta de l'idioma, i des d'eixe moment abandonà l'idioma castellà, escomençant tota la seua trayectòria poètica i lliterària en llengua valenciana.

---Anfós RamonPoeta:

Entra a la lliteratura com he dit de forma autodidacta, tenint com a referent a Bayarri.

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

El sentiment de valenciania, i l'amor profund que sent per la seua Pàtria, fon el motiu pel qual, en 1956 se fa soci numerari de Lo rat Penat, entrant a formar part de la junta de govern en 1980, assumint en l'any 1983 la Vicepresidència i des de 1984 fon durant 11 anys consecutius, President dels Jocs Florals.

Dien les males llengües, que el feren president, per a que els demás poetes tingueren l'oportunitat de guanyar en esta justa poètica. Puix era un baluart de la poesia valenciana i l'exponent més procliu dels premis a:

*La Flor natural dels Jocs florals de València i de tot lo Regne en temàtica lliure

*Violes d'Or per la poesia religiosa

*Englantines d'Or per la poesia patriòtica

Motiu pel qual conseguí el títol de "Mestre en Gai Saber".

---I parlem del 3º Premi Nacional de Lliteratura en Llengua Valenciana.

En l'any 2002, un prestigiós jurat a iniciativa de la AELLVA, l' Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, el guardonà en el III Premi Nacional de Lliteratura en Llengua Valenciana.

Per este motiu, en les Jornades dels Escriptors que des de 1991 organisa esta entitat, els dies 9, 10 i 11 de decembre de 2002, se dedicaren a estudiar en profunditat la figura d'este insigne escriptor i de sa prolífera obra.

Contemplaren aspectes de la poesia com l'intimista,

la patriòtica, la satírica i la religiosa, deixant patent la participació en els Jocs Florals i per últim l'anàlisi de la prosa (la gran desconeguda) dins de la seua obra. Sis ponents posaren de manifest en les seues intervencions, el sentiment d'admiració per al ser humà que fon Anfós.

---He cregut convenient fer un resum de cada intervenció.

---Anàlisi de l'Obra:

"Les veus íntimes d'Anfós Ramon", fon el títol de l'anàlisi de la poesia intimista a càrrec del que era en eixe moment director de Lletraferit i filòlec, Andreu Tintorer.

Obra poètica en ambició lliterària d'Anfós que escomençà a vore la llum en 1963 en el poemari premiat per la Diputació de València "A tres carrers" que s'estructura en tres seccions El carrer de tots, El meu Carrer i El carrer de Deu.

Segurament pel milacre de la seua expressió, pel seu brollador aparentment senzill de versos. Per la naturalitat del seu accent, el to del discurs i la riquesa d'una llengua genuïnament valenciana. Per la seguretat que dona vore que algú ha fet en ella, i sense moure's d'ella, maravelles, virgueries. Per açò l'obra d'Anfós li espera una posteritat extensa i canònica entre els grans del crucial, difícil, pero a la fi esperançat sigle XX.

---La Poesia Patriòtica:

Per a tractar en profunditat la poesia patriòtica d'Anfós assumí la ponència, la que era en eixe moment Vicepresidenta de l'Aellva, persona d'entrega i servici a la natural valencianitat, escriptora i poetesa Maria Jesús Coves.

Escomença dient: "Pàtria segons el diccionari, és la nació pròpia d'u, en la suma de les coses materials i immaterials, passades, presents i futures.

I patriòtic, la persona que ama la seua pàtria i procura el seu be".

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

El conjunt de sentiments dominats sempre per l'amor, que brollen de l'ànima i informen els actes i la vida dels patriotes tenen un lloc preeminent en la poesia d'Anfós.

No s'acull a miges tints i denuncia en claritat als qui venen i se venen "per un plat de lletilles", o d'aquells que "nos han traïdonat per un bocí de pa" Es fa preguntes, moltes voltes sense respostes concretes i crida al poble a la rebel·lió contra les cadenes que van lligant-lo.

"...Estic fart de promeses i mentires i de trobar al front l'immensa espala d'uns hòmens abocats a la derrota per no intentar el crit ni la batalla.

Tu, Sant Vicent, be saps que molts rebufen la llengua de sa mare en dins de casa; i a l'hora de combat són fum de palla; que no existix l'unió; que la consciència, és com una gran sequia sense aigua...."

---La poesia Religiosa:

Catedràtic d'Institut i Doctor en Ciències Biològiques, Josep Furió Egea, ocupà la ponència per a tractar en profunditat i un extens anàlisi de la poesia religiosa d'Anfós.

Vullc destacar de sa poesia religiosa l'autenticitat. Quan parle d'autenticitat, faig referència a dos aspectes ben significatius: la Fe autèntica que fa que la seua poesia no se puga qualificar simplement com a religiosa, sino com a cristiana. I l'atre aspecte és la sinceritat. Lo que diu en les poesies no és un artifici, sino expressió de lo que du en l'ànima en el moment d'escriure.

----I li parla a Jesucrist.

*A Jesucrist:

El teu Sant Càlic és el far que guia la meua humana i pobra trayectoria quan forjar en pau una victòria que parle de germans i d'harmonia.

Allí estava la sanc del Fill de l'home. La sanc de la més pura i dolça víctima disposta a redimir-nos de les culpes i que per nostre amor se sacrifica.

*A la Mare de Deu

La Dolorosa per ser patrona dels poetes:

Jesús ha mort. Ha mort, Mare de Deu ha mort en una creu; com un malvat; entre dos lladres massa coneguts; igual que un delinqüent habitual.

*A Sant Vicent Ferrer:

No sé, Pare Vicent, cóm dir les coses. No sé si en veritat la nostra llengua renaix al pas del poble sense límit o es pert en un bancal de terra seca.

En estes chicotes mostres podem notar el to dels diàlects a Jesús, a la Mare Dolorosa i a Sant Vicent.

---Anfós en mig dels Jocs Florals:

President d'honor de l'Aellva, Acadèmic numerari de la RACV, i escritor premiat, Vicent Ramon Calatayut se feu càrrec de la ponència que el situava dins dels Jocs Florals.

L'Amor, fet paraula, vers i estrofa, sentit sonet d'alegria, que a Reina canta i sap a Flor; que la Pàtria crida, en dècima escollida i es fa resò de fe redona i ben polida. ¿Qué més cal?.

Ell posa corage i disciplina l'intel·ligència, perquè a la musa li parla de tu, ya que cada dia la freqüenta jo la té lligada al seu banc!.

Flors Naturals, Violes i Englantines que conseguí en els Jocs Florals, foren el vehícul per a que fora nomenat President d'estes justes poètiques. El càrrec que mai tan brillantment ningú ocupà, li exigia no presentar més treballs al certamen mentres l'ocupara i això els donà un respir als dignes competidors que tenia frustrats.

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

També cal destacar el seu treball en El Centenari dels Jocs Florals de Lo Rat Penat en l'any 1983 a on escrigué "Els Jocs Florals han sabut portar com una senyera al vent, l'autèntica flama de valenciana" ..."Lo Rat Penat i els Jocs Florals de la ciutat i Regne de València, recobrats i organitzats per la nostra entitat, formen part, a tot honor i vullguen o no vullguen, de l'història"

Acaba dient: Gràcies Anfós i gràcies a la constància i fidelitat dels poetes, que han seguit l'exemple, perquè ja sabem que la llengua valenciana no morirà mentre quede un poeta que la cante.

---La Poesia Satírica:

Autor de novel·la i contes, obres dramàtiques i comèdies de teatre; i poeta, Josep Melià fon el responsable de la ponència que analisa a "Anfós Ramon...Satíric i molt més".

L'afició a llegir llibrets me ve d'antic, i els "meus" cinc magnífics eren Pepe Bea (el pare), Milo, Ernest Peris Celda, Pere Delmonte i Anfós Ramon, puix llegir els llibrets, la seua sàtira, la mètrica, la rima, la crítica, la simpatia, la gràcia, etc. me transportava. Solia acodir als sopars "dels llibrets" que els poetes celebren i menjant en ells comproví que eren unes persones sensacionals. Quedí mocat quan vaig

saber que u d'ells, l'extraordinari Anfós Ramon, escrivia cada any...no sé ¡milanta llibrets!, aixina, com qui no vol la cosa, i en cada u d'ells abocava el pot de la gràcia, la sàtira, l'humorisme i totes les atres virtuts lliteràries que Deu li donà i que, per sòrt per a les lletres valencianes, no se li acaba mai.

¿Cóm podia fer tants llibrets cada any? No anava a quedar-me en les ganes de saber el seu secret, per a descobrir d'a on li plovia la gràcia, aixina que un dia li fiu la pregunta que me cremava dins. ¿Quàn de temps li costava d'escriure un llibret?

Ell se pentinà la maravella de bigot que llua en aquell gest característic seu, "empinant-se les puntes del mostacho en els dits índex me respongué:

Això depén. Depén de la categoria de la falla, de les escenes que tinga...Pero generalment el llibret d'una falla normaleta me costa d'escriure una vesprada.

---La Prosa:

Llicenciat en Geografia i Història, Professor de Llengua Valenciana per Lo Rat Penat, escritor i guanyador de diferents premis en els Jocs Florals. Entre les moltes publicacions destaca Geografia de València, Juli Moreno i Moreno tracta en profunditat la ponència dedicada a la prosa en l'obra d'Anfós.

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

La seua producció lliterària, en este gènere, és més be escassa, la seua faceta com a prosista prou desconeguda i diria del tot eclipsada per la seua vertent poètica, pero estic segur que fent memòria podrà canviar esta preconcepció.

Colaborà en la redacció del diari *Al dia*. Recordem a un "Ausias Russafa" puntual cada semana durant 6 anys en el SOM, semanari del Grup d'Acció Valencianiste. I quí no recorda a l'orador en tants actes de Lo Rat Penat, o el prologuiste d'emblemàtiques publicacions.

El Contrast que el firmava Ausias Russafa, era com un sedaç a on es cernia l'activitat política i cultural semanal i sobretot es denunciaven els atacs i les intromissions en relació a la personalitat valenciana, en la cultura i en les manifestacions peculiars dels valencians.

Tres inspirats relats curts de temàtiques dispars són les mostres de l'Anfós narrador: *Estricti*, *Els Infants bigotuts* i *La darrera singlada*.

Quan Anfós deixà de ser President dels Jocs Florals, novament pogué participar en el concurs i acaparar premis. I també li arribà l'hora d'ocupar el sitial de Mantenedor. Més prosa, l'oratória, l'elaborada per al discurs, del mantenedor en la 112 edició

La targeta de presentació utilitzada pel mantenedor en paraules seues és:

Si yo haguera de presentar-vos la meua targeta de visita per a donar a conèixer els meus mèrits, voríeu que baix del nom figura el títol : valencià.

Fins ací una breu descripció de la seua obra, pero no vullc acabar sense fer menció al poeta de llibrets de falles.

En primer lloc destacar que en 1972 traspassa les fronteres de la nostra pàtria i se presenta al concurs en Xerés (Cadis) conseguint el premi "Vendimia de Xerés" en el poema *Cant al vi de Xerés*, lo curiós és que el feu en llengua valenciana.

En 1903 Lo Rat Penat creà el primer concurs de llibrets de falla

Anfós, escriu el primer llibret de falla gran en 1956 i des d'eixe moment li plouen els premis i guardons.

En 1985 Primer Bernat i Baldoví, el màxim guardó en el Cap i Casal fins aplegar a aconseguir-ne un total de 17,

En 1993, Lo Rat considera que el llibrets dels pobles també tenen dret a optar a un premi de poesia i crea el Premi Extraordinari del Regne i en la primera edició el conseguix en el llibret de la Falla L'Albufera de Catarroja.

En 2003 Lo Rat Penat celebra el centenari del concurs de llibrets de falla i crea una medalla commemorativa que en l'anvers queden gravades per a l'història la cara de Bernat i Baldoví per ser l'autor del primer llibret de falla i la d'Anfós per ser el poeta més guardonat.

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

--Anfós, en nom de totes les comissions falleres a les que nos has escrit la poesia, moltíssimes gràcies perquè la teua ploma nos donà un gran prestigi en el món faller.

I acabe recordant unes paraules que ell escrigué: "No sé si quan yo tinga vint anys de sepultura vindrà un amic poeta a dir-vos que em recorda".

Puix be, Anfós, a deu dies de celebrar el dècim aniversari de la teua partida, pots estar molt content, perquè no és un poeta amic, sino com pots vore som molta, moltíssima gent la que nos estem reunint en les distintes celebracions i nos congratulem de que est any 2024 s'haja declarar L'Any del Centenari del teu naiximent".

I pots estar molt orgullós perquè el teu nom, el nom d'Anfós Ramon i Garcia quedarà per a sempre escrit en lletres d'or en la lliteratura valenciana".

Anfós
Ramon

1924—2024

30 ANYS DE LLIBRETS
EN LA FALLA L'ALBUFERA

A nostre Barri de Les Barraques

*Magnific barri nostre, que destagues
per ser de Catarroja cor i essència.
Voldria ací exaltar eixa presència
que encara porta el nom de "Les Barraques".*

*Voldria que, entre musiques i traques,
tu fores nova llum en l'existència
d'un poble que te sap la conseqüència
de branques i de fruita sense taques.*

*Magnific barri nostre, que ens ajudes
a obrir camins de festa i benvingudes,
sabent-te primavera que el ser goja.*

*Yo vullc que mai no pergues l'alegria;
que sigues, com ahir, font d'harmonia
i per dur-li pau i amor a Catarroja!*

Anfós Ramon
Falles-84

HOMENAGE A
ANFÓS RAMON I GARCIA

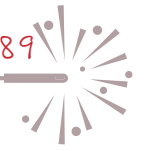

EXPLOSIÓ

CULTURAL

RELATS TRADICIONALS VALENCIANS

EL TRABUC DE "CONOLE", L'ÚLTIM RODER DE L'HORTA

Per Bernat López Galiana

Tres sigles de bandolerisme en terres valencianes han deixat moltes històries poc conegudes.

Fernan Castillo, "Conole", fon el cap d'una colla de roders que assaltava i furtava per l'Horta de València fins l'any 1900. Traginers, llauradors, masovers, iglésies... foren l'objectiu d'un bandolerisme que, en un resò romàntic, desaparegué en el progrés.

A principis del s.XX, encara hi havia roders per les montanyes valencianes. Ací, en València el bandolerisme es remontava a l'expulsió dels moriscs i havia reviscolat en la guerra contra el francès i durant el sexeni democràtic (1868 -1874).

Tenim tractaments literaris notables, a com ara "l'Últim roder" de Josep Franco i "Pana negra" de Joan Olivares, pero encara és un fenomen més be ignorat.

Cap a l'any 1900, les partides de José Manuel Llorca, conegut com "Pinet", i Agustí Granero, el "Chato de Cella", atemorisen als pobles de la Marina Baixa o la Canal de Navarrés. Pero estos roders corrien per contornades de difícil accés, molt llunt de les grans ciutats, tot lo contrari de lo que passà en Fernan Castillo Carratalá, que capitanejà una colla de roders pràcticament a les portes de València ciutat.

Fernan Castillo naixqué en Torrent, l'any 1878. Tenia, almenys, un germà major, Manuel, i una germana, Concepció. Fon llaurador. Conreava horts o fea jornals treballant en la taronja, baix el sol, lo que li havia deixat la pell fosca. Tal volta havia fet graneres, per allò de ser de Torrent. Un dia es fartà de l'hort o dels jornals i formà una colla de roders. Potser no arribava encara als vint anys. El seu pèl totalment negre i la barba molt escassa mostraven la seua joventut. Es fea dir "Conole" (o Conolé), que era el malnom de la seua família. La Serra Perenchisa o els barrancs de l'Horta Sur eren un terreny adobat per a furta i permetien resguardar-se de la Guàrdia Civil. Un dia assaltaven traginers que anaven solitaris pel camí d'Alboraig a Silla i un altre dia furtaven en un mas o una alqueria aïllades o s'atrevien en les riqueses d'una església. Sempre amenaçaven violentament a les seues víctimes, fent-les creure que eren capaços de matar-les immediatament. Exhibien armes de foc i tenien l'apariència de persones en poca cosa a perdre. A "Conole" l'acompanyaven Miquel Císcar, nomenat el "Manco", Pasqual Ballester i Lambert Carbonell, de malnom "Corneta". "Conole", el "Manco", Ballester i "Corneta" es movien en habilitat per la serra, pero també passejaven ufanosos pels carrers de Torrent.

La Guàrdia Civil els perseguia, pero sempre s'havien escapat, i a vegades fent us d'armes de fòc. Finalment, el dijous 24 de febrer de 1898, foren capturats. "Conole" fon jujat i condemnat en durea a 22 anys de presó. En l'estiu de 1900 s'ordenà el seu trasllat a la presó de Ceuta. En aquella época, el penal de Hacho es considerava la pijor presó espanyola, un establiment atibacat de delinqüents perillosos, bona part dels quals estaven condemnats a cadena perpètua. Pero mentres era portat en ferrocarril des d'Alcazar de San Juan a Cadis, a on embarcaria cap a Ceuta, "Conole" s'escapà aprofitant una parada en l'estació d'Espelúy (Jaén), a on la màquina de vapor havia de respostar aigua. Curiosament, aquell entorn de Sierra Morena rememorava les aventures dels roders llegendaris, com José María Hinojosa, "El Tempranillo".

"Conole" tornà a l'Horta, a on continuà de bandoler. La premsa especulava que el retorn del roder torrentí havia animat més accions del "Chato de Cella" i que, además, "Pinet" havia abandonat el seu refugi en Oran i havia tornat a practicar el bandolerisme en la Marina. La celebritat de "Conole" atragué nous membres a la seua colla. S'identificà al "Confit", un germà llaic d'un convent de Torrent. La gent afirmava haver vist una bona colla de bandolers. Es parlava d'una dotzena d'hòmens, encapçalats per "Conole", que haurien montat el seu quarter general en amagatalls del barranc entre Paiporta i Picanya. La llista de les víctimes dels furtos augmentava: A un home de Picanya, que llaurava el seu camp junt a la via del trenet, li furtaren quinze pessetes, a un masover del Mas de Ràfol li furtaren mil cinccentes, a u de Catarroja li furtaren la coixinera en el dinar, i les ferramentes del camp, perque no duya diners... i aixina contínuament.

Com en el cas de "Pinet", "Conole" tampoc era un bandoler vulgar. Les seues accions tenien a vegades un cert resò romàntic o apuntaven una pretensió justiciera. Aixina, cap al final de l'estiu de 1900, "Conole" li va remetre a

l'alcalde de Paterna un taló de ferrocarril, que corresponia a una caixa de consigna a on els roders havien deixat els objectes que havien robat en l'església d'aquell poble. En la carta, el bandoler denunciava que el sagristà havia fet desaparèixer objectes valiosos de l'església. La premsa arreplegava també una declaració de "Conole", potser inventada, o no, endolcida per algun periodiste: "No ho he fet a mal fer, perque no soc un malfactor vulgar, si no, per a eixercitar-me en un deport que m'atrau i em seduïx; per a donar mostres de la meua audàcia, que ha de ser sorollosament aplaudida pel públic en general, i per a procurar-me un anunci pompós i gratuït, que segurament la premsa periòdica no m'ho negarà, encarregant-se de fer-me célebre. La humanitat és dèbil i l'esplendor de la glòria ofusca a l'home més modest".

Les autoritats prengueren mides. El governador mantingué una reunió de treball en el comandant de la Guàrdia Civil. Acordaren incrementar la vigilància en Torrent i s'enviaren parelles a cavall per les serres de l'entorn. El director general de Penals remeté telegrams

a tots els governadors civils d'Espanya, fent que s'interessaren per la busca i captura de Fernan Castillo. Acompanyava a la seua demanda una descripció tan breu com poc pràctica: Fadri, nas i rostre regulars, alçada 1.60, etc. Finalment, "Conole" caigué.

La caiguda de "Conole".

Resulta simbòlic que Fernan Castillo fora identificat quan baixava del trenet de l'estació de Torrent. El ferrocarril de la Ribera portava menys de cinc anys en funcionament. Un roder viajant en tren era lo més contrari a l'èpica de l'home a cavall, que tan be explorarien anys despuix les "películes de vaqueros". El 19 d'octubre de 1900, "Conole" fon reconegut per uns agents en l'estació de Torrent, quan baixava del trenet de les quatre i mija. Ell se donà conte i se n'anà ràpid a la casa que ocupava, en el carrer de l'Àngel, per l'arreal del poble pròxim a l'estació. Alertada la Guàrdia Civil, posà sege a tota l'illa de cases. Els agents passaven de corral en corral buscant el roder. Quan s'aproximaren al refugi de "Conole", començà un intercanvi de tirs entre Fernan, apostat en una finestra, i els agents. De colp es va fer el silenci. El roder no responia als disparos. Els agents penetraren a l'habitat pel corral i trobaren a "Conole" estés en terra, en un toll de sanc junt al seu cap. En aquells temps, no es podia determinar si havia mort per un tir d'un guàrdia civil o s'havia suïcidat. Un parell d'hores en acabant de baixar del tren, "Conole" estava mort.

No molt més se sap de la banda de "Conole". Alguns continuarien en chicotets furtis. "El Manco" fon detingut anys més tart per furtar un sac de cebes. Els altres celebres roders també tingueren finals infortunats. "El Chato de Cella" fon abatut per la Guàrdia Civil en el barranc del Naro, prop d'Anna, el 1904, i "Pinet" morí en el penal de Ceuta el 1909.

Pocs anys posteriors al de la mort del roder torrentí, en juny de 1905, també va morir un germà seu en un accident. Era carreter i

transportava fustes quan, baixant el Pont de la Mar, el carro volcà, ell caigué a terra i unes fustes li colpejaren el cap, causant-li la mort. Li dien Manuel, tenia 31 anys i deixà viuda i tres fills. Vivia en el carrer Sant Francesc de Torrent i també era conegut com "Conole", el malnom familiar.

LA DANSA DEL VELATORI Per Bernat López i Galiana

El velatori de l'Albat. Flors, música i dansa en la mort d'un infant.

El binomi mort i vida formen la part central de l'existència humana. Els territoris valencians, són u dels llocs a on la mort té un sentit i protagonisme ple fins al segle XIX. En els canvis socials i culturals produïts en el XX, arrastrarà al mutisme certs temes, considerant-los de mal gust.

Un bon eixemple d'açò és la dansa del velatori, una de les danses més belles de la cultura funerària popular valenciana, és en principi, una cerimònia celebrada per la mort d'un albat o chiquet o chiqueta menor de set o huit anys.

Esta se celebrava o ballava a lo llarc de tota la nit que ocupava el velatori del difunt en la casa a on fallia.

Quan moria un albat l'iglésia fea un toc a mort concret: "El toc d'albats" per a informar a la població de lo que havia passat.

Hem dit que la dansa era una cerimònia funerària, això ocorria només en teoria, perque en la realitat la velada es convertia en una festa a on es trobaven els jóvens del poble per a ballar, buscar parella, i es bevia, parlaven, ballaven i s'eixia al carrer per a bromejar junt als amics i coneguts.

PRINCIPIS

Els orígens d'esta dansa no estan massa clars. En principi sabem que la dansa del velatori conservada actualment pot pertànyer al segle XVIII, pero la dansa és molt anterior. En el s. XVI, i exactament l'any 1520, al deslliurar el poble de La Llosa i les seues terres del municipi de Xàtiva, es té notícia archivada (biblioteca municipal de Xàtiva) de l'existència de la celebració d'esta dansa. Pero si tenim en conte les costums funeràries de les diverses cultures que s'han anat succeint en les nostres terres és fàcil pensar en arrels àraps o també íbers. També tenim notícia, per testimonis directes, de que la dansa arribà a realisar-se fins a principis del s. XX, exactament fins a l'any 1915 (i anys posteriors succeïxen diversos intents frustrats de celebració), quan se celebra la darrera. A partir d'ací la dansa desapareix dels velatoris i queda inclosa dins dels balls nomenats "populars" i és ballada en les festes majors, de carrers i pobles, junt a atres com boleros, jotes, etc.

ESTRUCTURA

La dansa del velatori està inclosa dins del ritme que en castellà nomenen “Fandango” i que en València pren el nom “l'u”, en un ritme compàs mantengut a lo llarc de tot el ball.

És interpretada totalment en instruments de corda, de la mateixa manera que la majoria dels balls del s. XVIII, estos instruments solen ser: guitarra, guitarró, llaüt i bandúrria, i s'acompanya de castanyoles.

Es compon de moltíssimes passades i final, els quals corresponen a les cinc estrofes cantades. Té la mateixa estructura que la “dansà” i pren les passades d'esta.

Les cinc estrofes de la dansa fan una crida al ball, intenten consolar als pares i fan referència a l'albat, al cel, etc.

Ací transcrivim estes estrofes:

*La dansa del velatori
dònes vinguen a ballar
que és dansa que sempre es dansa
quan es mor algun albat.*

*En este poble s'ha mort
un albaet molt polit,
pero no ploreu per ell
que ya ha acabat de patir.*

*El pare i la mare ploren,
no ploren pel chic, no,
que s'ha mort la criatura
sense saber lo que és el món.*

*Quin goig més gran que deu tindre,
la mare d'eixe chiquet,
que se n'ha pujat al cel
i s'ha tornat angelet.*

*La dansa del velatori
senyores, ya s'ha acabat
que és dansa que sempre es dansa
quan es mor algun albat.*

Per lo que hem vist, i contem els experts, trobem que la dansa té molta semblança en la dansada de carrer. Les parts del ball: passeig pla, passada, final, passeig pla... i aixina successivament es donen en dos balls; les diferències queden reduïdes als instruments utilitzats, la música (que no el ritme) i pel lloc a on eren ballades.

Eixemple de balls similars són: l'u de Xàtiva, l'u de La Font de la Figuera. Al que també és normal adaptar passades de “dansà” i que s'interpreten de manera més ràpida.

EXPOSICIÓ

En terres valencianes i en la casa a on moria un infant, com hem dit, nomenat albat o albaet, i això per haver mort trobant-se en l'alba de la vida, es preparava tot abans de la nit. En la cuina i, sobre una taula coberta en llançols o teles blanques, es posava l'albat, dins d'un ataütet, vestit de blanc, en els peus descalços, coronat de flors blanques de tela o paper i

en un manollet de les mateixes flors en les mans. Se li pintava la cara per a que semblara lo menys possible un difunt, ya que, no se'l considerava mort, sino, viu i en el cel.

En la seua capçalera penjaven un quadro de la Mare de Deu en el Jesuset al braç sobre un gran llenç de tela que cobria la paret.

En una atra taula eren preparades les vitualles per a convidar als assistents, estes eren generalment fruits secs i de temporada; cacaus, tramussos, panses, figues, armeles, etc. i barral de vi i/o mistela.

En fer-se de nit acodia la gent del veïnat, generalment gent jove, i escomençava la dansa. En principi es cantaven les primeres estrofes ya codificades, de manera organitzada eixien les parelles a ballar, pero no acabava ahí la dansa sino que continuava de manera més espontànea allargant-se fins a la matinada i eixint-se'n a ballar al carrer. Ací ya (no necessàriament en el carrer) tots podien cantar les estrofes que sabien d'atres balls o estrofes versades, inventades si la seua imaginació i gràcia ho permetien.

Les parelles entraven i eixien del ball segons les seues ganes de ballar, la seua resistència o el seu coneiximent de passades suficients.

RELACIONS SOCIALS

Primerament trobem que la nit de la dansa del velatori era com una festa de veïnat, un motiu més per eixir, trobar-se en la gent i per lo que ara diríem "llogar". No falten testimonis que diuen: "em posí a festejar en una dansa del velatori, allí vaig conèixer al meu marit".

Aixina puix, l'importància de velar en les relacions socials de la gent era molt gran. Pensem en èpoques en que les circumstàncies per a vore i conèixer gent solien ser prou escasses de no contar en este tipo de reunions.

Despuix trobem un caràcter marcadament popular en esta dansa. Les veles eren organitzades solament per famílies humils, els amics i veïns d'estes famílies pertanyien a la mateixa classe social. Famílies en un mateix indicador de pobrea com de natalitat i per tant

en una mortalitat infantil molt elevada (epidèmies, higiene deficient i assistència mèdica, etc.). Això suponia una constància molt gran en l'organització de veles. La classe dominant, en menor índex de natalitat i mortalitat infantil i además poc amiga de barrejar-se

en el poble, permaneixia totalment al marge d'estes celebracions. Açò és molt important a l'hora de concebre el final de les danses del velatori.

LA DANSA DEL VELATORI HUI

Com hem vist abans, la dansa del velatori deixa de realitzar-se a primeries del s. XX. Açò és degut a no ser ben vista per la classe dominant. Tots sabem que una classe baixa imita sempre a la que té per damunt i la pren com a model. D'esta manera a poc a poc van deixant de celebrar-se fins que desapareixen del tot. També hem vist com el ball es manté com a espectàcul i arriba a nosatres de manera casi íntegra.

En el punt en que es troba hui en dia la recuperació i restauració de la nostra cultura popular i l'importància que se li dona, encara que no siga lo més desijat, podem dir que la Dansa del Velatori té molts anys de vida per davant i en estes i atres herències anem coneixent un poc més al nostre poble valencià.

Que el ritual haja segut font inspiradora de pintors, novelistes, dramaturcs i poetes diu molt sobre la seua transcendència i vigència fins a les primeres dècades del s. XX.

Blasco Ibáñez és u dels que retratà l'ambient vixcut per la mort d'un albat en el trist ritual en el qual participaven familiars, amics i veïns en la seua famosa obra La Barraca.

ELS Valencians I LA PÓLVORA

Per Ampar Orellano

La pólvora...és eixe element que està sempre present en la vida dels valencians. No se conceben events importants sense la seua presència. Festes, celebracions com un bateig, comunió, boda, inclús hui en dia en la despedida per decés d'un ser volgut, no són igual sense el dispar d'una traca valenciana. I és que tant la música com la pólvora són dos elements que formen part del nostre ADN.

¿Qué és el fòc?:

Tècnicament podríem dir que el fòc és un fenomen químic a on degut a la combustió de la matèria prima denominada combustible, esta se transforma, produint-se una lliberació d'energia en forma de llum i calor, acompanyada de la lliberació de gasos en forma de fum.

Quan apareix en els cossos sòlids i líquids, se li denomina *incandescència*.

En el cas dels gasos se li denomina *flama*. Quan se produïx llum pero no calor se li denomina *fosforescència*.

Además per a iniciar esta combustió se necessita un combustible i una font d'oxigen, que en el fòc natural està en l'aire.

¿Quan l'home descobrix el fòc?:

El fòc natural se trobava en totes les parts de la naturalesa, puix eixia de les entranyes de la terra per mig dels volcans que escopien fòc. Pero també caïa del cel en forma de rajos durant les tormentes i inclús se podia vore en les zones pantanoses, en lo que se coneixia com a *fòc fatu*.

L'home prehistòric s'encontrava en el fòc en relativa freqüència. La seua actitud durant milions d'anys, en la lenta evolució des dels *homínidos* fins aplegar a l'home modern, fon la mateixa que els restants dels animals, fugir atemorits davant de qualsevol volcà, tempesta elèctrica o qualsevol incendi fortuït.

Aplegà un dia en que la curiositat, qualitat inherent en el ser humà, el dugué a comprovar que además de provocar mort i destrucció, també podia donar calor, allumenar les obscures nits, cuinar aliments i ajudar a defensar-se de les perilloses feres. Millorant substancialment les condicions de vida i modificant les seues costums.

Entorn al fòc se creà la vida social apareixent les primeres creències, supersticions, i religions.

Prehistòria dels fòcs artificials:

El punt d'inflexió principal dels fòcs artificials a lo llarg de l'història i la seua evolució és sense dubte, l'invenció i l'us de la pólvora. Existix un abans i un despuix davant de l'aparició d'esta màgica pols negra.

L'home prehistòric i les civilitzacions antigues no se sap si de forma accidental o be experimentant en els més diversos materials i la seua reacció al foc, descobrí els primers efectes de foc artificial. El salnitre sobre una foguera produïx un sorprenent punteig, i substàncies com sofre, resina, nafta, o grasses animals alteren i i modifiquen dels característiques del foc.

L'aparició de la pólvora:

En els llargs sigles que abarca l'Alta Edat Mija, apenes se tenen notícies sobre els fòcs artificials. Pareix ser que deixaren de realisar-se, caent en l'oblit, per a reaparèixer a partir del segle XII.

Ya en la Baixa Edat Mija, s'escomença a tindre moltes notícies sobre la pirotècnia, puix se descobrix la pólvora, primer per a us militar i més tart per al civil. És en l'aparició de la pólvora quan arranca l'història de la pirotècnia.

Història de la pólvora:

La falta de documentació específica fa impossible fixar una data o un inventor per a la pólvora.

Hi han fonts que registren la seua existència suficientment provades de que la pólvora ya se coneixia en China vora al segle IX.

Alguns autors fixen el seu naiximent en els darrers anys de la dinastia Tang (del 618 al 907).

De fet les primeres referències a la pólvora les trobem en texts Hermètics (texts atribuïts a la figura helenística d'Hermes Trismegisto, una combinació sincrètica del deu grec Hermes i el deu egipciac Thot) que advertia dels perills de mesclar determinades substàncies.

Fon el primer explosiu conegut i descobert per casualitat, provablement fruit de les investigacions d'algun alquimiste que en busca de l'elixir de l'eterna joventut entopeçara accidentalment en la fórmula de l'explosiu.

Ya en el segle X s'utilisava en propòsits militars en forma de coets i bombes explosives llançades des de catapultes.

Se sap que en l'any 1126 s'utilisaven canons fets de tubos de bambú per a llançar projectils a l'enemic. Més tart eixos tubos serien substituïts per uns atres de metal més resistent; el més antic del que se té notícia data de 1290.

¿Qué és la pólvora?:

Si consultem la paraula "pólvora" en el diccionari de la Real Acadèmia Espanyola, la segona accepció diu: "conjunt de fòcs artificials que se disparen en una celebració".

La pólvora és una mescla explosiva de distinta composició, originalment de salnitre, sofre i carbó, que a cert grau de calor s'inflama, desprenent bruscament gran quantitat de gasos, el seu us és casi sempre en gra i és el principal agent de la pirotècnia.

La seua fórmula apareix ja en el segle XII, en els escrits del monge anglès Roger Bacon, encara que s'atribuïx el descobriment als Chinencs, que l'utilisaren en anterioritat en la fabricació de fòcs artificials.

Com hem dit adés, la pólvora és utilitzada principalment, per a propulsar projectils en les armes de fòc

¿Per quin conducte nos aplega la pólvora?:

Encara que la funció primigènia de la Ruta de la Seda era la de servir de via per a l'introducció en Europa de sedes i teles orientals, molts atres objectes i materials

com el paper, l'impremta, la brúixola, el paraigües, l'arròs, algunes espècies, etc. aplegaren a occident a través d'ella. Entre ells se'n trobava u que canviaria el curs de l'història: la pólvora.

Com a conseqüència de la pólvora:

El descobriment de la pólvora canviaria per a sempre les arts militars del ser humà, otorgant al món un nou balanç de poder, puix les tropes armades en pólvora eren molt més eficaces que aquelles previstes d'armes "cos a cos" i tenien molta més capacitat de danys que les fleches, llances i armes llançadices.

De fet, l'us de la pólvora i dels explosius permeteren l'aparició de tota una nova gama de ferramentes de guerra, com canons, esquadres de demolició, bombes, mines i un gran arsenal de rifles i pistoles.

Quàn aplega la pólvora a Europa?

L'arribada de la pólvora a Europa se situa vora a l'any 1200 de mans dels perses i dels àrabs, encara que unes altres fonts atribueixen directament esta extraordinària importació a l'explorador i mercader venecià Marco Polo (1254-1324).

Lo que sí està clar que en el Vell Continent no s'usà fins a trescents anys més tart de que fora inventada, pero no se generalisà fins a la mitat del segle XIV.

En Europa fon un monge, el franciscà Roger Bacon (1219-1292) qui deixà el primer testimoni escrit en la fórmula per a la fabricació de la pólvora, en el segle XIII.

La pólvora negra:

La pólvora negra, és una mescla explosiva d'un 75% de nitrat potàssic, un 15% de carbó vegetal i un 10% de sofre aproximadament.

Fon el primer i únic explosiu durant el següent mig mileni i des d'eixe moment u dels principals mijos de guerra.

És la més important de les pólvores i pertany al grup de les *ordinàries*, i se li

denomina *negra*, degut al color pissarra obscur, i durant sigles el principal agent de la pirotècnia.

És un explosiu que s'emmarca dins dels de combustió lenta o baixa velocitat, que deflagra a velocitats que se poden medir en centímetros per segon, puix s'encén en flama a 1,65 metres per segon. Per lo tant a l'explosió de la pólvora negra se li denomina precisament *deflagració*.

Una cosa molt bona que té la pólvora és que els ingredients que la componen són fàcils de conseguir, abundants i barats. La seua mescla és molt estable i conserva les seues propietats encara que s'almagasene durant gran quantitat de temps i apenes és tòxica. Lo que representa un gran problema és l'higroscopicitat o qualitat per a absorbir humitat, que és la que li resta

rapidea de combustió i inclús pot deixar-la inutilisada.

Calitat de la pólvora:

Dos són els aspectes més importants en quant a la calitat de la pólvora:

*La *purea* de les matèries primes que l'integren.

*La *homogeneïtat*, uniformitat o perfecta mescla entre estes.

Les dos coses faran que la deflagració siga correcta i a la velocitat desijada. En tot cas, se molen els seues ingredients de forma separada, fins a convertir-los en finíssima pols, (quant més fina millor) per a que se mesclen millor. Este moment de la mescla serà crític, puix al ser tan fina la mescla, augmenta la seua sensibilitat a l'ignició i per lo tant, el perill.

*El *carbó*, com és el combustible reductor, s'oxida, per lo que és convenient que tinga la major cantitat possible.

Per eixe motiu el carbó vegetal, procedent sobre tot de la fusta de la salguera (ploró), pero hi ha uns atres carbons que són molt sollicitats per a conseguir certs efectes.

*El *sofre*, el segon component, és el que conserva la mescla, regula la combustió i també fa de combustible.

*El *nitrat potàssic*, eixercix d'oxidant o comburent, puix suministra l'oxigen per a la combustió.

La pólvora en la València Migeval:

Que els valencians hem gojat des de temps immemorial de la vistositat del fòc

queda fòra de tot dubte. I que la pólvora i els seus artificis varen contribuir a donar-li grandiositat és cert que s'ha mantingut durant sigles fins als nostres dies.

El rei Jaume I preparant la conquesta de les nostres terres, referencià en el segle XVI una pràctica que be podria ser precedent del tema en qüestió. Aixina es conta que: "Dícese que la siguiente noche, se hicieron en el Real ciertos instrumentillos de fuego, que vulgarmente llaman cohetes. Los cuales dado fuego y echados en alto caían como rayos, y reventaban como truenos..."

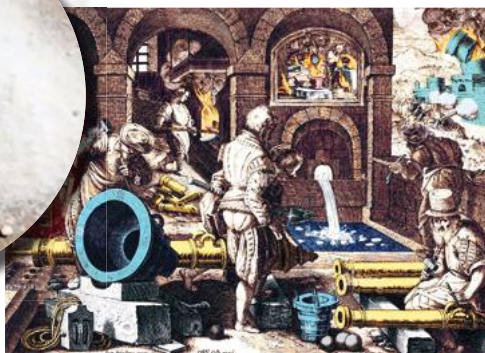
L'us lúdic de la pólvora en les celebracions fon inclosa en el programa habitual.

Aixina ocorria cada any en la Catedral de la capital per Pentecostés.

És la coneguda Festa de la Palometa, que es representà en el temple durant els sigles XIV i XV.

El bisbe Vidal de Blanes, prohibí que es dispararen petarts en ballesta dins del temple, per a evitar danys, i mantindre la pau de la celebració. Açò no prosperà, puix varen seguir tirant-se coets i petarts.

Tot això canvià quan el 21 de maig de 1469, mentres se celebrava

la festa, es va produir un accident que incendià l'altar major de la catedral. Quan es fea descendir una coloma feta de cartó i fusta, proveïda d'eixides, petarts, borrachos i carretilles, una purna anà a parar al retaule major, i botà fòc a la fusta, teles i brutea. Des de 1469 se va deixar de representar "La Palometa"...

Térmens "pirotècnia i fòcs artificials":

Estos dos térmens, utilitats de manera indistinta fan referència al mateix fenomen. Este fet no provoca ninguna confusió o equivocació, puix tant si diem *pirotècnia* com *fòcs artificials*, tots sabem i entenem a qué nos referim.

No obstant convé realisar algunes especificacions sobre abdós térmens i matisar al màxim el seu significat.

Pirotècnia és una paraula d'orige grec, *pyros* que significa fòc i *tekhne*, art o tècnica.

Per lo tant *pirotècnia* seria la tècnica del fòc.

I l'accepció *fòcs artificials*, la paraula art.

D'ací se desprén, que els fòcs artificials són el producte final de la pirotècnia.

Els dos térmens no signifiquen exactament lo mateix, pero coloquialment les dos formes, *pirotècnia* i *fòcs artificials*, són

homologables, podent utilisar una o l'atra per a referir-nos al mateix fenomen sense induir a ninguna confusió.

La pólvora en la València moderna:

L'utilisació de fòcs d'artifici era d'acostumat us per part de la població. La seua regulació no és obstàcul per a que existira un mercat de productes per a la realisació de festes en pólvora. Aixina queda palés per la divulgació d'una relació de preus publicada pel Consell del Rei en 1628, en el que apareix una bona cantitat de gènere pirotècnic:

"Cada lliura de pólvora fina i refinà de València a quatre reals.

Cada lliura de pólvora basta bona a tres reals i mig.

Cada eixida buscapeus, a sis morabatins. Morterets, a quarantaquatre morabatins cada u..."

Atres manifestacions són apreciables per eixos anys. Aixina, la Revista de Folclor nos ilustra en una pràctica que podria recordar als "dimonis" que hui en dia interaccionen

en els "correfòcs". Nos referix a la costum durant les celebracions de Sant Antoni de l'us del foc, i el llançament de petarts i fòcs d'artifici. Una fusió que té la seua màxima expressió durant les celebracions del Corpus. Aixina, en 1640 es modela una "roca" en València en una figura de dimoni "en dos cares, una d'home i una altra de dona, d'altura de tretze pams, i dit diable deu estar armat de foc sense eixides voladores, només en piula i capellet i per companyia (al dit dimoni) un dragó que vaja llançant foc per la boca..."

Manifestacions festives en la València moderna:

En el segle XVIII, la commemoració del tercer sigle de la canonisació de Sant Vicente Ferrer ocorreguda el 29 de juny de 1455 va marcar una fita. D'ella va quedar constància en una publicació que arreplegava tot lo que es va programar per a l'event. I com no podia ser menys, hi havia espai per a la pràctica pirotècnica: "Acabant-se la festa d'esta nit per una corda de coets, que corria des de les cases capitulars, fins a la plaça de l'Almoina, i un castell, que se disparà en una de les seues torres. Aixina en aquella, hi hagué molt que vore, i de lo que se veu poques voltes; era un no acabar mai, les follies que feu el foc sobre la corda. Un escritor de festes, digué que hi havia Deu obligant als espírits a posar-se en els coets, per a divertir a la gent i obsequiar a l'àngel valencià; yo me contente en dir, que l'artífex dels coets sabé en esta matèria més que el dimoni". El segle XIX és testic de canvis substancials en Espanya, reflex dels que ocorrien també en Europa. L'ascens al poder de la burgesia posava fi a l'Antic

Règim, i unes noves pràctiques polítiques i socials i festives s'anaven imponent fins les manifestacions festives conegudes en l'actualitat.

Orígens i evolució de la pirotècnia en València:

Lo cert és que no existix una ortodòxia formal que puga parlar-nos d'uns orígens fidedignes. Hi ha notícies de tota índole que aporten informacions diverses, pero ningú és capaç d'assegurar quàn i a on tingueren lloc les primeres representacions pirotècniques, ni tampoc qui les introduí en la nostra terra. Lo mateix que resulta una incògnita tractar de justificar la simbiosis que constituïxen el foc i els valencians, puix no concebem ningun acontentyiment festiu sense l'aroma i l'estrèpit de la pólvora.

De tots els apunts històrics, més o manco contrastats, u dels que té major credibilitat apunta a que foren els àrabs, impulsats per chinencs, hindús, egipcis i més tart els romans per les aigües del mediterràneu els que nos introduïren l'afició que parla de colors, figures i cels en permanent alegria. Segons apareixen en els llibres oficials i tractats sobre l'història i vida de la ciutat de València, la pirotècnia recreativa era cosa de polvoristes, fabricants d'armes,

en definitiva gent lligada a les armes i a l'exèrcit que abastien al veïnat de coets i trons. Per una altra banda se realisaven exhibicions de fòcs artificials, a l'us de l'època, en motius de visites reals, acontenyiments extraordinaris o qualsevol festivitat.

Serà a partir de 1707 quan sorgirà una altra corrent de caràcter més autòcton que tindrà com a elements principals: el coet i el tro.

Podem convindre que l'actual pirotècnia valenciana és producte de la confluència de dos corrents distintes que convergiran fins a conformar la pirotècnia dels nostres dies. Una que és la pirotècnia, pertany a un tronc comú europeu, especialment vinculada a Itàlia. L'altra corrent arranca en 1707 a partir del desmantellament de la Ciutadella de la ciutat.

En un article titulat "El molí de la pólvora", escrit per Josep Calatayud Bayà expresident de Lo Rat Penat, descobrim algunes senyes curioses:

"En València, la Casa de la Pólvora o el Molí de la Pólvora, estava en un edifici contigu a la Porta dels Judeus, pegat al recint de l'exemple de 1356, venia a enconstrar-se en lo que fon la plaça del Picadero i el Portal de la Mar, buscant aïllar-la de les cases particulars i desviant-la de la ciutat, per a evitar qualsevol desgràcia. En temps del Pare Tosca, encara la situa en el mateix lloc. I quan Orellana la descriu en son llibre de *Murs i Valls*, segueix encara allí.

En l'any 1576 acordà el Consell fer un pou entre els dos Portals junt a una caseta que se dia l'Escopeteria, puix allí se practicava en escopetes i arcabussos, les pólvores fabricades de les seues mescles i proporcions naixia la classificació de: *pardes* i *negres*, i d'estes últimes eixien les de guerra, de caça i de mina. Els tiradors que les provaven sofrien les molèsties de la set per la quantitat de fums que aspiraven, embrutant-se además de les mans i la cara, les armes, sent un problema per a la neteja. En esta casa de l'Escopeteria, hi havia una capella en un retaule dedicat a Sant Roc que feu el pintor Lucas Bolaños, a qui el Consell li pagà 13 lliures el dia 23 de maig de 1585".

Paralelament ad est escrit, n'encontrem u de Vicente Vidal Corella, que baix el títol "L'afició valenciana a la pólvora" avala l'anterior informació.

"En l'any 1412, el Consell de la Ciutat ordenà que ningú disparara per la nit *coets corredors* perquè com eren els preferits, s'abusava del seu consum. Aplegaren a tindre tant d'increment, que en 1469, els jurats per a evitar perills, especialment incendis, prohibiren la seua fabricació i venda en el carrer del Trenc,

com se menciona en el Manual de Concells de 1469.

El paper per a la fabricació de coets procedia, entre altres llocs, de Xàtiva. Existien en la ciutat de València antics molins i depòsits de pólvora, sent u dels que se menciona un chicotet molí que se trobava situat junt al cementeri dels jueus i que en 1491, als construir-se en aquells terrenys el derruït convent de monges de Santa Caterina de Sena, fon traslladat este molí i el depòsit fora de la pròxima muralla, junt al Portal dels Indis (en l'actual plaça dels Pinazo, junt al carrer de Colón en la parada del metro), en eixe depòsit se custodiava la pólvora que consumia l'exèrcit i el públic.

Al tancar-se en l'any 1681 l'antic Partit o mancebia de València, situat en l'extens i tancat recint situat entre el clàssic barri del Carme, plaça de Na Jordana i els carrers Corona i Beneficència, el Consell de la ciutat, acordà que el depòsit de pólvora de la Porta dels Indis passara a un chicotet edifici construït per ad eixe menester

en el Partit, i que en les casetes que en aquell recint havien segut utilitzades pels que explotaven el bordell, s'instalaren els polvoristes.

En aquell antic recint tancat, a on estigué instal·lada i controlada durant sigles la mancebia, permaneixqué el depòsit de pólvora fins a l'any 1758, en el que, per a l'urbanització d'aquells terrenys, se traslladà definitivament a la vila de Paterna."

La verdadera idiosincràsia dels nostres fòcs autòctons, se remonta al lamentable fet que propicia la Batalla d'Almansa en 1707. En aquells moments València contava en un destacat fortí, la *Fàbrica d'Armes de la Ciutalella*, a on treballaven persones en oficis diversos, entre els que destacaven els ferrers i els pedrapiquers. La victòria

dels Borbons conduí al desmantellament de la mencionada indústria i els treballadors se veuen obligats a retornar als seus pobles d'orige: Paterna, Burjassot, Godella, Rocafort, Moncada, Bétera, entre atres. per a reprendre els seus oficis, encara que no se resistien a manipular la pólvora, tan consubstancial en els seus respectius treballs.

En la lògica evolució, se van succeint diversos progressos que donen lloc a interès per perfeccionar els rudimentaris sistemes pirotècnics de l'època.

Les conseqüències d'aquell fracàs bèlic foren tremendes, puix quedaren abolits la majoria dels drets del poble valencià. Felip V borra de colp les senyes d'identitat valencianes i entre atres la prohibició de la pólvora.

Com a anècdota curiosa direm que el primer cos de serenós que funcionà en Espanya fon el de València, creat en 1707 pels coeters que quedaren sense treball, posant l'idea en pràctica el valencià Joaquim Fos, infatigable alcalde de barri, quan se prohibiren les pràctiques pirotècniques per incíviques.

Mecànica i funcionament dels fòcs:

Les peculiars característiques físiques de la pólvora negra feren que esta

substància revolucionara la pirotècnia. A pesar del seu perill, era barata i fàcil de fer. Quan ardiu produïx una gran quantitat de gasos que llibera molta energia. Se confina en recipients específics i treballant-la de determinades formes, era com se conseguia els diferents efectes i formes del fòc.

Les diferents formes, inclús colors i sons se coneixen com a efectes.

Existixen efectes de fum de colors, puix la pirotècnia engloba a qualsevol mescla que servisca per a crear entre atres efectes fumífers. Possibilitats artístiques o de les formes que se poden fer en fòc o en mescles químiques en combustió dispostes de manera específica.

Efectes visuals i efectes sonors:

Hi ha que fer constar que estos dos tipus d'efectes se poden mesclar, encara que sempre u d'ells és el principal. Les formes que pot prendre el fòc és a lo que se denomina efecte, i ademés que entre els efectes visuals hi ha de formes i de color.

Els diferents colors se conseguixen a partir de mescles químiques específiques, aixina que posem la composició d'alguns colors:

Blanc: titani, magnesi, i/o alumini.

Groc: sals de sodi.

Taronja: rarament s'utilisa el calci.

Roig: nitrats o carbonats d'estronci.

Vert: sals de bari -nitrats o clorats-

Blau: sals de coure.

Tro o efecte de detonació: perclorat i alumini, en sofre.

Les formes que pren el fòc se basen, primordialment en aprofitar les qualitats

físiques resultants de la combustió de les diverses mescles per mig del seu confinament i prevenint aprofitar els gasos generats per a projectar els diferents artificis, al temps que s'encenen. Se tracta de jugar mecànicament en la física havent treballat prèviament la química de cada composició pirotècnica.

En quant als diferents efectes hi ha que dir que ne són molts, per lo que nomenarem alguns dels més coneguts i usuals.

Japoneses principals o completes:

**Peònia*: rosetó o sol aèreu, en perles o estrelles simples, sense traç.

**Crisantem*: peònia tupida en traços interiors radials.

**Pistil*: centre interior, quan n'hi han en les japoneses.

**Pétal*: interior o doble pétal (doble efecte de japonesa des d'una peça).

Des de japoneses menors o secundàries:

**Aranya*: varis traços com potes d'aranya, normalment en or vell.

**Coconut o coco*: una espècie d'aranya en blanc.

**Aspes*: traços blancs més grossos, llargs i rectes, en menor quantitat.

**Magnòlia*: espècie de coconut tupit, d'a on ixen rames que se retorcen entre sí.

De la família de les palmeres:

**Palmera*: crisantem en or vell, o nou, de traç curt, sense caiguda.

**Tronc de palmera*: traçada a modo de columna o tronc.

**Salguera*: palmera de caiguda llarga, tipo ploró, en or vell.

**Kamuro*: salguera en or nou.

**Pioggia*: pluja de kamuro dispersant-se en fines partícules.

Efectes de gran caiguda o nevada:

**Tremolant*: el color vibra sense aplegar a apagar-se.

**Llentilla*: color metalisat que tintineja, tradicionalment dorat.

**Nevats o cops*: usualment blanc, en lenta caiguda de grosses volves.

Efectes de caiguda menor o unitària:

**Careta*: chicotetes llums que cauen en grup.

**Oscilant*: fòcs de color vibrant i caiguda lenta.

**Cascada*: terrestre, que derrama purnes esmortides fins a terra.

**Garlanda o cuquet*: rastre de llums caent en paracaigudes.

**Cabellera o coa*: mechó o gran floc que cau en or.

Efectes de tipo italià o de temps:

**Escala*: successió d'obertures de les cries d'una peça mare.

**Estudata*: Obertura simultànea de totes les cries d'una peça mare.

**Intrechi*: successió d'obertures simultànees, escala d'estudates.

Efectes sonors:

**Tro*: explosió o detonació.

**Tronet*: detonació de menor entitat que el tro.

**Pedreria o craker*: crepitat.

**Ou de drac*: de menor quantia que el craker.

**Chiulet*: chiulit agut.

**Silvadora*: més musical i suau.

**Roncadora*: esgarrador.

**Brunyidora*: que bruny.

**Remolí*: brunyidora de sò més arredonit i curt.

De la família de les geomètriques:

**Cércol, doble cercol, multicércol, etc.*: diversos cercols simples, a soles o superposts.

**Margarita*: cercol en traç interior en les rames.

**Saturn*: cercol en peònia interior.

**Farfalla*: cercol en unes puntes que roten sobre sí mateixa, en purna blanca.

Atres efectes:

**Remolí*: reguer de purnes blanques de recorregut erràtic.

**Floc*: apertura fluixa, lateral i curta, a modo de falca.

**Mosaic o croset*: trencament d'un foc de color normalment en quatre parts.

**Volcanada o volcà*: en invertit de projecció instantànea.

**Incendi*: bengala de gran potència i poder lumínic.

Antificis pirotecnics

Disseminat per Sabina Gascón Pellicer
amb el patrocinament de Josep Lluch Rodríguez
València CDE VALÈNCIA

cre-v

IMPRESA DE VALÈNCIA

IMPRESA A VALÈNCIA

EASD Escola d'Art i Superior de Disseny de València

DL V-59-2016

Principals famílies d'elements:

Tenint en conte que els efectes poden disparar-se des d'alguns artificis diferents, tenint en conte les característiques de forma, tamany, etc. podem classificar-les en quatre famílies, encara que s'afeg una quinta per a poder incloure les caixes mecanisades o caixes chinenques.

***Carcasses:** són un invent prou recent, que consistix en un recipient que és expulsat d'un canó, gràcies als gasos generats per la pólvora de tir. En el seu ascens porta una espoleta que retarda l'ignició de l'interior de l'artefact. Quan ha passat el temps previst, el fòc se comunica a l'interior de la peça activant el restant de les seues parts, continuant el fòc de diferent forma en els dos tipus principals de carcasses que hi han.

***Esfèriques:** que són redones com una pilota o baló. Són conegudes com a *japoneses*, sobretot les de grans dimensions que s'utilisen per a realisar efectes d'este tipu. Les chicotetes dimensions només fan un efecte de *flocat*.

***Cilíndriques:** se nomenen aixina per tindre eixa forma. Popularment també se coneixen com a *italianes*, sempre que siguen de tipu *repetició*, *temps* o *canvis*, pel tipu d'efecte complex o grupal que realisen les seues peces en l'interior.

Una de les particularitats i objeccions de la carcassa és que, deuen ser disparades des d'un canó o morter (reutilisable), en la suficient consistència com per a aguantar el tir o dispar de la carcassa, per lo que solen ser de metal, abans de ferro i ara normalment d'alumini que pesa manco, de plàstic o de fibra de vidre. El seu montage

i desmontage en el terreny és una àrdua tasca per al pirotècnic.

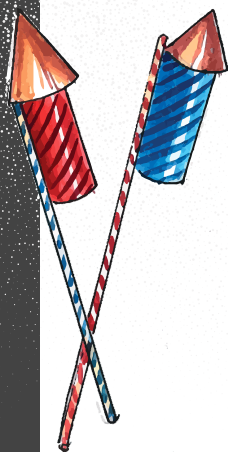
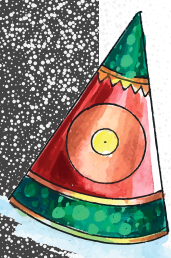
***Caneles:** tenen el mateix principi de funcionament que les carcasses, pero en format més chicotet, pero ademés contenen en el seu interior artefactes montats u sobre l'atre dins d'un cilindre que els dispara de forma successiva i automàtica. Varien en altura segons el diàmetre i poden fer distints efectes. Les més conegudes són les següents:

***Canela romana:** dispara pastilles successives que, a efectes òptics, són boles grans de color que ascendixen des de terra fins a mija altura. Provablement és l'efecte pur, més característic i antic d'una *canela romana*.

***Bomber:** alguns pirotècnics nomenen la paraula *bomber* i *canela* de forma indistinta. No obstant, se sent diferenciar, per una part l'efecte de *canela romana* de tots els demés que se poden realisar en un tubo de canela. En un bomber, se poden realisar des de dispars d'efectes de *mosaics*, fins a *volcanets de trons* o *serpentes*.

Les caneles van plenes des de la base fins a la boca i el llançament de dalt a baix, de forma que els primers tirs tenen que recórrer manco trayecte en el tubo i manco mancha que els últims. Els de baix que recorren tot el cilindre, soportant més temps els gasos que els faran ascendir, eixint per lo tant en més força i alcançant major altura.

***Cartucheria:** coets, lluminàries i trons. Foren u dels grups més importants del artificis o elements pirotècnics en els

fòcs artificials durant centenars d'anys. Se basen en cartuchos o chicotets cilindres de cartó, replets de mescla pirotècnica, prensada i colocada de forma que a l'ardir produïxca l'efecte desijat. Distinguirem tres tipos:

**Coets o eixides:* els cartuchos estan tancats per u dels costats de forma que se carreguen des de l'atre, que també se tanca, deixant un foradet per a on s'introduïx la mecha, per a on eixiran la mescla i els gasos de la combustió. Se diferencien del grup de lluminàries per la potència de l'efecte produït degut al confinament parcial de la mescla. La paraula *eixida* se referix també de forma específica a cada u dels temps d'impuls o projecció que realisen els coets.

Dos tipos principals de coets segons el seu us:

**Voladors:* o coets de vareta o canya. Molt característics i fàcils d'identificar perque porten una vareta o pal a modo de timó per a dirigir l'ascensió. Té una ànima interior, o part buida, per a que la superfície en combustió siga major i genere la quantitat de gasos suficients per a impulsar-lo cap amunt. El coet va colocat cap a baix per a servir de propulsor. En la part superior pot portar un cap de tro o de color al que passarà el fòc quan alcance l'altura suficient per a realisar l'efecte. És molt important des del punt de vista estètic, la cadència i l'elegància del seu particular modo d'ascensió. Els coets de major tamany se coneixen com a *coetons*, que tenen major varietat i complexitat d'efectes al poder transportar més càrrega en la part superior i el *timó*, porta una canya de grans dimensions.

**Sortidors i fonts:* Existixen dos elements principals respecte als voladors.

1º, no tenen vareta/canya o timó que marque la direcció del seu moviment. Solen utilisar-se de forma fixa sobre soports o inclús per a impulsar *roda de coets* sobre soports fixos, boca amunt per a conseguir l'efecte de *font* anàloga a les d'aigua o be ser disparats deixant-los solts per a que se menegen lliurement si són del tipo de coets *borrachos*. En estos casos solen tindre més d'un temps de projecció o eixides, podent portar-los en les mans o en tenalles, coneguts com a *correfòcs* o *dimonis*.

2º, tenen una mescla pirotècnica expressament ideada per a lluir be les purnes que han de realisar, sense perdre certa potència, perque la finalitat és estètica en si mateixa. Per a provocar més vivea i lluentor, s'afigen llimadures de metal. Busquen tindre una projecció moderada o alta de purnes per a l'efecte visual i lluminic.

**Lluminàries:* ací entren tots els elements de cartucheria que no estan confinats o que no tenen potència de projecció de gasos, ni apenes de purnes o de fòc, pero sí de llum. *Llances* de llum, *minats* o *botafocs*, canons per a *cascades*, *bengales*, *incendis* i inclús *fums* podrien incloure's en este grup. També les *espoletes* de retart podrien considerar-se com un tipo de cartucheria de lluminària, perque la seua finalitat diste molt de provocar llum, si que és un tènue tipo de bengala retardant, la seua llum se pot apreciar a voltes en l'ascens de les carcasses.

**Trons:* són els que s'utilisaven per a realisar efectes de tro, en càrregues explosives confinades en el cartuig per a que a l'aplegar el fòc, explotara fent un

gran estrèpit projectant el cartó a modo de metralla de curt alcanç. Encara que les noves mescles de hui en dia són per sí mateixa molt atronadores, se seguix utilisant este efecte de confinament per a guanyar potència en l'estrèpit, pero per comoditat se solen gastar cartuchos de plàstic.

Dins dels elements confinats trobem: *trons de mecha*, *mascle*s, *petarts*, *rastres*, etc. inclús posaríem el tradicional i valencià *tro de bac*.

**Volcans o mines:* tenen forma de cilindre curt i ample o de tambor, i són de cartó o de plàstic. Els efectes són de *volcanades*, una projecció instantànea i violenta de color o efectes. Hi ha diversos tipus segons la complicació d'efectes que disparen. Els més elaborats tenen varis artificis que ixen a l'uníson cobrint distintes altures, coneguts com a *cantarelles*. Per a realisar l'efecte de *volcanada*, també existixen *volcans* en apariència de carcassa cilíndrica, que precisen d'un canó com les carcasses per a ser disparats. Tenen una càrrega de projecció o de tir avall, no té espoleta de retart com les carcasses, per lo que ascendix ya inflammat. Est és u dels aspectes més importants que dona personalitat pròpia als volcans com a element de pirotècnia.

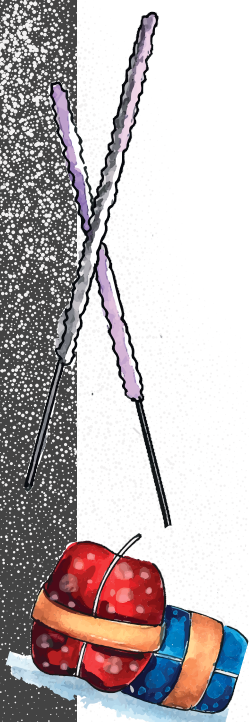
**Caixes mecanisades o caixes chinenques:* conegudes també com a *pastiços*, *coques*, i inclús *shows*. Este tipo d'artifici respon al mateix funcionament que una carcassa. La seua irrupció en la pirotècnia contemporànea ha supost un progrés a l'hora del transport i la colació en la zona de fòcs, puix va montat, en molts

tirs seqüenciats que s'aniran disparats ells a soles. També és una revolució a l'hora de comercialisar fòcs artificials per a us particular perque se ven una caixa que dispararà a soles, sense necessitat de que l'usuari tinga ningun coneiximent pirotècnic.

**Efectes segons el seu desenroll, trayectòria i complexitat:* són lo verdaderament important en els fòcs artificials.

**Segons el desenroll i localisació de la seua eixecució :* contemplant el punt de vista artístic i en referència a l'altura i el *mig* en el que se desenrolla un determinat producte, per lo que podem parlar de cinc tipus principals de *eixecucions pirotècniques* i el seu *desenroll*.

**Terrestres:* són els que estan pensats per a usar-se en terra, sobre soports colocats a poca altura. No tenen projecció de fòc o la que tenen és molt llimitada, no passa d'uns pocs metros. Poden ser elements estàtics com un efecte de *incendi*, *mascle*s, *petarts*, *llaces de llum*, *bengales* o *cascades* penjats o convertir-los en mòvils al colocar-los en estructures que aprofitaran l'impuls dels efectes per a provocar moviment com la *roda de coets* impulsada per *chorros de purnes* o *fonts* o una estructura que al cremar-se una mecha se desplega. També poden ser moguts per qui els usa, com bengales de fil d'aram del tipo de *estreleta* o *minats/botafòcs*. Uns atres se menegen pel seu propi impuls, com els *coets borrachos*, que només s'alcen de terra lo que la gravetat els permet.

**Aquàtics*: estos efectes estan pensats per a eixecutar-se al ser llançats sobre l'aigua, tant de forma única com una *japonesa*, com les que escampen cries sobre la làmina de l'aigua com *incendis* o *bengales*. No entren en este apartat aquells artícles preparats per a soportar la pluja o per a que els caiga l'aigua damunt, per estar plastificats o impermeables, sempre que no estiguen fets específicament per a ser disparats en l'aigua.

**Mig*: s'establix este tipu de desenroll en altura principalment per a productes com les *caneles romanes*, en tots els seus tipus, els *monotirs* i els *volcans*. Encara que s'inicien en terra, realisen l'efecte més important complet o principal a una altura major que la de terra, pero sense aplegar a poder considerar-los aéreus. Casi tots els efectes d'altura mija són ascendents.

**Aéreu*: són tots aquells efectes, de gran alcanç que tots els seus elements han de ser llançats a l'aire per a la seua correcta eixecució i apertura. Les *carcasses* o bombes i les *eixides* o *coets*, en vareta o canya són les famílies principals en est apartat. L'impuls del motor dels coets encara que realisa una eixecució artística molt particular i cadenciosa no conta com a efecte pròpiament dit. Les carcasses deuen aplegar a una altura suficient per a poder eixecutar be el seu efecte.

**Adaptat*: en est apartat, és per a les ocasions en les que un artícl d'u dels grups anteriors s'utilisa de forma delliherada, pero puntual, a l'estil de l'atre. S'ha vist en algunes ocasions utilisar carcasses grans aérees colocades directament sobre la terra i també sobre flotadors en l'aigua,

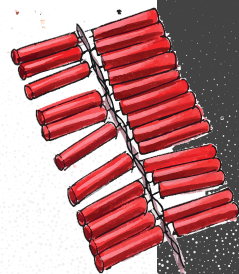
per a fer-les explotar com si d'un efecte terrestre se tractara, creant un immens efecte de *tito real*. En unes atres ocasions, les *caneles romanes* o *monitors* se poden usar com un dispar terrestre llançats en oblíqua, desenrollant-se a una altura mija.

**Segons la trayectòria dels seus moviments generals*: segons el moviment o direcció del fòc distingim sis tipus de *trayectòries* en l'eixecució dels efectes.

**Ascendents*: són els que fan el seu efecte principal en moviment de baix a dalt. Els més importants són els *volcans* o *mines*. Pero les caneles de tipu *meteor* o *tranzante* o les *carcasses* de tipu *tronc de palmera*, estaran en esta descripció i també les *rodes* o *meduses* de variades pujades aérees. Ara be, les colocacions d'efectes per a obrir-se en *palmito*, la trayectòria lateral conta com a ascendent, puix és el moviment originalment buscat.

**Descendent*: són aquells efectes que cauen de forma perceptible o quan s'ha buscat un efecte descendent. Tenim a les *cascaes penjants* que deixen caure una cortina de purnes, *coles* o *cabelleres de cavall* que descendixen des de l'aire. *Salgues*, *kamuros* o *pioggias*, que òmplin el cel sense apagar-se mentres descendixen. En general, estarien en este grup tots els efectes aéreus o mijos que duren lo suficient com per a seguir encesos mentres cauen, com *caretes*, *tremolants*, *nevats*, *lletilles*, etc.

**Estàtica, fixos o sense trayectòria*: són aquells com els *incendis*, *chorros* o *trons terrestres*, sempre que siguen usats de forma estàtica en el lloc a on se'ls pren

fòc. En este grup també podem posar les *rodes de coets*, perquè l'efecte global és estàtic.

**D'apertura o sense moviment en la seua eixecució:* este subtipo seria per a englobar aquelles peces i efectes que encara que siguen aèreus no tenen suficient temps per l'eixecució com per a caure o ascendir de forma perceptible, però el seu efecte s'obri de forma tridimensional o a lo manco s'expandixen.

**Erràtica:* ací se troben aquells pocs artificis que eixecuten efectes de moviment erràtic, com són els *coets borrachos*. En el cas dels *remolins* pel seu particular moviment de naturalesa desordenada. Encara que hi ha ocasions en les que se busca un efecte d'ascens o descens, la seua trajectòria se podria englobar en els gèneros anteriors, per lo que s'hauria d'analitzar cada cas particular.

**Modificada:* en est últim apartat arreglegaria les ocasions en les que en certs artificis se modifica deliberadament la seua trajectòria atenent a la realització artística buscada. Mostra d'açò és l'haver vist usar *caneles romanes* disparades boca avall, des d'un pont o un suport semblant.

**Segons el nivell de sofisticació i transcendència artística:* és evident que no tots els efectes tenen el mateix nivell de sofisticació i transcendència artística. En este tercer anàlisi i classificació de les formes que poden prendre els fòcs artificials, segons la qual creem que podem parlar de cinc nivells diferents de complicació d'efectes.

**Efectes simples:* d'eixecució única o secs, encara que est últim terme se sol usar per a les *japoneses* d'un sol color, sense canvis de color ni res i d'obertura simple. Són aquells que de forma pròpia realisen un efecte determinat i únic. Com per eixemple un *tro de mecha*, un *petart* o *masolet*, realisa un efecte determinat com el de tro o explosiu i únic. L'efecte de *canela romana* en una bola de color que ascendix que seria d'efecte *únic* o simple,

sense més complicacions a l'igual que una *japonesa de peonia* o una *farfalla simple*. Un *sortidor* o un *pot de fum* tindrien la mateixa i simple consideració funcionant per sí a soles.

**Efectes de canvi de color:* respecte als canvis de color, principalment en les

perles o estrelles, creem que estos efectes, encara que siguen secs, tampoc són efectes complexos. En una *peonia*, l'efecte principal és el de la forma de japonesa siga del color que siga. De fet el nom li'l dona l'efecte o forma que adoptarà la japonesa, quedant el color com a secundari. No obstant si hi ha un canvi de color, està clar que la peça té una major riquesa en la seua elaboració. Repercutint en l'aspecte estètic final, puix canviarà de color.

**Efectes complexos:* aquells que tenen més d'un efecte simple o que els mesclen a la volta qualsevol efecte que unisca dos o més efectes simples, sense contar els possibles canvis de color, que segons hem vist mereixen una catalogació diferent. Hi ha que valorar més positivament estos efectes, puix la seua fabricació precisa de

més treball i perque el resultat té major interès pirotècnic. Ací podem parlar de dos subtipos:

--*Efectes composts o de transformació:* són aquells artificis que tenen més d'un efecte simple successiu o que se transforma en un altre després o durant l'eixecució d'u inicial. Serien les *caneles* que una volta alcancen el zenit s'obrin en *mosaic* o *crosete d'aranya*, puix els dos efectes existixen de forma separada i se presenten successius o en transformació. Un altre exemple són les *peonies* en canvi a *mosaic* o a *craker* en les puntes, o a les *salgues* que canvien les seues rames a blanc al final de la caiguda.

--*Efectes d'eixecució mesclada:* és una mescla d'efectes simples, en els que des d'un mateix artifici, sorgixen dos efectes que per separat serien simples pero que s'eixecuten al mateix temps o casi. Com a exemple tenim una *peonia* en *aspes* interiors, que no té ningun canvi o transformació de l'efecte durant la seua eixecució, pero estèticament no podem parlar d'un efecte simple. També ho és una *farfalla* en *color* interior a l'estil d'una *peonia*. També contenen els efectes llum/color junt al sò com el *craker* o *pedreria*, puix allumena al mateix temps que emet soroll.

**Efectes grupals:* són els d'aquells artificis que el seu efecte total siga el resultant de l'eixecució en grup dels efectes que fan les seues peces per separat. Una eixecució d'efectes en grup formats ja siga per efectes simples o per complexos, inclús que s'eixecuten de forma teatral o discursiva. Aquells en els que l'efecte

principal o complet siga la successió en el temps i en l'espai d'efectes menors, per sí mateixa simples o complexos que van succeint fins realitzar una eixecució total gràcies al grup d'efectes que els formen. Podem nomenar les peces de *repetició de escala d'estil italià* o l'efecte *estudata* en quant a efectes aèreus, o l'efecte *cantarella*, des del volcà o *mina* d'altura mija que escampa alguns efectes en l'aire o l'efecte produït per una *traca valenciana* en quant a terrestres perquè està composta per *masclels* o *petarts* que per sí mateixa són efectes simples però que disposats en una mecha mare eixecutant un efecte grupal molt diferent al que s'alcancaria en la seua ignició per separat.

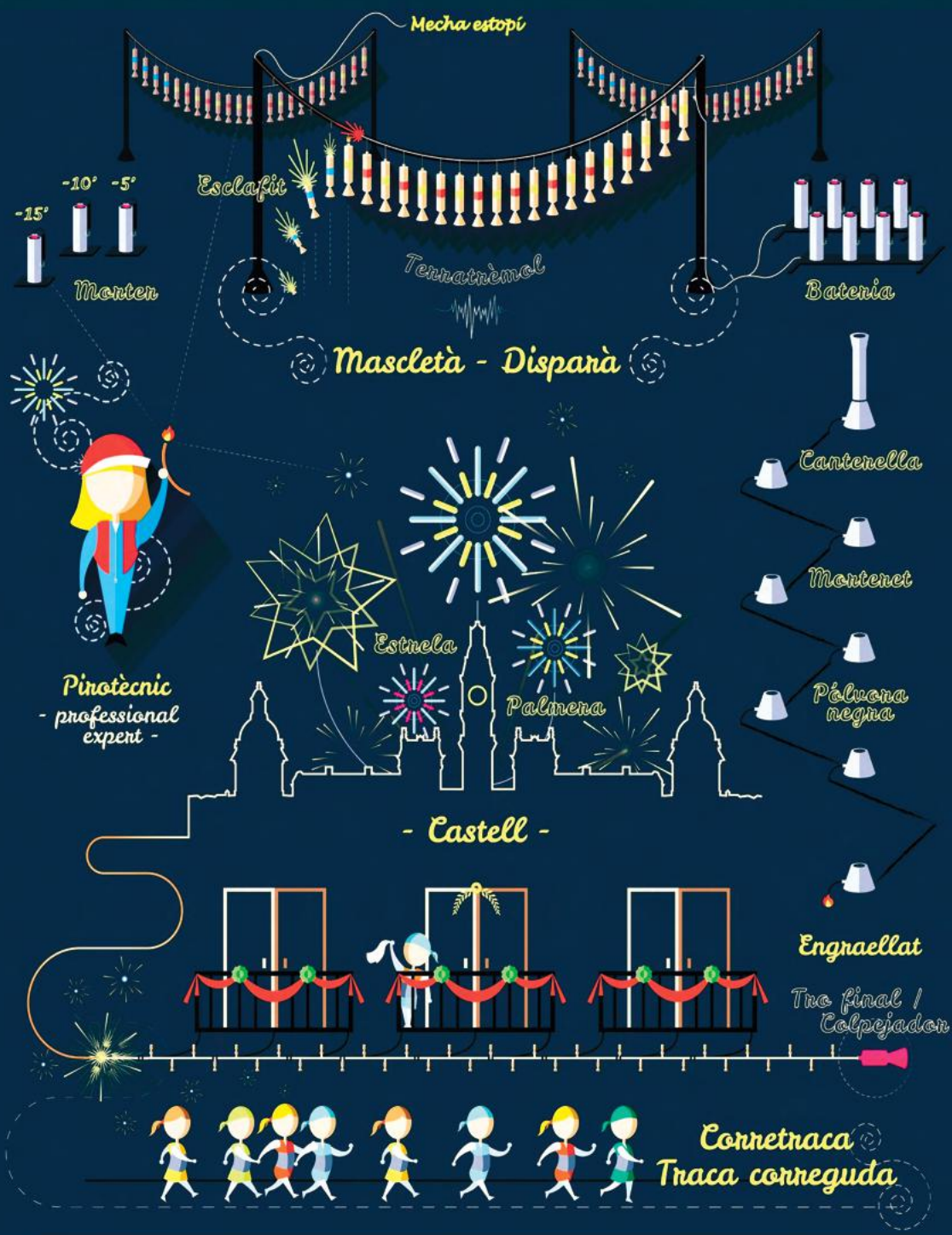
L'efecte del dispar del producte *traca valenciana* és molt específic i molt valorat per la seua contundència, creant un efecte grupal de successió de dispars en un fort final.

**Efectes coreogràfics o compositius:* són les realitzacions coreogràfiques com el de espigat creuant meteors o el de *tito real* o un *palmito* el del *trenet correccamins* o *fòc progressiu* en dispar digital successiu i inclús el d'un *gran sol* terrestre que se fa en una roda de coets. En estos casos, parlem de realitzacions coreogràfiques o escenogràfiques, encara que de forma coloquial diguen *efecte palmito*.

Una *caixa chinenca* o *mecanizada*, pot fer un efecte palmito disparant de forma successiva en moviments laterals d'anada i tornada i podria ser inclòs dins dels efectes grupals a on se crea un gran efecte teatral. No obstant se tracta d'una composició aèrea o d'un efecte coreogràfic conseguida a partir de la disposició específica dels tubos de llançament.

Manifestacions festives

Disseminat per Salva Sacre Policer
amb l'assessorament de Daniel Llobet i Ferrer
València, CIE VALÈNCIA

cre-u

INSTITUT DE DRETS
VALÈNCIA

IMPULS A LA
PROVINCIAL VALÈNCIA

EASD Escola d'Art i Superior
de Disseny de València

DL-V-60-2016

La pirotècnia recreativa:

S'entén per pirotècnia recreativa la que està dirigida a tot el públic i de la que se pot fer un us discrecional i que se ven en locals comercials en la corresponent autorisació. Una normativa que regula com han de ser els locals de venda pública de pirotècnia.

Queda com una imatge del passat els quioscs i tendes infantils a on la pirotècnia, sobre tot en determinades dates, se venia com un producte més sense control ni mides de seguretat especial.

Els fòcs artificials en València:

Els fòcs artificials podem classificar-los en tres grups:

*Fòcs diürns: *Mascletà*.

*Fòcs nocturns: *Castells*

*Fòcs participatius: *Despertaes, correffòcs i cordaes*.

La mascletà:

Són les dos de migdia, o de la vesprada. El sol brilla i milers de persones òmplin la plaça; pocs minuts de foc impregnats de tècnica i art. Una antiga costum convertida en espectàcul de masses. Vibra, olora, sona i ompli l'aire de fum, que s'assaborix en tots els sentits possibles.

El dia 1 de març de 2000, l'escriptor Antonio Gala assistí a la primera mascletà en la plaça de l'ajuntament de València i en acabar digué: que este acte era "*como un caos comfortable, el disparate mayor del mundo pero con ritmo. Un verdadero espectáculo de los sentidos*". Aixina fon arreplegat per Manuel Casaña Taroncher en el seu article, *La llum i el soroll*, que

se publicà al dia següent en el diari *Les Províncies* de València.

¿Qué és la mascletà?:

Segons el diccionari nos diu que és "una disparada sincronisada de molts masclets i carcasses que prepara un pirotècnic en la via pública en motius de les festes valencianes, pero si acodim a la seua

etimologia direm que ve de *mascle*, fent alusió a la dura sonora de l'espectàcul. Pero tècnicament és un espectàcul pirotècnic diürn eminentment sonor". Un espectàcul que busca un sentit rítmic i de potència creixent, culminant en una gran apoteosis en terra, un clímax ensordidor, seguit d'una atra certea en l'aire.

La mascletà és la demostració de que se

pot crear bella rítmica, en els artefactes pirotècnics, de tal forma que el ritme i la sonoritat siguen creixents. És l'únic espectàcul pirotècnic *genuïnament valencià*,

**La mascletà valenciana*, és un dispar pirotècnic típic de la Comunitat Valenciana que conforma una composició molt sorollosa i rítmica que es dispara en motius festius en places i carrers, normalment durant el dia. Rep la seua denominació dels masclets (petarts d'una gran potència sonora) lligats per mig d'una mecha conformant una línia o traca. Estes solen subjectar-se a mija altura penjades en cordes o elevats per mig de canons.

Les mascletaes tenen com a objectiu estimular el cos a través de les fortes tamborinades rítmiques dels masclets; alguns consideren estos sorolls música, si be no obliden la part visual. Lo que distingeix una mascletà és el ritme que deuen crear els masclets en explosionar, és fonamental que la força de les explosions vaja de menys a més, en final apoteòsic, sense això una mascletà no pot considerar-se com a tal.

****La mascletà moderna:***

La mascletà ha anat creixent i desenrollant-se fins a conformar l'espectàcul que aplega als nostres dies. Els fòcs diürns que se realisen en les Falles de València, les Fogueres en Alacant o les Gayates en Castelló, són dispars molt elaborats que segueixen un mateix patró general.

La mascletà consta de dos fases o blocs en quant a l'estructura de l'espectàcul.

**Inici:* que abarca des dels avisos fins als distints principis aèreus, passant per l'ignició inicial en traca o els possibles dispars digitalisats que s'eixecuten abans de presentar el *fòc d'espera* aèreu.

Segons les regles clàssiques, abans d'escomençar hi ha que efectuar el llançament separat de *tres trons d'avís*, carcasses d'efecte tro. En la plaça de l'Ajuntament de València, conta en la particularitat de que s'ha de rebre l'autorització verbal de la Fallera Major de València, que presidix tots els actes i que ha de pronunciar la frase: "*Senyor pirotècnic, pot escomençar la mascletà*". I solament havent-se complit este protocol, és quan el pirotècnic pren fòc a la disparada.

**Cos:* és el desenroll o mascletà de caràcter terrestre en acompanyament aèreu. És el gros de la mascletà mecanizada en terra. També en esta fase estan les *realizacions digitals* que van a continuació de l'inici aèreu.

Esta part central i més grossa de l'espectàcul, que conforma el seu cos, consta de varies *retencions* de fòc que el retarden per a que passe lentament. Alguns pirotècnics parlen, de forma genèrica, de *parts* o *seccions* i

antigament, a cada una d'estes retencions també se les nomenava *parades*.

L'espectàcul deu de presentar, en caràcter general tres aspectes obligatoris:

- 1.- Un desenroll ascendent en *cantitat de potència* denominat *in crescendo*.
- 2.- Vivia o *acceleració* de les dotacions segons alvança el dispar.
- 3.- Crear *ritmes interns* per a obtindre un fòc variat i interessant.

El cos terrestre de la mascletà és la part que més espai ocupa en la zona de fòcs.

És habitual que en esta part del desenroll o cos de la mascletà, conte en efectes aèreus que se presenten a modo d'acompanyament aèreu.

**Final o apoteosis:*

L'entrada o enllaç al terratrémol no és una part que el pirotècnic establixca físicament. És la sensació que se produïx al passar d'una fase a l'atra. Lo que nomenem final de la mascletà o apoteosis deu escomençar en una fase curta, que és l'entrada al terratrémol que servix d'arrancada suau a l'última fase d'este fòc diürn.

**El terratrémol:* al terratrémol se li coneix també com a *traca triple*. Encara que dure relativament poc, pot estar compost per u, dos o més canvis o temps, (intensitats, sensacions o escalons sonors) per lo que un terratrémol pot ser doble o triple si ha tengut dos o tres temps o canvis, a cada u més fort.

És la fase última o apoteòsica de la mascletà. S'inclou dins de la mascletà mecanizada, pero se diferencia del cos pel diferent montage, velocitat, intensitat i efecte.

**El bombardeig:* la pujada de la terra a l'aire és el moment d'unió entre el terratrémol i el bombardeig. En pirotècnia el bombardeig sempre és aèreu i el terratrémol sempre és terrestre. Se pot eixecutar de tres formes:

- 1.- Immediatament despuix del terratrémol, per lo que no deu cessar el sò en ningun moment, perque se pot considerar que s'ha fallat.
- 2.- Montant o solapant el bombardeig al terratrémol, que consistix en iniciar l'eixecució aèrea abans de que acabe el terratrémol.

3.- En pausa, o una espera en la pujada, entre el final del terratrèmol i l'inici del bombardeig. Esta última opció és molt arriscada, perquè si no se segueix l'orde o disseny del restant de la mascletà, pot parèixer que hi ha hagut algun fallo en la sincronia del fòc.

**La rúbrica, o final:* les mascletades són cada volta més artístiques i les rúbriques no tenen perquè existir però se presenten en un altíssim percentatge dels disparos. Però la gent la demana cada volta més com a final habitual, puix si no pareix que no ha acabat o que falta alguna cosa més.

Havent vist les fases d'una mascletà, vorem alguns aspectes generals que mereixen ser nomenats puix l'amplien i complementen donant una major comprensió a l'espectàcul.

És molt important dominar suficientment la perfecció tècnica per a poder jugar més lliurement en el llenguatge artístic. En el cas de la mascletà encara és més evident, per lo que una bona disparà deu de complir certs requisits d'estil com són:

**Inici* de principis aèreus de variats efectes, ben encaixats i dissenyats.

**Cos* de mascletà, bonico, replet, robust, compacte, creixent i sòlit.

**Acompanyament aèreu* sense estridències.

**Entrada* al terratrèmol, lenta, sense presses i dominant el fòc.

**Terratrèmol* que creix i engrossa de forma natural i controlada.

**Bombardeig* ben enllaçat en el terratrèmol previ, sense dilacions i en finals controlats.

**Rúbrica o final* prevista i coherent en els temps anteriors, ben unida al bombardeig. Les demés realitzacions com digitalitzacions o un altre tipus de coses deuen estar totalment integrats en l'espectàcul.

Complint tot açò, la mascletà tindrà la consideració pirotècnica d'obra mestra.

**L'Engraellat:*

La *engraellà* o *engraellat* és una manera de fer una mascletà que data de moltíssims anys en arrere, que bàsicament consistix en disparar d'una forma especial la traca clavada en terra: s'usa pólvora dins d'una

espècie de tubos metàlics i que provoca una sonoritat més forta que la de les mascletaes.

Era la forma tradicional de dispar que triomfava fins als primers anys del segle XX, quan en l'arribada del paper es passà a la que ara es coneix com la mascletà. Els centenars de canonets o masclets, canterelles i morterets que componen l'engraellat provoquen un sò en una intensitat tan espectacular que fa retronar totes les places a on es dispara.

Els castells:

Els castells de fòcs artificials és el dispar nocturn per excel·lència i l'espectàcul pirotècnic més universal. Pràcticament en tot lo món se disparen castells be en les festes tradicionals, en celebracions o en dies senyalats com la "nit de cap d'any".

Si volem adinsar-nos en el seu oríge, hi ha que buscar-lo en els antics espectàculs que se desenrollaven en Europa des del segle XV fins a mitan del segle XIX quan apareixen nous elements químics donant pas a la producció del color.

Fins eixe moment només existia un únic color paregut a l'àmbar i se construïen en una estructura de fusta denominada *màquina de fòc*, a on se posaven els distints elements pirotècnics. Representaven algun edifici conegut com torres, palaus, ponts, etc. denominant-se en moltes ocasions *castells*.

Coneguts també com a pirotècnia de pals, precisament per la seua estructura i s'utilisaven rodes giratòries o rodes de coets, molinets palmitos, bengales, etc.. Com a colofó o floquet una gran traca final terrestre de petarts, a diferència dels

actuais que ho fan en un *bombardeig de color* en l'aire.

Cal destacar que a pesar de l'internacionalitat actual de la pirotècnia valenciana, sempre hem tengut uns fòcs nocturns aèreus propis que foren exclusius fins a primeries del segle XX.

**El Castell tradicional valencià:* esta modalitat que dominà els fòcs nocturns des de mitan del segle XIX fins a primeries del segle XX se li coneixia com la *nuvolà*, que consistia en el dispar de carcasses que en eixa época se coneixien com a *cantarelles i eixides o voladors de tro*. Ademés, rodes, aspes, molinets i atres figures, se disparaven en places junt a les iglésies.

A partir d'eixe moment s'escomença a fabricar pirotècnia, copiant efectes d'empreses estrangeres principalment angleses i italianes. Fon en 1909, en motiu de l'Exposició Regional quan València introduïx el color en més profusió i a produir carcasses de palmera, coets en repetició i unes atres novetats en efectes.

**Els castells moderns*: per moltes dècades els castells valencians s'han basat en la combinació de coets voladors o eixides de diversos tamanyes colocades en llargues *barrades* o disposats en *ramellets*, també eren molt utilitzats els grans *coetons* que se carregaven en alguns efectes i inclús en paracaigudes. Este conjunt s'alternava en *carcasses cilíndriques* valencianes d'un únic efecte o les denominades de repetició d'estil valencià que s'obrin de dalt a baix i que mentres cauen produïxen explosions.

Una atra carcassa molt popular era la *carcassa cega* que estallava i no apareixia res fins que de repent sorgien els colors. A primeries de la dècada de 1970 s'introdueixen les tècniques de fabricació japonesa per a les boles o estrelles de color que resulten més homogènies i posterior montage en carcasses esfèriques, en uns resultats sorprenents.

Hi han dos tipus de carcasses esfèriques: la *peonia*, d'apertura esfèrica de les boles de color sense deixar traç i el *crisantem* que té l'apertura esfèrica de les boles de color que deixen un traç o estela en la seua trajectòria.

Un altre tipus de carcasses són les de tipus *aranya*, les de *cabellera* o les de *cometa*, totes estes se poden fragmentar en trossos més chicotets, rebent el nom d'efecte *mosaic*.

Tres són els elements que integren un castell modern:

*Efectes sonors variats, generalment llançats des de volcans, com les *zumbadores*, els *chiulets*, *sirenes* i *chicharres*.

**Rodes de pujada* simple, dobles i fins triple, encara que la procedència és molt antiga, actualment és molt apreciat.

**Carcasses de figures* o *geomètriques*, que tracen en l'aire a l'apertura figures planes. Generalment són anells i combinacions d'ells, però hi han més sofisticades que formen cors, espirals, estrelles i uns altres dibuixos.

**Carcasses de guirlandes*, que consistixen en l'aparició de garlandes de colors de llarga duració, que cauen lentament en u o alguns paracaigudes.

**Carcasses de caretes*, paregut a l'anterior però els efectes de color cauen de forma individual i girant lentament.

**Carcasses de tronc i palmera*, que consistixen en una carcassa que va deixant una gran estela en l'ascensió i la mateixa en l'apertura.

**Carcasses empalmades*, són varies carcasses en un mateix morter que ixen juntes i estallen de manera consecutiva o be simultàneament. En 1980 apareix un artífici que revoluciona els castells valencians. Se tracta de la

que suponen en moltes ocasions la caiguda de la canya o timó.

Un altre element fonamental en el modo de disparar els castells, fon l'utilització de sistemes elèctrics d'ignició, puix permeten realitzar grans enceses simultànies en punts molt distants i crear grans dissenys artístics. Eliminant al mateix temps riscos per als pirotècnics.

És en estos anys quan els pirotècnics valencians alcancen els majors triums i reconeiximents internacionals, per ser els seus fòcs molt apreciats en els concursos internacionals.

**Castells del tercer mileni*: És quan podem parlar que els disbars de castells se realisen per mig d'ordenador o consola digital, que permet el control sobre els temps d'eixecució absolutament, realisant seqüències o sèries de disbars impensables d'atra manera.

Se conseguixen efectes coreogràfics i òptics sorprenents. Al mateix temps se poden combinar els fòcs en rajos làser.

canela romana moderna, encara que existien antecedents en el vell bomber valencià. La generalisació de les caneles dugué a la pràctica desaparició de les eixides o voladors dels castells per la seua difícil sincronisació i el perill

efecte de gran bellea, consistent en un gran número de voladors llançats al mateix temps i que òbrin deixant una gran estela de perles blanques que allumenen per un moment la nit. Són tradicionals en la província d'Alacant,

destacant la d'Elig en honor a la Verge de l'Assunció en la nit del 13 d'agost i la d'Alacant en la nit de Sant Joan.

**Castells aquàtics:* esta modalitat consistix en el llançament d'unes carcasses especials a l'aigua que, estallen i produïxen els efectes sobre l'aigua. Estos dispars se poden realisar des de la vora de la mar o be des de barcaces o plataformes sobre l'aigua o inclús des d'alguna illa pròxima a la vora.

Generalment els castells que són disparats junt al mar solen tindre una secció de *fòc aquàtic* i el restant del castell és a modo convencional. Alguns dels efectes aquàtics més usuls són:

**Focs de colors canviants,* també en intermitències.

**Sortidors botadors,* que quan cauen a l'aigua al cert temps boten i giren sobre ella.

**Volcans,* sortidors i uns atres efectes que sorgixen directament de la superfície de l'aigua.

**Grans carcasses,* que explosionen sobre l'aigua creant efectes de tito real multicolor.

**Descàrregues de trons,* sobre l'aigua en llampades de titani.

**Piromusicals:* des de fa molt de temps s'ha intentat harmonisar el dispar de

fòcs artificials en l'eixecució de música. Recordem la partitura del compositor anglés del sigle XVII Haendel, "*Música para unos reales fuegos de artificio*". Pero les llimitacions tècniques fan difícil conseguir uns resultats. L'exactitut i regularitat dels artificis pirotècnics, junt als sistemes elèctrics d'ignició, i sobre tot els dispars digitalisats, han permés crear una simbiosis total entre música i fòc. Intervenien tant el bon gust del dissenyador dels fòcs i l'encert de triar els fragments musicals, els efectes apropiats per a cada moment i la seua eixecució pràctica. Un bon equip de sò és fonamental, com ho és la colocació respecte al públic degut a les diferents velocitats de transmissió del sò i de la llum.

Si hi ha una experiència única de veres, d'eixes que solament es poden viure en un lloc en el món, són els castells valencians que solen culminar les festes, un bon eixemple és l'esperada Nit del Fòc durant les Falles de València.

Els castells en València tenen alguna cosa especial: fan més soroll que els que es tiren en uns atres llocs. Un típic castell en València és llarc (més de 15 minuts), en molt de colorit, en innovacions i un final blanc i sorollós.

Manifestacions festives

Disseminat per Sabina Sastre-Pedraza
amb el patrocinament de Jaume Lluch-Rodríguez
Verdura CRE VALÈNCIA

cre-v

VALÈNCIA

IMPRIMAT A
PROVINCIAL DE VALÈNCIA

EASD Escola d'Art i Superior
de Disseny de València

DL-V-61-2016

La Despertà:

És el primer avís festiu del dia, imprescindible en el calendari lúdic-festiu valencià, que advertix a tot el veïnat l'inici de la festa.

Són elements pirotècnics, els trons que se disparen per a donar l'avís en clarejar el dia. Les traques tradicionals, els masclets i per supost el tro de bac, pero sobretot est últim és el que està intrínsecament unit al ritual festiu de la despertà.

**El Tro de Bac:* encara que existixen dubtes sobre les primeres senyes d'identitat de l'ancestral tro de bac i sobre quàn naix. La primera volta que se menciona est artifici és en la premsa en l'any 1903. Pero pareix ser que a partir del segon terç del segle és quan realment s'escomença a produir de forma considerable i generalisar-se el seu us.

Segons Vicente Caballer:

"És entre els anys 1930 i 1940, quan s'escomençà a conéixer les fòrmules de metal (alumini i sulfurs)) i clorats. Indústries algunes d'elles ya desaparegudes com Martínez de Benimàmet i Arnal de Paterna, escomençaren a dominar la fabricació del tro de bac, creant una marca de prestigi".

Per a la seua fabricació és menester partir d'una espècie de sopa composta de clorat potàssic, sofre i sulfur, a la que posteriorment se li afigen les pedriues, a ser possible en arestes que se deixarà secar a l'aire i a l'ombra, tenint en consideració que quan més lent resulte el secat molt més millor. Acabat este procés només queda confeccionar els paquetets de paper nugats o pegats.

La despertà, és una tradició casi perduda ací en Catarroja, i com el seu nom indica, és la tradició de despertar al veïnat fent el major soroll possible.

Els festers i festeres, els fallers i les falleres, (tant chiquets com adults) ho conseguixen en llançar petarts extremadament sorollosos cada matí

al clarejar el dia, mentres desfilen pels carrers. Açò fa que est event siga una de les tradicions valencianes més apreciades pels que participen en ella, i una de les més odiades per aquells que solament són testics i patidors d'esta.

Les Falles es coneixen per ser un festival sorollós i explosiu, i la despertà està ahí per a recordar-t'ho a mida que s'aveïnen els últims dies de la festivitat. De fet, l'objectiu de la despertà és anunciar que ha aplegat l'època de les Falles i per a mantindre viu l'esperit festiu.

La despertà se celebra entre el 16 i el 19 de març, els últims i més intensos dies de la festa de les Falles.

Esta tradició contribuïx a l'inagotable atmòsfera d'entusiasme i expectatives que impregna a la gran majoria de valencians durant les falles.

A primera hora del matí, degut a que l'aire de l'inici de la primavera és encara fresquet, les falleres i els fallers desfilen junts en un acte alegre. Les seues rialles conjuntes i l'entusiasme a mida que exploten els petarts són contagiosos. Normalment la tradició dicta, que en acabar este matiner acte, un bon chocolate calent i uns bunyols esperen als assistents en el casal.

La Cordà:

És la representació més personalisada del goig del fòc. Ací la pólvora té identitat pròpia. És la que dirigix el desenroll de l'espectàcul puix realisa al seu antoix el recorregut que el seu impuls li permet, és el que mana i decidix el seu recorregut, és l'actor d'una cerimònia creativa.

És com el colofó de la festa, la manifestació popular del fòc i el soroll portada al màxim exponent i protagonisada pel poble.

Segons Carlos Ponce Navarro:

"No existix event, espectàcul o ritual de pólvora a on se tinga que atendre, estar o viure en tanta passió com en la cordà. És l'event a on actualment té com a finalitat inundar els carrers de fòc, mentres els participants formen part d'este, es dir entren en el fòc.

La cordà és un fòc que procedix de la conjunció de múltiples rituals, costums populars i acontenyiments que donaren peu a l'evolució del gust per la pólvora. Passant la gent de ser simples espectadors a ser participants..."

Conseqüència de la tradició i de les innovacions que marca el pas del temps, podem considerar dos classes de cordà, la tradicional i l'espectàcul, sent la primera de participació massiva.

**La cordà plana:* és una corda que va d'un extrem del carrer a l'atre, formada per una mecha de la que penjen alternativament

coets mascles i femelles. La corda es situa a uns tres metres d'alçària a través d'un conjunt de pilons de ferro que s'instalen al mig del carrer. Per extensió, també se nomena cordà a la disparà o llançament de coets, generalment en un carrer o una plaça.

L'encesa de la cordà es fa a través d'una gran traca, que avança pel carrer paral·lel i que permet a tots anar situant-se en son lloc. Quan baix la corda només estan les persones autoritzades, la mecha s'encén des d'una punta i va al·lavançant, fent caure, durant el seu recorregut, els coets mascles i femelles que pengen. Els participants s'ajunten baix la corda i tracten d'agarrar al vol u dels coets que cauen. Una vegada s'ha caçat, el coet es deixa un moment en la mà, abans que esclate, i es llança oferint-lo ad algú. La corda dura uns vint minuts, durant els quals el carrer s'ompli de coets borrachos que esclaten sense control. Este és un moment màgic: centenars de persones en els braços oberts i demanant el fòc que cau de la corda, mentres, chiulen els coets i esclata la pólvora. Els que participen en este rito expliquen que a l'haver tant de fòc per tots els llocs no senten la necessitat de moure's. Ningú llança els coets en mala bava o contra els altres, sino que els coets són més be "oferits", llançats en amor i respecte.

**La coetà:* Quan la corda ha acabat, escomença la segona part del rito: la coetà. Una manifestació pirotècnica que consistix en anar i vindre, sense una direcció prefixada, de numerosos grups de jóvens llançant coets borrachos. Els tiradors (aixina els nomenen) que també van convenientment protegits, deambulen pels carrers en grups de fins a quatre persones i duen uns carros de fusta a on guarden els coets. Quan arriben a un encreuament de carrers o davant de la casa d'algun conegut encenen un montó de coets borrachos. Els carrers estan deserts, no hi ha espectadors a peu de

carrer, centenars de persones ho miren des dels balcons i finestres.

Els familiars i amics que veuen evolucionar als tiradors parlen en ells des de les finestres i balcons increpant-los i reptant-los, cantant una cançó pròpia de la festa. Els tiradors responen a les provocacions oferint un coet dedicat a una determinada persona o be fabricant montanyes i combinacions especials i espectaculars de coets, que fan esclatar en honor d'algú.

La coetà transcorre pels carrers sense límits ni recorreguts tancats (si no hi ha coetódrom) i dura tant com els seus participants disegen, a sovint fins que s'acaben les forces... i les municions.

***La cordà espectacular: PATERNA**

Si parlem de la *cordà espectacular*, obligatòriament hem de fer referència a *Paterna*.

A 6/7 quilòmetres del cap i casal la població de Paterna que per mèrits propis s'ha guanyat el títol honorífic de "*reina de les cordaes*".

És en esta localitat a on tots els anys, l'últim dumenge d'agost i en plenes festes patronals, se posa en escena la representació de l'inigualable espectàcul que supon contemplar còm durant escassos 20/25 minuts, uns centenars de tiradors disparen més de 55,000 coets de distintes parades, cada u d'ells, *coets*, *coetons*, *femelles* i *arrastradors*, formant un fastuós i increïble espai de llum, estrèpits i color que manté en punches a propis i estranys. Tenint en conte que cada *femelleta* genera a l'esclafir, nou coets, nos podem imaginar l'esclafit que se crea.

L'emplaçament tradicional és en un tram del carrer Major, artèria principal de la població en unes dimensions que oscilen entre uns cent metres de llongitud per nou d'amplària, que en eixa nit màgica s'han de protegir portes i finestres en escuts protectors de rets metàl·liques per a evitar possibles incidents,

quedant en les fronteres l'impronta d'esta misteriosa i màgica nit.

Resulta curiós la roba que han d'usar obligatòriament els voluntaris que com si foren valents gladiadors penetren en el peculiar coliseu del fòc. Un parell de pantalons com a mínim que s'introduïxen en les botes altes de cuir dur. Camises protegides també per cuiracs de cuir. Caixco metàl·lic, que cobrix el cap i el rostre. Al coll un mocador i en tots els llocs que convinga, tormells i monyiques ben protegits per a que resulte impenetrable el fòc i per últim ben regats d'aigua, per a evitar que uns instants més tart, lo que és una harmonia de carn i ossos, poguera convertir-se en una lamentable i imprevista antorcha humana.

a persones rellevants. Ostentà més de quaranta anys el càrrec de *coeter major de la cordà de Paterna*. Ademés de ser el màxim responsable del desenroll de la cordà, junt a la comissió tècnica i la col·laboració inestimable de l'Ajuntament, fon el protagonista de moltes iniciatives en torn a la festa de la pólvora. Fon l'iniciador del *monument al tirador de la cordà* que existix en u dels extrems del carrer Major, el qual s'inaugurà el 19 d'agost de 1999, realitzat per l'escultor *Francisco Navarro*. Igualment proposé i defensé la creació d'un *coetódromo-Gàbia*). Una instal·lació metàl·lica i tancada que facilita el dispar als més menuts, aixina com a les diverses penyes o colles que existixen en la població, podent gojar de la seua afició sense perill per als veïns que no suporten

Cal destacar en el món de la cordà la figura de *Pepin Damián Polo*:

Pepin, un paterner naixcut en 1929 fon distinguit en l'insígnia d'or del seu poble. Condecoració que l'Ajuntament concedeix

be el dispar de coets pels carrers.

En 1993, s'estrenà *l'himne a la cordà*, lletra de Pepin Damián i música de *Pablo Sánchez Torrella*. Algunes de les estrofes més representatives de l'himne diuen aixina:

*Fòc, fòc i fòc!
en l'últim dumenge d'agost
entre coets, femelletes i coetons,
els hòmens de Paterna
fan la millor cordà del món*

*Fòc, fòc i fòc!
és una nit d'emoció
que passa de pares a fills
de paterners a forasters,
per mantindre la tradició.*

*Pero també la participació de l'ajuntament
ha segut fonamental per a conseguir esta
continuitat”.*

Pepin cremà el seu últim coet el dia 6 d'octubre de 2020, deixà esta vida, pero el seu recort sempre estarà present en tots els habitants de Paterna a la que considerem “el breçol de la cordà”.

En un artículo publicat en motiu de les festes patronals de Paterna, *Pepin Damián*, afirmà:

“La cordà de Paterna, fon, és i serà un fòc de presència. Per a comprovar-ho hi ha que estar dins, participar i viure-la. És el major espectàcul de fòcs perquè la mecha s’ha mantengut encesa gràcies a l’esforç d’hòmens que s’organisaren en les clavaries del Santíssim Crist de la Fe i de Sant Vicent Ferrer i recuperaren esta tradició. Més tart, s’han anat organisant en penyes per a tots junts potenciar esta festa.

La traca:

És una tira de petarts que se compon de diferents masclets que estan units per una mecha i esclaten de manera successiva. La traca valenciana va nàixer en 1714 frut del castic que els Borbons infringiren a València per recolzar a la causa dels Àustries en la Batalla d'Almansa (Albacete, 25 d'abril de 1707). Apostar pel perdedor, Carles d'Àustria, no només va supondre perdre els drets forals. Fon en la ciutadella de València, seu del principal taller armer de la costa mediterrànea, a on s'armaren

als soldats de les tropes derrotades, Felip V ordenà desmantellar la fàbrica.

Sense voler, el Borbó donà peu, segons tenen investigat els síndics membres de l'Associació Cultural d'Amics de la Pólvora, al naixement de la traca.

Ocorregué aixina: mentres la maquinària del taller fon traslladada de València a Toledo, en València es procedí a la crema de les colobrines (armes de defensa personal) de la ciutadella. El fòc destruï la fusta, i els canons i els fusils foren comprats pels ferrers valencians per a fer ferradures de mula. No obstant, en la zona de Burjassot, d'a on procedien la major part dels operaris de la Ciutadella, el ferro mai va ser fos. Els canons de les colobrines, que els burjassoters cridaven tranques, foren utilitzats per a disparar pólvora, segons un antic rito del fòc. Els clavaven en terra i els

feen detonar. Per això, allà pel 1714, en Burjassot i les afores va nàixer l'orige de la traca valenciana (el nom provablement ve de tranca).

La pólvora festiva era traca; abans de 1914 només va haver fòc valencià, traca pura. I sempre es treballà, no com una ciència, sino com una religió, una manera de viure. Un ritual del fòc. Es pot parlar de pirotècnia a partir de 1917.

***Dimonis del fòc:**

Una cavalcada del Fòc, correffòcs o dimonis és una manifestació cultural popular valenciana, en la que un grup de persones disfressades de dimonis desfila pels carrers d'un municipi corrent, ballant i botant entre fòcs artificials.

Les diferents corrents teatrals i la voluntat de seguir en la cultura del fòc han fet que existixquen varis tipus de grups segons la seua proximitat a una corrent o una atra, normalment es denominen colles.

**Colles de fòc:* són aquells grups en una estructura homogénea, a on no hi ha categories jeràrquiques entre els seus integrants; si estan ahí és simplement per temes d'organització. Estos grups fan correffòcs i algun espectàcul pirotècnic; poden ser integrades per diables o vestits en indumentària de fòc (per eixemple: dragó, mula, etc.).

**Colles de diables:* són aquelles colles a on tenen com a mínim les figures de Llucifer i Diable. Estos grups, además de fer correfòcs, inclouen en les seues actuacions breus balls dels dimonis.

**Colles d'espectàculs:* Les podem trobar dins d'algun dels diferents tipus de grups. Estos monten espectàculs i performances a on el foc és el protagonista. Els vestits actualment són de cotó, pell

o teles ignífugues. Durant les dècades de 1970 i 1980 estos eren simples sacs pintats en unes banyes en lo alt, més cap al 1990 i inicis del segle XXI s'han creat alguns grups sense banyes (més típics de colles de foc).

**La passejà:*

Passejà és una manifestació festiva organitzada, en participació ciutadana, en la que els participants actius poden utilitzar en subjecció eixides, borrachos, fonts o "carretilles", impedit el seu moviment en mijos manuals de subjecció (tenalla o similars), desfilant en processó a lo llarg d'un recorregut prèviament establert i acompanyant generalment a les imàgens religioses en els seus trasllats.

Passejà, baixà, pujà, passacarrer... estos i segurament molts noms més, en funció del poble a on tinga lloc la festa. Esta modalitat, a pesar de tindre molts noms, té alguna cosa en comú, és la modalitat més religiosa, que normalment, és una processó en honor als patrons del

poble. Lo primer que deu observar tant l'organizador com els participants, és que la persona que tira les eixides mai deuen dur el caixó de les eixides, per un tema de seguretat.

La persona que porta el caixó de les eixides, deu sempre situar-se entre la persona que tira les eixides i les cases del recorregut, de manera que siga lo més difícil de que entre una purna en l'interior del caixó.

L'eixida s'ha de dur en la posició més vertical possible de manera que les purnes que ixen de l'eixida no afecte a les persones d'enfront ni al tirador que va per darrere, cal guardar una distància prudent entre tiradors, una per seguretat i una atra per vistositat d'esta festa.

*Mascletaes, despertaes, traques corregudes, castells; sempre que parlem d'estos espectàculs pirotècnics pensem en festes populars, patronals o be en la Magdalena de Castelló, les Falles de València o les Fogueres d'Alacant, pero no hem d'oblidar que la part sur de València i la província d'Alacant celebren cada any les seues festes en la representació de "Moros i Cristians" una festa molt arraijada, a on la pólvora també és la gran protagonista.

***Moros i Cristians, el "Alardo":**

L'us tradicional de la pólvora com a element festiu és una de les característiques dels territoris de l'antic regne de València, que ha desembocat en molts llocs, en el pas dels sigles, en les Festes de Moros i Cristians, a on la pólvora servix per a festejar esta guerra incruenta i purament commemorativa.

L'Alardo és, en les festes de Moros i Cristians, el simulacre de combat entre moros i cristians, en forma de disparada d'arcabussos entre els membres d'abdós bandos.

En l'Alardo, se succeïxen la lluita dialèctica a través de les Embaixades i la lluita incruenta en l'arcabús tronador, sumergint a la ciutat en festes en un frenesí de pólvora i estrèpit.

Abdós bandos, moro i cristià, s'alternen en la presa i reconquesta del castell, mentres, la ciutat va omplint-se en el fum de la pólvora i l'olor tan peculiar que emana dels arcabussos disparats.

En la primera batalla de l'Alardo els cristians reculen cap al castell, i en la segona, ho fan els moros. En la primera guanyen els moros i en la segona, són els cristians els que conquisten el castell. Els arcabussos o trabucs, són armes de

fòc portàtils de canó curt i amples boques acampanades, es carreguen en pólvora per la campana, s'afeg un fulminant i es dispara cap amunt.

**Totes estes manifestacions festives a on l'element principal és la pólvora, necessiten d'una sèrie de mides de seguretat pero sobretot en referència als petarts que són manejats pels menors d'edat.*

****Menors d'edat i els petarts:***

Una de les grans diversions dels chiquets i adolescents en Falles són els petarts. Els escolars valencians reben formació sobre

l'us responsable de petarts i material pirotècnic, pero, com a pares i cuidadors devem saber que l'us de pirotècnia pot provocar lesions greus que en un instant canvien la qualitat de vida.

Devem extremar les precaucions en els chiquets i adolescents ya que ells freqüentment solen sofrir estes lesions causades per eixides o petarts en manipular-los o en ser espectadors. Conèixer i minorar els riscos per pirotècnia permet gojar millor de les Festes.

Encara que tots els sabem... Alguns consells:

*Els menors de 8 anys tenen prohibit l'ús de material pirotècnic.

*Només adquirir pirotècnia autorisada.

*No guardar articles de pirotècnia en bojaques o llocs en els que puguen vore's exposats al calor o roçadures.

*Manipular la pirotècnia seguint les instruccions del fabricant, encenent-la en terra, mai en les mans.

*Només manipular pirotècnia en llocs oberts i amplis.

*No introduir pirotècnia en cap tipus de botella, pot o recipient.

*No apuntar ni llançar cap tipus d'element de pirotècnia a persones o animals.

*No tirar elements pirotècnics d'explosió baix dels vehicles o introduir en albellons i papereres.

*No tocar fòcs artificials sense explotar.

*En cas de cremada aplicar aigua fresca (mai cremes ni ungüents) envoltant la cremada en un panys net, i acudir a un centre de salut.

*Recorda: els elements de pirotècnia, no deuen considerar-se com a joguets.

*Molt de coneixement i precaució.

! I a gojar de la Festa !.

***Tallers pirotècnics:**

La pirotècnia és un ofici antic i molt arraïlat en terres valencianes, que en general, passa de generació en generació fent d'este un ofici i una passió que no és apte per a totes les persones.

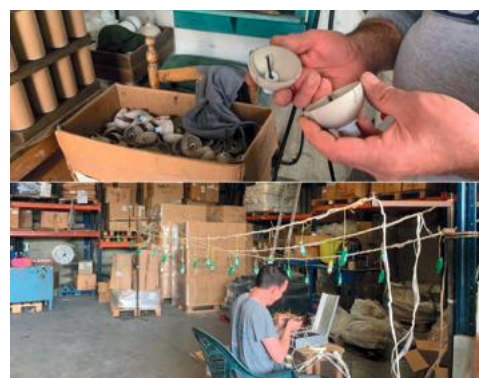
Les fàbriques i almagasens pirotècnics en la Comunitat Valenciana es situen pel seu perill en mig de la naturalesa, unes rodejades de camps de tarongers, i unes atres rodejades de vegetació de muntanya.

Uns llocs i recints a on els treballadors es dediquen a la fabricació i muntatge dels artefactes pirotècnics més tradicionals i moderns. Des de mascletas totalment digitalitzades, fins a la fabricació de les boles de pólvora necessàries per a crear grans petarts, tot passant per les mans més artesanals de la fàbrica.

El primer pas per a la creació dels artefactes pirotècnics és la fabricació de la pólvora, en una màquina rotatòria, de forma manual, un treballador crea, una per una, les menudes boles de pólvora.

En estos recints existixen grans almagasens d'artefactes pirotècnics per a la seua distribució i utilització en espectacles.

Les mides de seguretat són extremes en els tallers pirotècnics degut al perill dels materials manipulats. Els diferents processos de fabricació estan separats en casetes individuals i mantenint entre elles les degudes distàncies.

***Principals artesans pirotècnics valencians:**

Parlar dels pirotècnics valencians és sinònim de tradició, esforç, qualitat i èxit. Nos podem sentir orgullosos de tots puix el nom i prestigi de molts d'ells han alcançat nivells insospitats. És difícil nomenar-los a tots, per lo que hem fet una chicoteta selecció, sense menyspreu dels demés:

**Antonio Caballer:* fundada en 1877, dirigida i gestionada per *Miguel Zamorano Caballer* de Moncada. Empresa en un palmarés important, en actuacions en el territori nacional, pero també internacional en països com Rússia, Àfrica, Mèxic, França i Canadà.

**Arnal:* fundada sobre el 1940, per *Antonio Arnal Casans*, en Moncada, un gran professional d'important i mereixcuda categoria, que conseguí estar en la roda dels cinc grans que realisen els castells i les mascletades dels últims dies de falles. L'actual propietari és *Juan Vicente Jurado Soriano*.

**Arco Iris:* Fundada en 1997 per *Vicente Cervera Domingo* i *Gaspar Guaita López* i actuals propietaris de Real de Montroy, que debutaren en la plaça de l'Ajuntament de València el 6 de març de 1998.

**Benlloch:* fundada en 2003 en Chelva, baix la direcció de *José Benlloch Luz*, en un important bagage professional. Inicià la seua actuació en la plaça de l'ajuntament el 4 de març de 2004.

**Borredà:* fundada en 1954 en Rafelcofer pels germans *Salvador, Vicente i Elisa Borredà Escrivà*, té un meritori prestigi en la fabricació de carcasses de distints tipus.

**Caballer:* fundada en Lliria en 1880 per *Vicente Caballer Calatayud*. En l'actualitat és dirigida per la tercera generació per *Vicente Caballer Ramirez* en col·laboració dels seus quatre fills: *Vicente, Mariam, Begoña i Verónica Caballer Barat*. És una de les empreses de major prestigi tant en l'àmbit nacional com en l'internacional.

**Crespo:* fundada en 1947 en Alzira, pel yayo de l'actual propietari *Vicente Rodriguez Peris* que des de 1979 està al front d'ella i junt ad ell son fill *Vicente Rodriguez Cuenca*. Disparà per primera volta en la plaça de l'ajuntament el 6 de març de 1990.

**Esteve:* fundada en 1991 en Vilamarchant, és propietat de *Josefina Zamorano Caballer*. A partir de 2008 la firma treballa com a *Caballer FX*. Coneguda en tot el territori nacional i també en l'estranger.

**El Portugués:* fundada en 1982 per *José López Jacinta*, natural de Bonrepòs. Continua la seua llabor son fill *Enrique López Chinillach*, des de Vilamarchant, a on és considerada una de les empreses més arraiades en el panorama valencià de la pólvora.

**Europlá:* fundada en 1997 en Bèlgida per *Salvador Armengol Casañ* i *Francisco Martínez Gomis*, Disparà per primera volta en la plaça de l'ajuntament el 6 de març de 2002. Dispon de delegació en Aràbia Saudí i el Golfo Pèrsic. Dispon d'un equip tècnic que ha evolucionat molt en lo referent a efectes digitals i en el disseny de piromusicals.

**Hermanos Caballer:* fundada en 2001 en Almenara, està dirigida per *José Vicente* i *Jorge Caballer Villacañas*, que contenen en l'ineestimable assessorament de son pare *José Luís Caballer Ramírez*, germà de *Vicente Caballer* i anterior copropietari, junt als seus germans *Vicente*, *Rafael* i *Carlos de Pirotecnia Caballer, S.A.* Primer dispar en l'ajuntament de València el 3 de març de 2004 i des d'eixe moment una gran trajectòria.

**Gori:* fundada en 1960 en Mislata, dirigida per *Gregorio Juan Moreno*, conegut com "*El Gori*" que se despedí el 4 de març de 2013 de les mascletaes de la plaça de l'ajuntament despuix de 50 anys de professió, assentant càtedra en una sublime mascletà encesa a la manera tradicional per ell mateixa i com a colofó d'una llarga trajectòria pirotècnica.

**Martí*: fundada en 1868 en Burriana per *José Martí Usó*, en l'actualitat és la seua tataraneta *Reyes Martí Miró*, una pirotècnica i dissenyadora d'espectàculs pirotècnics la que porta la direcció, en la col·laboració de son marit *Bernardo Granados*. Cal destacar que molts anys és ella l'encarregada de disparar en la plaça de l'ajuntament el dia 8 de març (el dia de la dona).

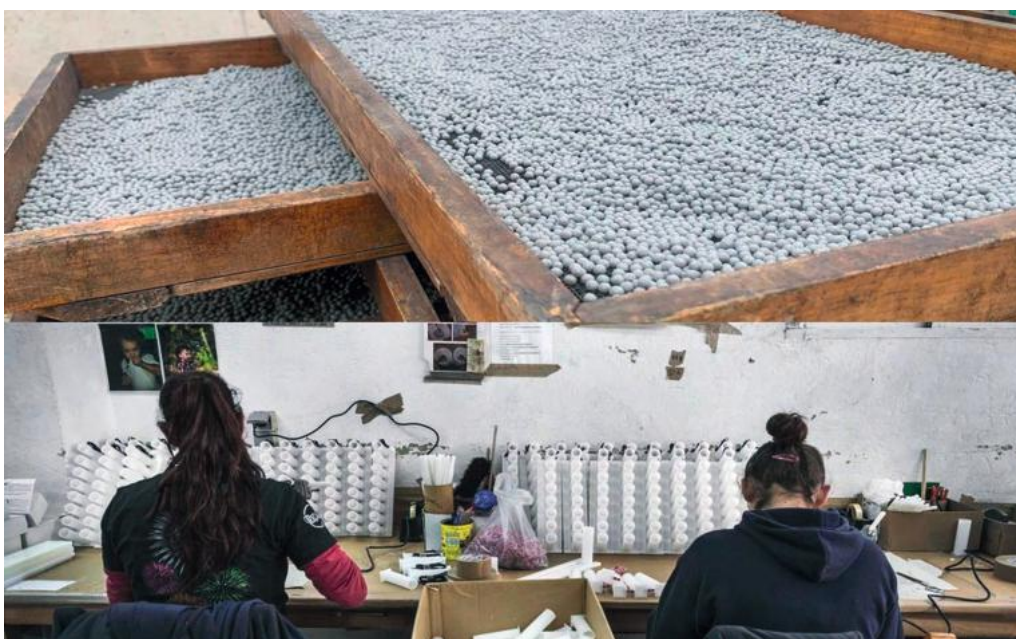
**Peñarroja*: fundada en 1895 en La Vall d'Uxó, que inicià el besyayo de *José Vicente Nebot Peñarroja*, actual director i que l'heretà de sa mare *Vicenta Peñarroja Fas*, "la coetera de la Vall", la primera dona que disparà en la plaça de l'ajuntament de València.

**Zamorano Caballer*: fundada en la dècada de 1960 en Alzira, pel propietari i director *Miguel Zamorano Caballer*. Se tracta d'una de les empreses més

populars i reconegudes dins del món de la pólvora. Ha disparat en la major part de les capitals espanyoles i en casi tots els continents.

**Quiles*: fundada en 1995, fundada per *Filiberto Quiles Noguerols*, en Torís i que passà a ser propietat de *Vicente Caballer Ramírez*. Escomença la seua presència en la plaça de l'ajuntament el 3 de març de 2003. Actualment forma part del grup *Cavaller, S.A.*

**Ricardo Caballer*: fundada en 1881 en Olocau, passant les generacions gestionant-la en qualitat de director-gerent *Ricardo Caballer Estellés*, continuant en esta responsabilitat son fill *Ricardo Caballer Cardo*. Empresa reconeguda per la seua qualitat i triomfs obesos tant en el nostre país com en tot lo món. El 17 de març de 2005 en la mascletà de falles tingué a dos espectadors especials puix

assistiren els Reis d'Espanya. En 2007 inaugurà els XV Jocs Panamericans-Rio de Janeiro en l'estadi de Maracanà, Canadà, Madeira, Olimpíades d'Austràlia, Copa Amèrica en Newport, etc.

**Turís:* fundada en 1984 en Turís, està gestionada pels seus propietaris *Vicente Cervera Domingo i Gaspar Guaita López*. Disparà per primera volta en la plaça de l'ajuntament el 5 de març de 1992. Ha desenrollat una carrera professional i artística espectacular posicionant-se entre les grans del sector. Obté premis en territori nacional i internacional.

**Zarzoso:* fundada en 1930 en Altura, en el nom de *Pirotècnia Altura*, dirigida durant molts anys per *Antonio Zarzoso Navarrete*, fins que passa la direcció a u dels seus fills *Paulino Zarzoso Lara*. Actuà per primera volta en la plaça de l'ajuntament el dia 1 de març de 1992. és una empresa que mai defrauda.

**Valenciana:* fundada en 1963 dirigida per *José Manuel Crespo Vidal*, en només 17 anys d'edat per la fallida repentina de son pare *Manuel Crespo Ortells*, en 1992.

Se formà en Vicente Caballer. "El chiquet" com li dien carinyosament els companys de professió, ha creixcut en experiència i professionalitat, conseguint ser considerat u dels més destacats i valorats de la nostra pirotècnia. Participant per primera volta en la plaça de l'ajuntament el 2 de març de 1990 i en 1996 contà en la presència dels Reis d'Espanya.

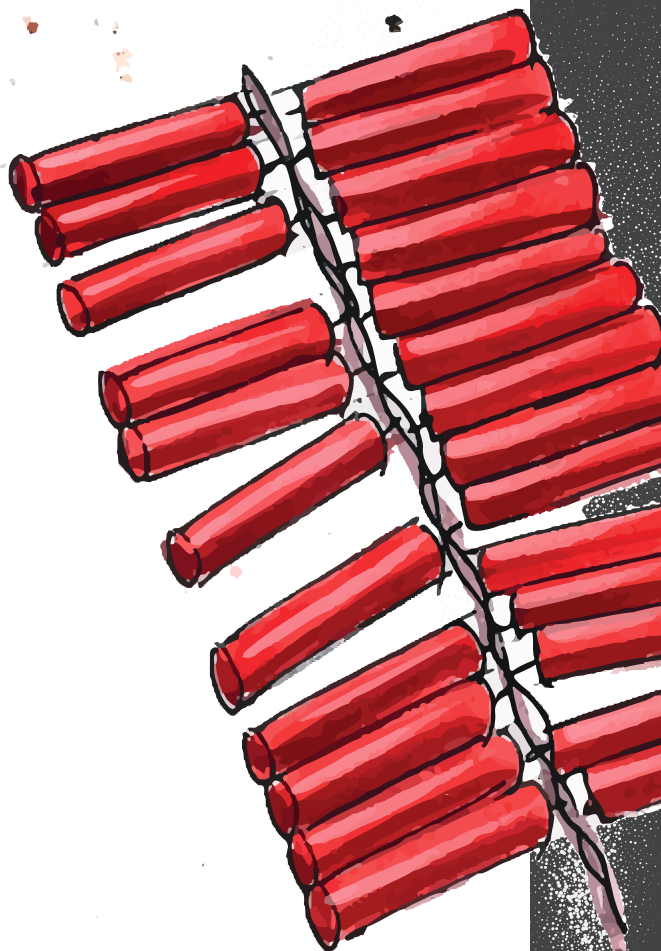

Fins ací el nostre treball sobre la pólvora que hem donat per conclòs, sabedors que queden en el tinter molts aspectes sobre eixe apassionant món, pero que dedicar-li tot el temps que mereix, donaria per a fer com a mínim un parell de llibrets més.

Vullc reflexar una opinió personal respecte ad ella puix cada volta que assistixc a un espectàcul pirotècnic, be siga cordà, despertà, castell, pero sobretot en una mascletà, en acabar, además d'emocionar-me, sent una gran alegria perque pense que mentres la major part de l'humanitat utilisa la pólvora per a matar i destruir, ...

¡quàn grans som els valencians que de la pólvora sabem fer una gran festa!.

Ampar Orellano

Consultes:

Distintes pàgines webs.

Wikipedia.

Pirotècnia en València.

Pirotècnia: química i seguritat.

Històries de la traca.

Artícles de Nicolàs Magán

Apunts de Griselda Montero

TERTÚLIA A LO VIU

Per Ampar Orellano

El fatídic 29 d'octubre posà pates amunt tot el calendari previst per als actes programats de la nostra comissió, i el primer en la llista fon: "La Tertúlia" que com sempre la celebràvem dins del mes de novembre i enguany ni els ànims ni les nostres cases i pertinences estaven en condicions per a realitzar-la.

No obstant en els últims dies de novembre nos reunírem la delegació de cultura decidint que les nostres falleres majors i presidents mereixien de tot el nostre esforç per a que en la mida de lo possible l'activitat fallera anara a poc a poc recuperant-se, per lo que consideràrem que si el llibret de la falla volíem que vera la llum, indiscutiblement la tertúlia que forma una part important dins d'ell, l'havíem de celebrar, considerant que el diumenge 22 de decembre era una bona data, per lo que representa, el sorteig de la loteria de Nadal.

Havíem anulat la data anteriorment prevista i sense saber si se podria fer perque algunes de les persones a les que havíem convidat ya havien adquirit uns atres compromisos i no podien vindre. No passà igual en

les persones de Paterna que ya teníem aparaulades, i fon el nostre amic Aureli l'encarregat d'avisar-los del canvi de dia i de lo molt que nos alegràriem de tindre'ls com a contertulians.

Aixina que aplegat el diumenge 22 i sense saber si nos anàvem a fer rics o seguir com estàvem, nos reunírem en la casa de Pepe i Ampar, que tenen prop del port de Catarroja i que ya considerem com al lloc oficial de dites reunions, per a rebre als nostres convidats: Aureli, Jorge i Daniel, els tres Paterners, i vinculats al món de la pólvora.

Seguint la nostra trayectòria, nos assentem a la taula per a paladejar un saborós "arròs en perol", que tan bo li ix sempre al nostre faller i cuiner Paco Alabau. Uns dolcets que acompanyen al cafenet i una copa de cava per a brindar per les nostres falleres i el futur de la nostra comissió, nos predispon per a escomençar la tertúlia, que enguany centrarem en "la cordà" de Paterna, puix com hem dit adés els tres són paterners, i faran l'honor a la pólvora.

**Aureli López i Muñoz, ha segut agent comercial colegiat de professió. Ademés, professor de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat en les modalitats presencial i per correspondència. Fundador, President i President d'honor de l'Aellva i Vicepresident de l'Ateneu Cultural Paterna. Un apassionat de la pilota valenciana que du avant dos programes; ràdio 107.7 i TV Superdeportes, abdós relacionats en este deport autòcton valencià. Acadèmic Corresponent per Paterna i forma part de la Secció de Llengua de la RACV.*

**Jorge Ochando Cantero, és ingenier tècnic agrícola, especialisat en Compliance Públic, per l'Universitat Politècnica de València, ha segut regidor de l'ajuntament*

de Paterna i forma part de la directiva de interpenyes de Paterna.

**Daniel Ochando Calderón, és fill de Jorge, i ha heretat la passió per la pólvora de son pare; és tirador de cordaes infantils i juvenils des de la seua creació.*

Be, fetes les oportunes presentacions llancem a l'aire la següent pregunta:

¿De qué anem a parlar?, per supost de la pólvora, pero en esta ocasió l'anem a canalisar centrant-nos en les cordaes de Paterna.

Pepe: ¿Quina força té la pólvora que nos ajuda a descarregar l'adrenalina?

Jorge: Exacte, la pólvora és adrenalina, pero per als valencians és molt més especial.

Quan sents la pólvora no solament és un “pum, pum”. “un esclafit”. Estàs sentint tota una cultura, estàs sentint tot lo que has vixcut des de chicotet. Només hi ha que parar-se a pensar quan vas a una boda fòra del nostre territori, en vore eixir als nòvios de l'iglésia, com a molt sonen uns aplaudiments, que per als valencians se queden curts si no tirem una traca. Falta el component màgic de la pólvora.

Pero si estàs en la teua terra, davant d'un coet, dona igual quí estiga en la cordà, ni quí encenga el coet, puix una volta encés s'igualen tots. Antigament encenia qui més diners tenia, porque eren cars i no tots podien accedir ad ells.

Pepe: Ací no se concep res que no acabe en la disparà d'una traca. Yo recorde que anàrem a Madrit al bateig d'un renebot i a l'eixida de l'iglésia, com Deu mana tiràrem una traca porque la majoria dels convidats érem valencians, pero els de Madrit s'assustaren i un poc més i venen els policies per si era algun atentat.

Jorge: Té tal component cultural i d'homenage que estic segur que en estos dies difícils que estem travessant, en falles hi haurà una mascletà i un castell en honor a la gent que ha mort o ho ha perdut tot en la Dana. De fet hi ha un moviment que ya s'està menejant per a fer “una cordà per la dana”.

Pepe: ¿quina postura teniu davant d'un coet?

Jorge: Davant d'un coet som tots iguals; el coet no decidix si a tu te crema o no. Si t'agarra lo mateix té que sigues l'alcalde o el president. Antigament solien dir que, només agarra a qui té mala ombra. Pero en realitat el coet sol agarrar al que més por té, pero als que estan de ple els protegix. És una màgia que t'atrapa i que transmetem de pares a fills.

Recorde el bateig de fòc de Daniel, la primera volta que

entrava, i és un orgull portar-lo de la mà, (casi plore). Tinc una foto d'eixe moment que me l'estime molt. Li doní el primer coet i les seues paraules foren: "como mola, como mola, el año que viene más".

Ampar: Ser el breçol de les cordaes té un significat, i és que haveu sabut transmetre de pares a fills eixe sentiment que seguix latent. Cosa que en Catarroja no ha passat. Quan nosatros érem jóvens se fea una cordà espectacular la vespra de Sant Pere, patró del barri de les Barraques. En els carrers de Juan Perras i Miguel Martí se passava la corda de la que penjava la caixa de coets i estaven tota la nit disparant.

Jorge: L'any 2000 marcà un abans i un despuix. La cordà

se pergué com la coneixíem. Escomençaren a fer-les dins de gàbies i a delimitar-les. Yo no he vixcut unes festes en Paterna ni celebracions sense tirar un coet.

El dia del Crist féem paella i ma yaya fea puchero en lloc de paella, porque esta se fea en llenya que encenien en canyes, puix quan els coets tenien canya sempre ne quedava algú sense explotar i si agarraven eixa canya al rebentar se bolcava el caldo de la paella.

Ma yaya me contava que no podia anar a la cordà porque a les dònnes no les deixaven posar-se pantalons; ella la vea des del cantó assentada en una engrunsadora i tapada en un capot militar, jaguantava tots els coets que li tiraven!.

Ampar: Mira si és important la pólvora en la vida dels

valencians, que no a soles és per a celebrar una festa, el patró, un bateig, una comunió o bodes, sino que además i nosatros per desgràcia ya ne portem unes quantes traques disparades a l'eixir de l'iglèsia l'ataüt en les despulles d'un faller de la nostra comissió que ha deixat un vestigi important per la seua calitat humana, festiva i fallera. ¿I quina millor forma de despedir-los que en llàgrimes en els ulls cremar-li l'última traca?. I és que forma part del nostre ADN, puix si no és aixina no s'entén eixa forma de despedir-los.

Jorge: La traca valenciana és totalment distinta, ve dels antics engrallats, té una sonoritat distinta, fa un soroll diferent, se fea en canterelles i pólvora negra, que és diferent.

Ampar: És cert que hi hagué un abans i un despuix en aparéixer la pólvora negra.

Jorge: Exacte, i además la pólvora valenciana és participativa, no contemplativa. Despertà, cordà, coetà, correfòcs...ahí participen tots, i vosatros els fallers ho sabeu millor que ningú. Unix a generacions de pares, fills i nets, participant junts. Abans hi havia més component musical acompanyant a la pólvora i actualment esta, li ha guanyat la partida, puix en totes estes manifestacions només apareix la pólvora. I és que quan tires un masclet porta darrere una simbologia de molts anys, és

reunió particular. Yo recorde que en una colla en la que anava a caçar, la major part d'Alcàsser, en parar a dinar, solien tirar coets borrachos dins de la caseta, per baix de la taula sense deixar-nos dinar, i per a demostrar-los que als demás també nos agradaven els coets i aprofitant que estava ell només dins, li tirí un grapat de coets dins i tanquí la porta. Ni que dir que des d'eixe moment dinàrem tranquils.

Jorge: ¿Sabeu d'a ón venen les cordaes?. Hi ha una colla que se diu cercavalència, de recuperacions extraordinàries de València i entre eixes recuperacions nos diuen

la llum fòra, perque no tots tenien llum, i esta venia del ciri Pasqual de la Catedral. Eixa simbologia se reflexa en les cordaes quan agarren el coet per a oferir-li el fòc ad algú. Si haveu tengut oportunitat de contemplar els frescs de la catedral, són els que se pintaren despuix de que l'altar major se cremara en una de les celebracions de Pentecostés.

Ampar: Per eixe motiu la tragueren al carrer, a conseqüència de que se cremara per la cordà que se fea per dins en 1469. Fon en el pontificat del papa Rodrigo Lanzol i de Borja, en el nom d'Aleixandre VI,

la passió per la pólvora que segueix transmetent-se d'una generació a una atra.

Pepe: és de veres que la passió per la pólvora segueix festes, falles, celebracions, sino que apareix en qualsevol

que l'orige és religiós. El coet apareix en la celebració de pentecostés dins de la Catedral de València, en l'acte de la colometa representant la vinguda de la llum als apòstols. S'agarrava el coet i se trea

quan les pintures originals de Miquel Alcanyís se cremaren, encarregant-se noves pintures a Paolo de San Leocadio i Francesco Pagano, que més tart vora el 1674 foren tapades per una ornamentació barroca,

fins a 2004 quan per casualitat aparegueren baix la volta unes pintures de gran bellea del segle XV.

Jorge: En Paterna, ademés de la cordà, el passacarrer major que se fa unes horetes abans de la cordà, en l'últim dumenge d'agost, té una particularitat: a diferència dels atres pobles que solen portar al sant o davant o darrere, el deixem dins i és la gent la que va al mig del passacarrer entre el fòc; són els beneïts, porque els coets els cauen damunt i ells no ne tiren.

Pepe: explica-nos la part organisativa que teniu en Paterna. Perque yo recorde que en 1973 quan vaig ser clavari del Santíssim Crist de la Pietat, que és el nom del Crist de Catarroja, per a fer la despertà, li demaní al pirotècnic dos canonets per a disparar 22 carcasses, una en cada cantó d'a on vivia cada clavari. No volia porque era perillós, pero li expliquí que prepararia unes bases de fusta en pes que serien el suport per a que el canonet no bolcara i se produïra una desgràcia. Açò no se tingué en conte en l'any 1999 i lamentablement la tragèdia ocorregué el dia 18 de setembre a mitat de les

festes al Crist. Un mort, prou ferits, alguns greus i moltes cases afectades, foren la conseqüència de l'inexperiència i falta de control, que marcaren una fita en les despertaes del nostre poble.

Jorge: ¿Cóm ho havem fet?, donant formació i educació en els cursos de l'escoleta del fòc.

Daniel: És una formació que se requerix per a participar en el fòc. Des dels huit anys que pots entrar en les cordaes, és necessari tindre els cursos fets, la querubí, l'infantil i la juvenil i quan complixes els 18 anys, reprene la teua formació, pero la d'adults, per a poder entrar en la cordà major.

Jorge: molta formació i en 8 anys han d'entrar acompanyats

d'un adult. Des dels 10 als 14 anys entren a soles i són ells els que trauen la pólvora.

Ampar esteu dient moltes voltes "entren", "entres", pero per als que no ho sabem, ¿A ón entres?

Daniel: entrem a una gàbia-coetòdrom que està prop de la Torre de Paterna, que té poc més o manco uns 90 metros de llargària, a on se reunixen tots els tiradors en els caixons, previs els controls pertinents per a saber que has rebut la formació corresponent i si t'has apuntat pots entrar i escomençar.

Ampar: Cada volta que aneu a participar, ¿haveu de demostrar que teniu la corresponent formació?

Jorge: Si vas a fer us dels artificis pirotècnics, has de presentar el carnet CRE, necessari per a les mascletaes i despertaes, que demostra que t'has format. Açò t'avisa del perill i si te cremes no reclames a l'organizador porque serà responsabilitat teua. Tirem més d'una tonellada de pólvora que no és fulminant sino que té eixides i lo que més pesa en un coet és el tro que multiplica el pes de la massa pirotècnica per dos o per tres. En resum:

“qui no vullga pols, que no vaja a l'era”.

Pepe: ¿Majoritàriament tireu en eixides i el tro no el gas-teu?.

Jorge: Sempre tirem en tro, tant en la cordà com en el passacarrer perquè el tro t'avisa de que el coet s'ha acabat, obris la tenalla i prou, pero si no hi ha tro, no tot lo món sap quan acaba i se'n troben molts per terra sense acabar.

Tingau en conte que en la cordà estem parlant de 2,500 coets per minut, en més de trescentes persones tirant. En l'actualitat hi han 35 llocs de tres caixons cada u, més els caixons del mig que van més carregats en femelletes i coetons que són més potents. Són més de 300 persones coordinades disparant pólvora.

Daniel: escomença encenent una bengala verda, que és en la que li bota fòc a la traca en la que van encenent-se els coets i només veig que baixa el fòc, trac del caixó i encenc sense parar.

Jorge: la primera volta que entres ho fas en gent més experimentada. Hi han 3 caixons que s'han de tirar l'u a continuació de l'atre, no val tirar-los els 3 a l'hora. Estos s'adjudiquen pel Consell Sectorial de la cordà i l'Ajuntament organisa els llocs, que sol fer-ho per penyes, per colles o per falles...

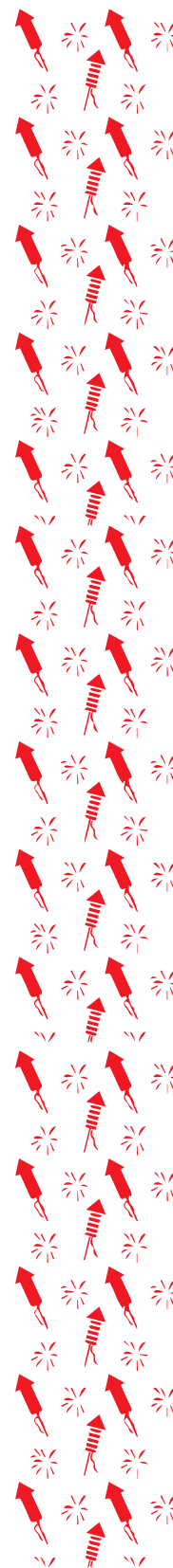
La cordà no s'apaga mai, i se fa des de l'escomençament; primer passa una traca lenta i fins que no passa per davant de tu, no pots encendre coets. Això fa que si la traca medix 90 metres, tira el primer a qui li passa per a continuar

en el següent i aixina se va coordinant segons la tradició.

Ampar: ¿Seguix el mateix sistema de protecció en quant a la roba?

Jorge: Sí, ara se posen més pantalons de cuir. Yo sempre dic que quanta més roba te poses més te cremes, perquè en cas de cremà, més tardes en llevar-te-la. Solc posar-me un pantaló baix del de cuir per a evitar les roçadures, pero no més perquè el cuir se calfa passa a lo que dus baix que se crema i te cremes. Lo més important és protegir-te els peus i la vista, encara que portes casc.

Aureli: està clar segons hem escoltat, que el futur està en l'educació, en l'ensenyança i en la formació. Yo este matinet sabent que venia un any més als amics de Catarroja, he

preparat una coseta curta per a ficar-li una pinzelladeta o de prosa poètica o de poesia.

*FÒC DE PAU

I de festa, de goig compartit, d'homenage al Crist, a la Mare de Deu, a Sant Vicent, als Sants Patrons, a Santa Maria en Elig i La Magdalena en Castelló, a l'Esperança, a Sant Miquel, a Santa Bàrbera, a Sant Pere, a Sant Joan, a Sant Josep....

Fòc d'alegria Fallera, per les Gayates o les Fogueres, pels Carnestoltes, Fòc de tradició en cada llogaret, en cada racó de València ciutat i regne, en cada Poble valencià. Fòc i cendra que fan renàixer el Fòc Solidari, el Fòc Voluntari en cada cor noble del Poble Pla, Fòc lliçó de germanor en esta terra tan oberta a tot lo món com maltractada per la Misèria Política que viu en un atre planeta a on lo natural és mirar-se el melic i parar la mà.

Traques i trons de bac, mascletaes, castells, cordaes, passió per la pólvora que anuncia la Pau en un repic de campanes...Fòc en la sanc que demana JUSTÍCIA quan les jagantesques desgràcies com ara la "Pantanà, barrancà, riuà" tenen responsables de l'aigua NO caiguda del cel,

els quals han de respondre en Democràcia.

Açò me porta ad eixe vici-goig que tenim els escriptors en llengua valenciana de fer un tipo de recitals poètics de primavera d'estiu i vullc recitar-vos alguns dels poemes que arreplega el llibre cantant a les tradicions.

*"Els hòmens i les dònes, fills del fòc
es visten recordant lluntans planetes
per a enfrontar atacs al primer toc;
és com buscar la guerra cridant pau,
com creure en un futur de germanor
quan cada jorn el món és més esclau".*

*"Els retronants diàlecs plens de purnes
òmplim l'espessa nit d'un aspre fum
capaç d'introduir-se en tots els llocs;
és com la gran lliçó de belles urnes
creant la llibertat de bon perfum
si n'hagueren molts bons i menys badocs".*

*"Travessen l'aire brut dorats cabells
que devoren les ombres com a rajos
quan van morint ofegats per la terra;
és com un rito antic, jóvens i vells
en orgia de fum, com a borrachos
gojant com folls d'una pau feta guerra.*

Els paterners portem en la sanc el fòc, els passacarrers i les casi perfectes cordaes, de vore barbaritats en els passacarrers, gent que desfila pujats com si fora en anda, u assentat en una tassa de comú o wàter, en paraigües protegint-se de les purnes i en eixe tipo de goig te dones conte que cada poble té sa pròpia identitat, que en el cas de Paterna és la corda, que de corda passà a cordà. Yo veig que en Catarroja hi ha hagut, hi ha i seguirà havent la passió pel fòc. És inevitable que el caràcter nostre reaccione a l'esclafit d'un senzill tro de bac, un masclet, un coet, el lux del passacarrer, o l'espectacularitat de les eixides de colors que apleguen a superar, seguit, l'altura de cinc pisos d'una finca.

Jorge: una de les coses que té el coetòdrom, (popularment la gàbia) és que com se fa dins ho veus molt be, encara que no tens la part participativa, puix el que s'acosta a una cordà lo que li agrada és que li caiga un coet.

Aureli: encara que yo he seguit un enamorat de la cordà en el carrer major, reconec que vore més de dosmil coets navegant dins de la gàbia, sense cap de perill, és un espectàcul total. "És tan important la cordà que inclús té un himne, en lletra de Pepín Damián i música de Pablo Sánchez Torrella, que diu aixina":

*¡Fòc, fòc i fòc!
en l'últim dumenge d'agost
entre coets, femelletes i coetons,
els hòmens de Paterna
fan la millor cordà del món.*

*¡Fòc, fòc i fòc!
entre esclafits i explosions
d'eixos caixons que esclaten
entre alegria i chiulits.*

*¡Fòc, fòc i fòc!
És dins del carrer major
que, en destrea, habilitat i valor
és lema de Paterna
per a mostrar lo que som.*

*¡Fòc, fòc i fòc!
és una nit d'emoció
que passa de pares a fills
de paterners a forasters,
per mantindre la tradició.*

*¡Fòc, fòc i fòc!
De trons i colors
de gust a pólvora i olor a fum
que emborracha a l'home
i no deixa vore la llum.*

*¡Fòc, fòc, i fòc!
en l'últim dumenge d'agost
entre coets, femelletes i coetons,
els hòmens de Paterna
fan la millor cordà del món.*

Ampar: L'accident pirotècnic que hi hagué en 1999 marcà un abans i un despuix; pero he de destacar que des de la seua fundació la Falla de la Plaça de la Regió sempre destacà per les extraordinàries mascletaes que disparava a migdia del dia de Sant Josep. L'accident per una part i la carestia dels artícluls de pirotècnia feu que a poc a poc esta comissió també deixara de disparar. Sí que volem fer menció a la famosa globotà que la nostra comissió organisà en el carrer de Sant Pere en un dia de falles. Els chiquets i també els majors nos ho passàrem molt be. També volem destacar en honor a la nostra passió per la pólvora, que en l'apropòsit de la presentació de les nostres falleres majors de 2014, en el quadro final, en viu i en directe, els nostres fallers baix la direcció de Bernat (fill) nos delectaren en una mascletà, en instruments musicals fets en garrafes i botelles de plàstic, junt a uns chiulets que simulaven les eixides.

Aureli: En l'Auditori de Paterna, en una ocasió la banda de música interpretà una mascletà en música i fon tot un èxit.

Jorge: El compositor Joan Cerveró, li dedicà una composició musical a Vicente Caballer, esta peça és una mascletà orquestada en instruments que s'estrenà el dia 7 de març de 2019 en l'estació del Nort de València. Pero si els músics fan una mascletà en els seus instruments, el pirotècnics fan música cremant la pólvora.

Bernat: ¿Coneixeu si se fan cordaes en uns atres llocs del món?

Jorge: En Mèxic i en atres nacions sudamericanes, pero fan "toros de fuego" que no té res a vore en els correfòcs. També en Itàlia, en Guadalajara, Mondéjar... Vullc fer constar una senya important i és que en l'actualitat en les cordaes tiren més dònes que hòmens.

Aureli: per a rematar la meua intervenció vos lligc uns poemetes més:

*"Una pluja de tralles molt lluentes
van cridant al seu llamp carrer Major
felices de morir fent tradició;
és com l'idili de boques ardentes
quan va creixent espentat per l'amor
per a enfollir-se en brams de passió".*

*"Un espillisme es va fent realitat
enlluernant als mils que volen vore'l
aborronats pels trons i els esclafits;
és com fruir per a fer-li costat
al nostre Crist i a la gran sòrt de tindre'l
quan ni riquea ni bens són compartits".*

*"El fòc, a colps, encén tot el carrer
creant fantasmagòriques figures
en coreografies impactants;
és el coetó de vol sec i llauger
que juga en els germans fent diablures
quan pels terrats esglayen visitants".*

*"Tremola tot i tot es fa batalla
en espases enceses i candents
aguardant el llent pas del color roig;
és la gentada aplaudint que res calla
volent vore'n ferits i de coents
mentres chafa coets plena de goig".*

-Entre els assistents a la tertúlia pregunten ¿des de quan apareix la gàbia?:

Jorge: en l'any 2000 la Generalitat creà una normativa en referència als coets, que s'havien de tirar en un recint tancat. Això se carregà les cordaes de molts pobles, pero en Paterna hi havia una costum de fer despuix de la cordà, la recordà. Els que no havien participat de la cordà volien tirar coets, i ne compraven tirant-los en el carrer. Pero un moviment veïnal feu que s'intentara prohibir la cordà en el carrer major, sens èxit. Abans les penyes importaven

els dimonis dels correfòcs de Massalfassar, pero passats uns anys, quan se formà interpenyes, passaren a ser ells els que els confeccionaren. De normal en els correfòcs fan un ball els dimonis i la gent els seguix ballant, pero en Paterna, no se balla.

En l'actualitat hi han 21 penyes de coeters.

Com a remat d'esta tertúlia tan interessant, tant Aureli com Jorge nos fan la següent proposta:

"si teniu ocasió apunteu-vos a la convidada que vos fan estos tres paterners: que vingau a vore passacarrer i

cordà en Paterna porque és un lux.

Esteu tots convidats, pero sobretot al passacarrer major i infantil, també a les cordaes d'Interpenyes dins de la Gàbia..., porque la Federació d'Interpenyes estarà molt gustosa de contar en la vostra presència".

I com a final dir-vos que la nostra màxima és:

"Els de Paterna no se cremen, casi mai, i qui se crema no és de Paterna".

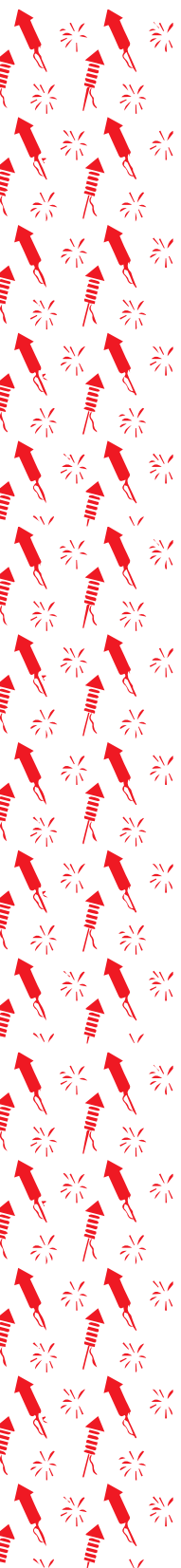
Ampar Orellano

Falla L'Albufera

Llibret 2025

UNITS EN L'ADVERSITAT, MÉS FORTS QUE MAI

Des de la A.C. Falla l'Albufera de Catarroja volem rendir homenage a tots els voluntaris, especialment als joves de la cridada "Generació de cristal"; que, en el seu valor i dedicació incansable, varen ser els primers en prendre l'iniciativa i ajudar durant la riuada que devastà l'Horta Sur de València. Gràcies per la vostra solidaritat i esforç desinteressat. La vostra generositat i esperit comunitari són una senyal d'esperança en temps difícils. Els joves nos haveu indicat el camí, i no vos fallarem. ¡Gràcies de tot cor, per ser la verdadera força de nostra volguda València!

IMPRENTA

DIGITAL + OFFSET

*Un mundo
de posibilidades...*

AG

NOU ART

Estem amb les Falles!

On toca estar.

DISPLANES

TRA-
DICIÓ
i FOC

displanes.com

96 144 25 30

Asociación Profesional
Asesores Fiscales de la
Comunidad Valenciana

economistas

COMES & ASOCIADOS

ASESORES S.L.P

- FISCAL
- CONTABLE
- GESTIÓN DE
HERENCIAS
- LABORAL

FIJO 96 110 12 49
MÓVIL 609 15 61 16

(Skype: [juan.m.comes](#))

Plaza Alqueria de la Culla nº4 (Edf. Albufera Center) Despacho 607
46910 Alfafar (Valencia)

www.comesasociados.com

info@comesasociados.com

MILONGA

— RESTO BAR —

C. Sant Vicent Ferrer, 16, Catarroja - T. 960 822 297

RAICES

— COFFE & BAR —

Av. Generalitat Valenciana, 9, Catarroja - T. 960 702 830

Abrasaolos

— GRILL FRIENDS & MORE —

C. 42, 12, Catarroja - T. 961 102 964

ESTACIONES DE SERVICIO

**COMBUSTIBLES DE MAXIMA CALIDAD * AUTOLAVADO * BOXES * MINIMARKET 24 H
FACTURACION MENSUAL PARA EMPRESAS Y PROFESIONALES * REPARTO DE GASOLEOS**

ATENDIDA O AUTOSERVICIO, USTED ELIGE

AVDA . RAMON Y CAJAL , 97 CATARROJA

P.I. CATARROJA , RONDA NORTE 2012

C/.FERRERS, 1 (JUNTO SALON MEDITERRANEO)

Telef. : Oficina/Pedidos 96 127 42 39 - Tienda 96 127 06 26 - Poligono 96 127 35 04

Correo electronico peymon@peymonoil.com

NUESTRO ACTIVO MÁS IMPORTANTE LAS PERSONAS

Te esperamos para una consulta **personalizada**

96 127 20 20

Particulares

Somos su correduría de seguros de referencia para confiarnos la gestión de su patrimonio.

Industriales

Contamos con un equipo de profesionales que le asesorarán en materia de seguros.

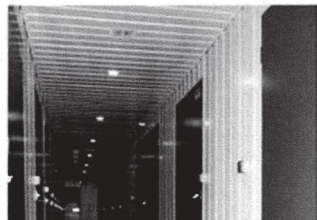
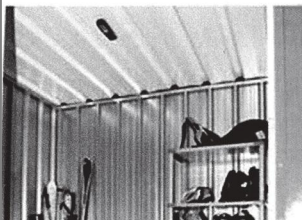
Transporte

Nuestra especialización y capacidad de gestión, nos permite mantener una fuerte posición negociadora frente a las aseguradoras.

Trabajamos con independencia.

Nuestros servicios personalizados nos permiten seleccionar productos seguros y favorables para las necesidades de nuestros clientes, ofreciendo las mejores condiciones del mercado asegurador.

No te preocupes, guárdalo en **Green box**

Green box te ofrece las mejores soluciones para guardar todo aquello que necesites.

C/ ÁNGEL GUIMERÁ 71, VALENCIA
963 850 178

WWW.GREENBOXVALENCIA.ES

Pol. Ind. Cotes, C/Pescadors, 8 – Algemesí
Telf: 962017236 – 606966003
admin@bourainecliment.es

RAFAEL CASTRO SOLER, S. L. U.
OFICINA TÉCNICA DE PROYECTOS INDUSTRIALES

Avda. Padre Carlos Ferris, 130-1ª. Albal (Valencia), Apdo. Correos 41. CATARROJA
Tel. 96/126 11 49
e-mail: gcastro@copitival.es

CASTRO COMES
Construcciones, s. l.

Avda. Padre Carlos Ferris, 130-1ª. Albal (Valencia), Apdo. Correos 41. CATARROJA
Tel. 96/126 11 49
e-mail: jorgemonfortec@gmail.com

Sermatex s.l.

C/. La Creu, 4
Tel. y Fax 96 125 04 78*
46115 ALFARA DEL PATRIARCA
(V a l e n c i a)

N.º DE INSCRIPCION
R.I. 46/66627

Instalaciones contra incendios
Extintores
Deteccion incendios
Deteccion y extraccion Monoxid
Bocas Incendio Equipada
Grupo Bombas Incendios

Mantenimientos

Empresas ,Particulares ,comunidades
Propietarios

neutrearquitectura

¿Quieres la **casa de tus sueños**?

Somos tus arquitectos de confianza en Catarroja

Obra nueva, reformas, interiorismo, informes,
certificados energéticos, tasaciones, memorias,
licencias de actividad y mucho más...

Contacta sin compromiso

Somos especialistas en

IEE.CV

y tramitamos toda la

GESTIÓN DE AYUDAS

Obtén el IEE.CV de tu vivienda en menos de
7 días sin preocupaciones. Obligatorio para
edificaciones con más de 50 años.

Tramitamos todas las ayudas en intervenciones de
viviendas y edificios. Te ofrecemos un paquete
integral para conseguir la máxima
subvención.

669 319 041

www.neutrearquitectura.es
estudio@neutrearquitectura.es

LA QUALITAT ESTÀ EN EL NOSTRE PROCÉS ARTESANAL

Carrer Adreçadors, 16 · 46001 · València · Tel 963 940 530
carmenasins.lesbarraques@gmail.com

Agustín Gradoli

Materiales de Construcción

Tel./Fax. 96 126 26 97 Albal (valencia)

ALMACÉN
Final Avda. Rambleta

CATARROJA

PARTICULAR
Galicia, 84

Tel y Fax 96 126 26 97 46470 ALBAL Valencia

RELOJERÍA - JOYERÍA COMPRO ORO

TALLER ARTESANO PROPIO

Ramón y Cajal, 25
46470 Catarroja (Valencia)
961 26 61 54

Fabricado en España
Made in Spain

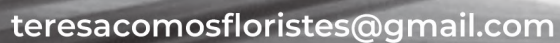
Grupo Dos S.L.

Diseños Auxiliares S.L.

Mueble auxiliar

www.grupo2.com - www.MueblesAuxiliares.es

Servizi a domicilio

Tel. 96 126 12 36
636 23 59 92
690 82 84 45

VIVES Y MARÍ

FABRICA DE TEJIDOS

FABRICANTE DE LOS TEJIDOS DE
LOS ESPOLINES DE LAS FALLERAS
MAYORES DE VALENCIA 2025.

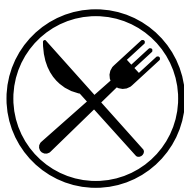

CONSTRUCCIONES **BLAS RAMON, S.L.**

PRÓXIMA CONSTRUCCIÓN EN CATARROJA
en Avda. Ramón y Cajal
8 VIVIENDAS CON GARAJE

INFORMACIÓN Y VENTA:

C/. Filiberto Rodrigo, 14 Bajo · Telf. 96 126 14 06
46470 CATARROJA (Valencia)

Disfruta del plan perfecto

Mirena

RACÓ

722343250

Desayunos y almuerzos
(de martes a domingos)

Reserva tu mesa
para comer y cenar
(de jueves a domingo)

Horarios

Mañanas 7 a 15 horas

Tardes 19h. a cierre

Prueba nuestras paellas, arroces y fideuás

C/ Casalet, 23 - 46470 Catarroja

Desayunos y almuerzos
(de martes a domingos)

Horarios

Mañanas 7 a 15 horas

Tardes 18 a 21 horas

DERECHO

BAR

722343250

C/ Albal, 5 - 46470 Catarroja

Encuéntranos al Barri de les Barraques

baixauli
FARMACIA

HOMEOPATÍA
FITOTERAPIA
DIETÉTICA Y NUTRICIÓN
FORMULACIÓN MAGISTRAL
DERMOFARMACIA Y PARAFARMACIA
ORTOPEDIA MENOR
ANÁLISIS DE GLUCOSA, COLESTEROL
Y TRIGLICÉRIDOS
ANÁLISIS DE PIEL
ANÁLISIS DE INTOLERANCIAS ALIMENTARIAS
NUTRICIONISTA Y ASESORAMIENTO NUTRICIONAL
ATENCIÓN FARMACÉUTICA
SPD Y PREPARACIÓN DE PASTILLEROS SEMANALES

Carrer de Ramón y Cajal, 73
46470 Catarroja • Valencia
Teléfono: 961 26 29 86

d e y c o
c o n s u l t i n g

Soluciones Integrales para la Empresa

Implantación de Sistemas:

 Hardware.
Telecomunicaciones.
Mantenimientos.

Programación a medida:

 Soluciones sectoriales.
Integración de aplicaciones.

Desarrollos Web:

 Gestión de Dominios.
Hosting
eCommerce.

Service Partner SAGE SP

sage
software

Ttel. 96 381 88 59. Fax. 96 381 88 57
www.deyco.net

¡TE LLEVAMOS A VER A TUS ARTISTAS FAVORITOS!

MADRID Y BARCELONA POR **25€***
IDA Y VUELTA

Próximos conciertos

25€ CON UN MÍNIMO DE 40 USUARIOS - CONSULTA TODOS LOS PRECIOS EN LA WEB

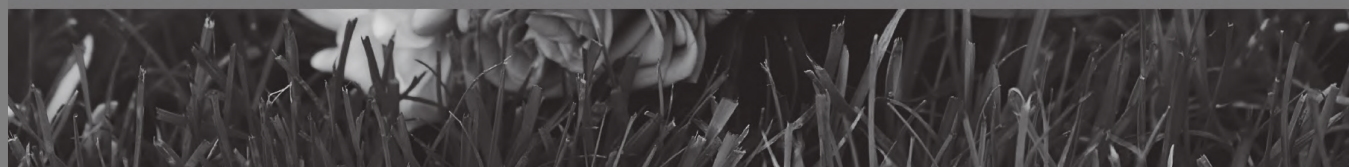
FloresComos

96 126 16 73 - 649 45 17 03

flores@florescomos.com

C/ Miguel Hernández, 30. Catarroja - Valencia | www.florescomos.com

EDVIJU SL

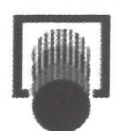
Taller Electromecánico

Tel: 685 478 520 -- 960 721 906

edvijusl@gmail.com

c/ Vell de Russafa, 318-B

Catarroja (Valencia)

Administración de Loterías Nº 2

CATARROJA

Ramón y Cajal, nº 11
Tel.: **96 126 52 55**

46470 CATARROJA - Vcia.
loteria.catarroja2@gmail.com

ASTECOL

calefacción · climatización

Tu clima de confianza

www.astecol.com

96 126 09 54

Mármoles Artísticos
CASAÑ, S.L.

LÁPIDAS Y CONSTRUCCIÓN

TALLER:
Senda les Ànimes, 10
Polígono Industrial de Catarroja
(FRENTE ESTACIÓN)
TEL: 96 126 12 30

EXPOSICIÓN:
C/ Cervantes, 28
46470 CATARROJA Valencia
TEL: 96 127 03 58

COCINA VALENCIANA Y ARROCERIA

Carnes a la Piedra · Cochinillo · Lechazo al horno

Avda. Levante, 2
46469 Beniparrell (Valencia)

Telf. 96 121 27 96
www.restaurantepuertadehierro.com

TITTO BARROCO

Avda. Generalitat Valenciana nº 3
CATARROJA

☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☒ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

SEGUROS:

Laura Quintana Ricart

Ester Herreros López

☐ ☐ ☐ ☒ ☐ ☐ ☐ ☐

Antonio Gómez Gómez

www.mapfre.com/oficinas/9612

APP.

APP Informàtica Catarroja vos desitja bones festes i felices Falles

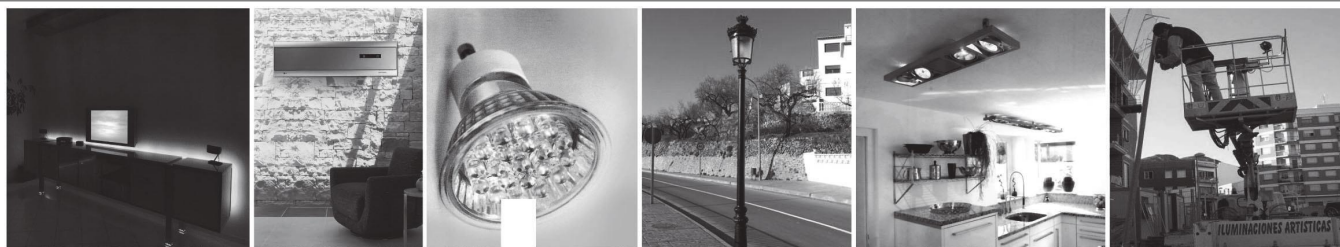
**Visita'ns en Avd. Ramón y Cajal, 86 BAIX
durant la setmana fallera per a descobrir
les nostres ofertes. Estem en flama!
També pots cridar-nos al 96 122 00 22**

**la teua tenda
de informàtica**

MULTIÓPTICAS

Valencia • Carteros, 80 • Tel. 96 358 72 96
Catarroja • Camí Real, 15 • Tel. 96 126 10 17
Filiberto Rodrigo, 14. Tel. 96 126 46 95
www.multioplicas.com

santacreu

*Instal·lacions elèctriques, enllumenats públics, manteniments,
telecomunicacions, aire condicionat... i a més...*

*Lloguers i muntages d'il·luminació festiva
Fabricació d'elements decoratius a mesura*

*Il·luminació centres comercials
Façanes i edificis amb projecció LED*

...t'il.luminem les festes!!

santacreu
INSTAL·LACIONES ELÉCTRICAS, S.L.

Av. Augusto Villalonga, 36
03750 Pedreguer (Alicante)

Segueix-me en

Tel. : 96 576 18 29
Mòbil: 659 27 16 89

info@ilusantacreu.es
ilusantacreu@prosinf.com

www.ilusantacreu.es

SABORES
tiendas gourmet

Degustaciones | Salazones | Charcutería | Conservas | Degustaciones | Salazones | Jamón de corte | Charcutería | Vinotecas | Conservas

Sabores Catarroja Mercado Municipal, Puestos 56 y 57. Tlno 691 08 34 37

Café Tempus

**Desayunos,
Almuerzos
Cenas**

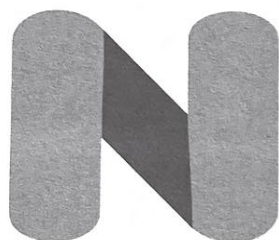
TEL.: 960 095 714 - 620 828 911
C/ Joaquín Escrivá, 19 Esquina con Diputación
46470 - CATARROJA - VALENCIA

Instalaciones Hípicas
Carpintería para
el mundo del caballo

Polígono Industrial
Camí de les Eres, s/n
Tel. 96 126 33 38
Fax 96 126 58 77
46470 CATARROJA (Valencia)

info@hnosraga.com
www.hnosraga.com

NOSTRUM
correduría seguros

MONZÓ CHIRIVELLA
— correduría seguros —

GRUPO NOSTRUM

El Charco, 18 bajo · 46470 Catarroja
Tel. /Fax: 96 126 85 50
Móvil: 677 28 18 68

Carnes Vicente Maties

PRODUCTOS DE ALTA CALIDAD

CATARROJA 46470 VALENCIA

E-mail: VMATIESB@NEXO.ES

COLON, 43 TEL. 96.126.05.43

CHARCO, S/N TEL. 96.126.47.20

**Oci
travel**

VIAJES OCITRAVEL
C/ Francisco Ramón Pastor nº1
(Mercado Catarroja)
info@ocitravel.com
961270510

**ORIENTACIONES
INFORMATICAS S.L.**

INFORMATICA • MATERIAL OFICINA • MOBILIARIO

Desde 1985 a su servicio

Tu papelería de confianza

- **Papelería**
- **Cartuchos de tinta** para impresoras
- Trabajos de **imprenta**
- **Mobiliario** de oficina
- **Librería**
- **Tóner** para impresoras laser
- **Sellos** de caucho por encargo
- Y mucho más...

C/ Asturias 3 (Junto al fúnebre)

96 126 69 67

info@orientaciones.es

www.orientaciones.es

Escola Infantil "Xicalla"

- Centro plurilingüe (Inglés-Valenciano) autorizado por conselleria de 0 a 3 años.
- Centro de 420 m² con aulas de 35m² y 40m² muy amplias y luminosas.
- Gran patio con césped artificial de más de 120 m².
- Atención pedagógica incluida.
- Estimulación temprana.
- Comida mediterránea casera.
- Horarios flexibles 7:30-19:00 h.
- Subvención de conselleria y ayuntamientos.

Avd Blasco Ibáñez, 121 Albal. (695392171-654760895)

Más información en www.xicalla.es y .

Bar Mesó
L'Albufera
(LES BARRAQUES)
desde 1986

DESAYUNOS Y ALMUERZOS

¡NUEVO HORARIO!

de Lunes a Sábados de 6:30 a 13:30 h.
Domingos CERRADO

C/ San Miguel, 29
☎ 96 126 69 56

CATARROJA
(Valencia)

 unicat
vestuario y protección laboral
nuestro trabajo, hacer el tuyo más cómodo

BLASCO IBAÑEZ, 127
96 126 95 70
www.unicat.es

46470 - Albal
Fax. 96 126 69 46
info@unicat.es

Mercurio Global Soluciones SL
Reformas - Obras - Reparaciones

Pequeñas reparaciones Manitas:

- Cambio mecanismos cisterna
- Cambio cintas de persiana
- Cambio de manivelas de puertas
- Cambio de grifos
- Instalación de cortinas y estores
- Montaje de muebles
- Servicio de limpieza en casas o empresas.
- y más servicios... llámanos y te informamos.

Tel 684 463 806

PIROTECNIA

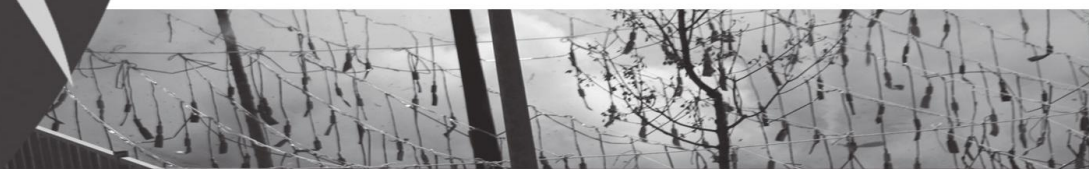
Samarit

Pasión por la tradición

📍 Partida L'altero s/n - C.P. 46893 - Alfarrasí (Valencia)

☎ 962 135 597

✉ info@pirotecniatamarit.com

SEGUROS

CORREDURÍA VS-2020-001

www.seguosmr.es

Pilar Ricart Gimeno

**Plaza Mayor, 6-Bajo
46470 Catarroja
Teléfono: 96.126.39.01**

E-mail: pilar@seguosmr.es
web: seguosmr.es

POLIV

DISCOFASHION

DISCOTECAS MÓVILES · ESPECTÁCULOS · SONORIZACIONES
PARQUES INFANTILES · BODAS · EVENTOS SOCIALES
CARPAS Y ESCENARIOS · SILLAS Y MESAS

NOS ADAPTAMOS A TODOS LOS PRESUPUESTOS

polidiscofashion@hotmail.com

Carrer del Moble, 48
46469 Beniparrell (Valencia)

+34 629 673 970

www.polidiscofashion.com

La Tasqueta del Mercat

Las mejores barra y terraza para disfrutar de un tapeo, almuerzo o simplemente unos vinos o cervezas con los mejores montaditos del mercado de Catarroja.

Almuerzos, montaditos, tapas ... en la Tasqueta del Mercat de Catarroja saborearas los mejores bocados...

Disfrutando de nuestros mejores y reconocidos vinos blancos y tintos, además de nuestras cervezas, refrescos...

¡¡ VEN A LA "TASQUETA DEL MERCAT" A CONOCERNOS Y NOS CONVERTIRAS EN SU SITIO DE REFERENCIA ¡!!

clay
to be

Pendientes de arcilla
polimérica 100% artesanales

♥ Pasión por lo que hacemos

♥ Hecho en Valencia

♥ Comprometidos con el medio ambiente

♥ Personalización de nuestros productos

@clay_to_be

claytobeshop@gmail.com

RECETAS DE LAS MUCHAS VARIEDADES
Y FORMAS DE COCINAR LA ANGIULA

ANGUILES "EL GALET"

5ª GENERACIÓN

▪ CATARROJA

JUNTO ESTACIÓN FERROCARRIL RENFE
ESQUINA JOSÉ MANUEL IZQUIERDO

Tel. 96 126 25 98

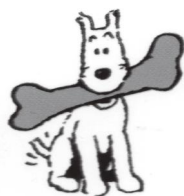
e-mail: anguilasgalet@telefonica.net

▪ VALENCIA

MERCADO CENTRAL
PARADA 5-6

Tel. 96 382 92 88

<http://mercadocentralvalencia.com>

**PELUQUERÍA Y TIENDA
CANINA**

ITACAN

ENCARNA GIL VERDEGUER

M: 649 177 960

CITA PREVIA

C/. Sagasta, 56
46470 CATARROJA (Valencia)

Tel. 961 261 153

itacan.agv@gmail.com

electro.mecafil@gmail.com

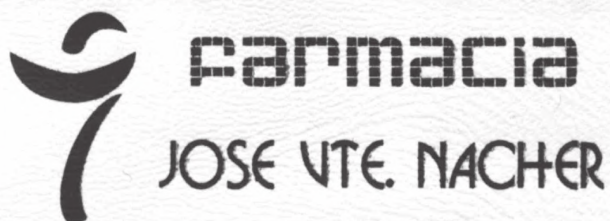

*Venta, instalación y
reparaciones eléctricas, antenas
y video-porteros electrónicos*

ERNESTO PUCHALT

**CAMÍ REIAL 109 - BAJO
46470 CATARROJA (VALENCIA)**

TEL. 961 273 435

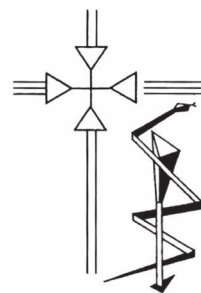

Farmacia

JOSE VTE. NACHER

DERMOFARMACIA • HOMEOPATIA • HERBORISTERIA
FORMULAS MAGISTRALES • ORTOPEDIA
ALIMENTACION INFANTIL • TEST RÁPIDO DE SANGRE
CONSEJOS COSMÉTICOS Y DIETÉTICOS

Camí real, 64
Teléfono 96 127 46 52
46470 CATARROJA (Valencia)

El Farmacéutico de su barrio
les desea

FELICES FIESTAS

**D. Francisco
Navarro Monforte**

C/ Sagasta, 58
Tel. 96 126 30 66

ClaraVisión
CATARROJA

(Antiguo Centro Óptico Raga)

¡NOS TRALADAMOS!

**¡La revisión más completa
y avanzada!**

- Control de miopía
- Topografía córnea
- Análisis de ojo seco
- Consultas de Optometría
- OCT
- Lentes de contacto
- Tensión ocular
- Retinografía
- Audiología

Calle Camí Real, 29

46470 CATARROJA

☎ 96 127 09 68 📞 625 139 885

opticaraga@hotmail.es

Pide
tu cita
previa

HIJOS DE BLAS MIGUEL GARCIA S.L.
CARPINTERIA EN GENERAL

Más de 40 años a su servicio

C/ Navarra, 6 - CATARROJA (Valencia) cod. 46470

Tel. 690 981 940

e-mail: carpinteria@blasalba.es

www.blasalba.es

PUERTAS • ARMARIOS CORREDEROS
PUERTAS DE ENTRADA • PUERTAS DE PASO
TECHOS • PARQUET
MUEBLES A MEDIDA
RESTAURACIÓN DE MUEBLES
MUEBLES COCINA

Joma[®]

✓ Shop
Catarroja

📞 657 51 33 95

✉️ jomasportcatarroja@gmail.com

🌐 Samarucesport.com

Compro ORO y PLATA

Suso Joyero

Avda. Camí Real, 55 bajo
CATARROJA. Tel. 96 126 74 08

FORN EL PROGRÈS

MIGUEL I MARINA

LA FONT, 46
CATARROJA
Valencia

Pedidos: 637 65 63 88
96 126 31 52

Pâtisserie
SOLER

C/ Charco, 11 bajo | CATARROJA
Tel. 96 126 06 82

NEUMÁTICOS ASENSIO

MIGUEL ASENSIO FERNÁNDEZ

Pol. Ind. El Bony - C/. 30, nº 1
46470 Catarroja (Valencia)
Tel. 96 321 73 98 - M. 627 551 990
neumaticosasensio@hotmail.com

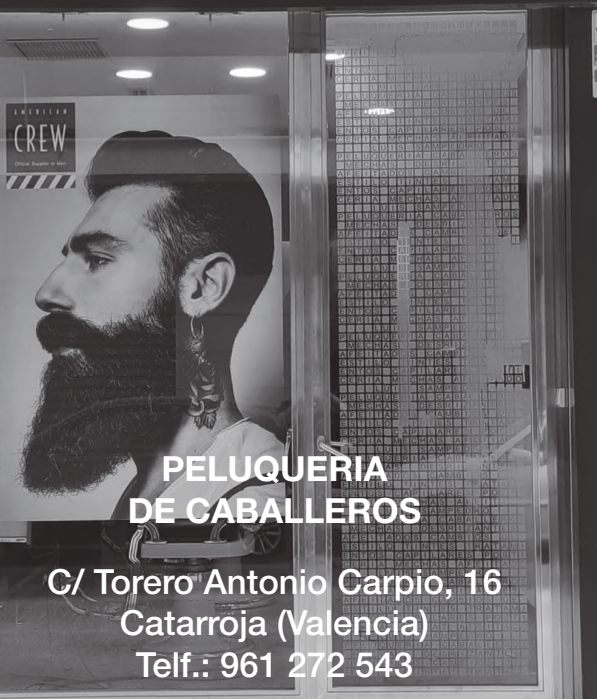

PINCHOS, MONTADITOS, VINOS...

Plza. Mercado, Palco 12 Catarroja
(Mercado Municipal de Catarroja)

LUIS SAMPEDRO

**PELUQUERIA
DE CABALLEROS**

C/ Torero Antonio Carpio, 16
Catarroja (Valencia)
Telf.: 961 272 543

R ELECTRODOMÉSTICOS
FERRETERÍA

RACHADELL, S.L.

TODO EN PRIMERAS MARCAS AL MEJOR PRECIO,

CALIDAD Y SERVICIO,

BRICOLAJE, MENAJE Y HOGAR

C/ Santander, 5
46470 CATARROJA (Valencia)
Tel. 96 126 87 21
rachadellcata@gmail.com

RACHADELL II, S.L. RACHADELL II, S.L. RACHADELL II, S.L. RACHADELL II, S.L.

RACHADELL II, S.L.

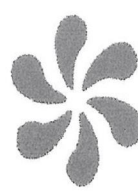
Carnicería Clara

Especialidad en Hamburguesas

Mercado de Catarroja
puesto nº 21

Telf : 679 675 006

CARNICERIA

CHARCUTERIA

Elisa

C/ ASTURIAS Nº6 BAJOS 10-11

ESQUINA C/ HUELVA CON EMILI FERRER Y GOMEZ

CP 46470 CATARROJA (VALENCIA)

cfstienda@gmail.com

TEL. 961270723

M Rey

MIGUEL ANGEL REY

ATELIER

625 35 05 34

Vir Ruiz
PHOTOGRAPHY

686651093

Calle Pescadores 75, Cullera (Valencia)

Vir Ruiz Photography

virruizphotography

Falla L'Albufera

Llibret 2025

don Pa

• ARTESANS •

1987

 @donpaartesans

 96 126 08 18

Av/ Cortes Valencianas 94, Albal

**gràcies als
colaboradors publicitaris
que en la seua inestimable ajuda
nos permeten que pugam continuar
difonent la cultura i la festa
del nostre poble
i de la nostra comunitat**

La nostra Comissió ha segut beneficiària de la subvenció concedida per la Diputació Provincial de València a les Falles 2025 i l'ajuda de la "Fundació Horta Sud".

Este llibret fon presentat el dissabte dia 15 de febrer de 2025 en el saló de plens de l'antic Ajuntament, en la plaça de la Llongeta de Catarroja, dia en que se celebra el Dia Mundial contra el Càncer Infantil.

És una jornada commemorativa que se celebra anualment des de 2002, i conta en el respal de l'Organisació Mundial de la Salut, entre atres organitzacions.

La seua instauració fon en Luxemburg per iniciativa de l'Organisació Internacional de Càncer Infantil, una ret formada per 180 organitzacions nacionals de pares de chiquets en càncer en 90 països en els 6 continents en l'objectiu de conscienciar sobre els reptes que afronten els chiquets i adolescents en càncer.

L'Organisació Mundial de la Salut (OMS) eixercita un paper clau en la lluita contra el càncer infantil a nivell global. En col·laboració en el St. Jude Children's Research Hospital i atres organitzacions, la OMS va llançar en 2018 l'Iniciativa Mundial contra el Càncer Infantil.

Esta iniciativa busca oferir als governs directrius i assistència tècnica per a establir i mantindre programes de qualitat contra el càncer infantil.

Ajuntament de

Catarroja

